

**SAHARAKO GAZTEAK:
ERRESISTENTZIAK,
EGOKITZAPENAK ETA ZERUMUGA
BERRI BATEN BILAKETA**

SAHARAKO GAZTEAK: ERRESISTENTZIAK, EGOKITZAPENAK ETA ZERUMUGA BERRI BATEN BILAKETA

SARRERA	5
Sarrera	7
Helburuak eta metodologia	10
ABIAPUNTUA	21
Amaitu gabeko nazio-askapenerako prozesua	23
Tindufeko errefuxiatuen kanpamentuak	34
Saharar gazteria: bi diskurtso	42
Pentsamoldeak	54
Hezkuntza-, prestakuntza- eta lan-ardatza	60
Legez kanpoko kontsumoak eta jarduerak	74
Migrazioa	79
Familia eta ezkontza	89
Erlijioa	95
Sare sozialak	99
Parte-hartzea	103
Gerraren itzulera	110
SAHARAKO GAZTERIAREN ARGAZKIA	113
Gazteria eta gizarte-ongizatea	115
Prestakuntza eta enplegua	126
Familia eta etxea	132
Osasunaren pertzepzioa eta irudi pertsonala	136
Aisialdia eta parte-hartzea	139
Balioak eta identitatea	142
AZKEN GOGOETAK	149
BIBLIOGRAFIA	157
ERANSKINAK	161

SEADeko Gazteria
eta Kirol Ministerioa

CIP. Biblioteca Universitaria

Saharako gazteak [Recurso electrónico]: erresistentziak, egokitzapenak eta zerumuga berri baten bileketa / [realizado por el equipo de investigación de la Fundación Begirune, Ikuspegi y el Observatorio Vasco de la Juventud, Andrea Ruiz Balzola ...(et al.)]. - Datos. - [Leioa] : Universidad del País Vasco / Euskal Herriko Unibertsitatea, Argitalpen Zerbitzua = Servicio Editorial, 2024. - 1 recurso en línea : PDF (180 p.)

Modo de acceso: World Wide Web.

ISBN: 978-84-9082-920-2.

1. Juventud – Sahara Occidental. 2. Campos de refugiados – Sahara Occidental. 3. Sahara Occidental – Condiciones sociales. I. Fundación Begirune. II. Ikuspegi, Observatorio Vasco de Inmigración. III. Observatorio Vasco de la Juventud.

(0.034)316.346.32(64)

LAN HONEN EGILEAK BEGIRUNE FUNDAZIOKO, IKUSPEGIKO ETA GAZTERIAREN EUSKAL BEHATOKIKO IKERKETA TALDEAK DIRA: ANDREA RUIZ BALZOLA, ANE ESTEBARANZ DELGADO, IRUNE RUIZ CIARRETA, MAITE FOUASSIER ZAMALLOA, OSKAR LONGO IMATZ, JOSE ANTONIO DE OLEAGA PÁRAMO.

ARABAKO SEAD-EN LAGUNEN ELKARTEAREKIN ETA SEAD-EKO GAZTERIA ETA KIROL MINISTERIOAREKIN BATERA.

ARABAKO FORU ALDUNDIAREN ETA GASTEIZKO UDALAREN DIRULAGUNTZAREKIN EGIN DA.

© Servicio Editorial de la Universidad del País Vasco
Euskal Herriko Unibertsitateko Argitalpen Zerbitzua

ISBN: 978-84-9082-920-2

Esker onak

Eskerrik beroenak eman nahi dizkiegu Saharako gazteen egoerari buruzko diagnostikoa egiten parte hartu duten guztiei. Proiektu hau ez zen posible izango parte hartzen duen pertsona bakoitzaren ahalegin, dedikazio eta konpromisorik gabe.

Eskerrak eman nahi dizkiegu RASDeKO Gazteria eta Kirol Ministerioko Gazteria Zuzendaritzari eta tokiko ikerketa-taldeari: Salama Lehvio, Aziza Mrabih, Limam Chrif, Enguia Bani, Gabbal Lahsan, Saleh Slut, Muna Fal eta Abderrahman Sidahmed.

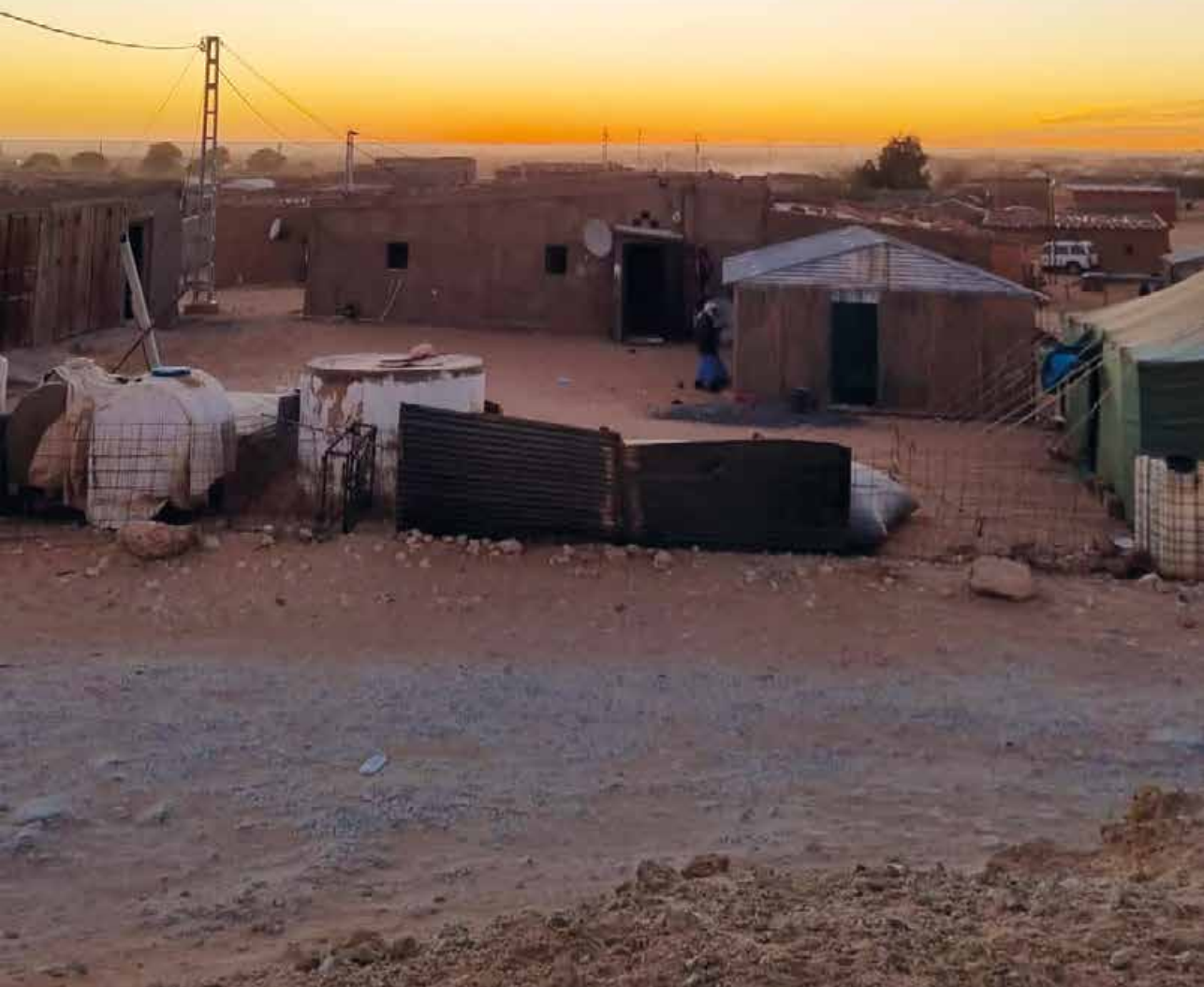
Euren ekarpen estimagarria funtsezkoa izan da Saharako gazteen ikuspegi sakonagoa eta errealistagoa izateko, baita aurrean dituen erronkak hobeto ezagutzeko ere. Haiek emandako denborari, ezagutzei eta partekatutako esperientziei esker, analisi zorrotza eta oinarritua garatu ahal izan dugu, komunitate honen ulermena eta babesa hobetzeko gako garrantzitsua, alegia.

Espero dugu diagnostiko honen emaitzek balio izatea irtenbide justu eta iraunkorrak bilatzeko bidean aurrera egiteko.

1

SARRERA

Sarrera

Tindufeko saharar errefuxiatuen kanpamentuetako gazteen egoerak berebiziko garrantzia du, bai maila humanitarioan, baita maila soziologikoan ere. 1975ean ezarri zirenetik, kanpamentu horiek milaka sahararren babesleku izan dira, Marokok Mendebaldeko Sahara legez kanpo okupatu zuelako. Babesleku izan badira ere, bizi-baldintza zailek eta aukera faltak erronka handiak dakartzate, batez ere gazteentzat, horiek kanpamentuetako biztanleriaren zati handia baitira.

Tindufeko gazte sahararrek hainbat arazori egin behar diete aurre: hezkuntza eta enplegua eskuratzeko aukera mugatua dute, etorkizun garbirik ez, eta beste arazo batzuen aurrean ere kalteberak dira oso. Eta funtsezkoa da kolektibo hau ondo zaintzea; izan ere, gaurko oraina izateaz gain, saharar komunitatearen etorkizuna ere badira.

Gai horiei modu eraginkorrean heltzeko, funtsezkoa da Saharako gazteen gizarte-errealitatearen ezagutzazehatza izatea, datu objektibo eta fidagarrietan oinarrituta. Azterketa soziologikoek funtsezko zeregina dute gazteen bizi-baldintzei, premiei eta asmoei buruzko informazio zehatza biltzeko eta aztertzeko, egoerari buruzko ikuspegi argia eta osoa ematen baitute. Horrek, esku-hartze eraginkorrako diseinatzeaz gain, asko errazten du nazioarteko komunitatea sentsibilizatzea eta politika publiko egokiak formulatzea.

Hori dela eta, Arabako SEADen Lagunen Elkartea beharrak zehatz identifikatzen eta politika publiko eraginkorrak formulatzen laguntzen ari da, 2014tik, Tindufeko errefuxiatu sahararren kanpamentuetako gazteen egoerari buruzko lehen azterketa soziologiko espezifikoa egin zenetik, Carlos Vilches NUPeko irakaslearen eskutik.

Diagnostiko horretan lortutako datuetatik abiatuta, esparru integral bat ezartzeko beharra ikusi zen, abian diren politikak eta ekintzak bateratu eta koherentziaz joka zitzan, eta politika eta ekintza horiek kolektibo horren ongizate handiagoa eta etorkizuneko itxaropenak ekar zitzaten.

Horrenbestez, 2017an eta 2018an, SEADeko Gazteriaren Batzorde Nazionalak, SEADeko Gazteria eta Kirol Ministerioak koordinatuta, 2019-2022ko Gazteria Plana egitea sustatu zuen, Arabako Foru Aldundiak finantzatuta eta Euskal Herriko Unibertsitateko irakasle eta profesionalen talde baten laguntzarekin:

Xabier Aierdi, Jose A. Oleaga (orain biak daude Begirune Fundazioan) eta Gorka Moreno.

2019-2022ko Gazte Plan horrek esparru estrategiko bat irudikatu nahi zuen, zeinak, antzemandako behar eta eskaeretatik abiatuta, ekintza politikorako gomendio batzuk eskaini eta planteatu ahalko baitzituen, eta, aldi berean, SEADeko erakundeentzat gazteriaren alorreko etorkizuneko lan-gida bat eskaini.

2019-2022ko Gazte Plana Tindufeko kanpamentuetan aurkeztu zitzaion saharar komunitateari, bertan zelarik Brahim Gali jauna -Fronte Polisarioeko idazkari nagusia eta Saharako Errepublika Arabiar Demokratikoko presidentea-. Aurkezleak, berriz, hauek izan ziren: SEADeko Gobernuak, orduko Gazteria eta Kiroleko Ministroa, SEADeko Gobernuako Kirol Zuzendaritzako teknikariak, eta aipatutako Euskal Herriko Unibertsitateko taldea.

Plan honek hartzen duen aldian, Gazteria eta Kirol Ministerioak eta haren Gazteria Zuzendaritzak hainbat ekimen egin dituzte Tindufeko kanpamentuetan bizi diren gazteen egoera dinamizatu eta hobetzeko. Hala ere, plan hori gauzatzeko, bi gertakari garrantzitsu izan dira: batetik, COVIDaren pandemia eta haren ondorioak, ez soilik osasun-arlokoak, baita finantza-arlokoak ere, 2020 eta 2021 urteetan, funtsean; eta, bestetik, Fronte Polisarioaren eta Marokoren arteko su-etena, 2020ko azaroan. Gorabehera horiek izugarri zaildu dute Gazteria Plana betetzea eta garatzea.

2021ean, Arabako SEADen Lagunen Elkarteak Begirune Fundazioari eskatu zion 2019-2022 Gazteria Plan horren tarteko ebaluazio bat egiteko, 2023 eta 2024 urteetara zabalduz eman zitekeelakoan, plan berri baten faltan. Ebaluazioaz gain, tresna analitikoak eta ebaluaziorako tresnak eman nahi zitzaizkien Gazteria eta Kirol Ministerioako teknikariei, SEADeko Gazteria Planaren arduradunak. Arabako Foru Aldundiak eta Gasteizko Udalak ere finantzatu zuten enkargu hori.

2019-2022ko Gazte Planaren tarteko ebaluazio horretarako, SEADeko Gobernuako Gazteria Zuzendaritza arduratu zen informazioa biltzeaz, kanpamentuekiko aire-konexioak etenda zeudelako eta ezin zirelako bisitatu, Begirune Fundazioko talde tekniko baten gidaritzapean.

Gazteria Zuzendaritzaren talde teknikoa arduratu zen elkarrizketak eta eztabaida-taldeak egiteaz, eta planean jasotako ekintzak kontrastatzeaz, horiek lantzeko eta garatzeko ardura zuten ministerioetako arduradunekin.

Gazteria Zuzendaritzako talde teknikoa trebatzeko, online prestakuntza-tailerrak egin ziren, Begirune Fundazioko teknikariek zuzenduak.

Begirune Fundazioak egindako ebaluazio-txostenaren emaitzarik garrantzitsuenen artean, gauzatzeari dagokionez, planeko ekintzen % 43,2 egin ziren (% 58,2, informazioa ebidentziekin lortu zuten ekintzak soilik kontuan hartuta). Garrantzitsua da ehuneko hori plana garatu zen testuinguruan kokatzea, berez konplexua den testuinguru batean, Tindufeko kanpamentuetan, aurrez aipatutako bi gertaerek, zalantzarik gabe, erabat baldintzatu baitzuten: COVID-19ak eta Fronte Polisarioaren eta Marokoren arteko liskarrak berrabiatzeak. Hala, positibotzat jo zen bai % 43,2ko egikaritze hori (% 58,2), bai urte horietan SEADeko ministerioek Plana bultzatzeko egindako ahalegina.

Ebaluazio-txostena Tindufeko kanpamentuetan aurkeztu zen, Saharako Gazteriaren III. Konferentziaren esparruan. Konferentzia hori Aaiungo wilayan egin zen (Tindufeko kanpamentuak), 2022ko azaroaren 13tik 15era. Jardunaldi horietan gazte sahararren egoera, haien beharrak eta aurre egin beharreko erronkak eztabaidatu ziren, eta ondorioztatu zen beharrezkoa dela gazte sahararren benetako egoeraren diagnostikoa eguneratzea, Gazteria Plan berri bat egiteko aurretiazko urrats gisa.

SEADen Lagunen Elkartea, Arabako Foru Aldundiaren eta Gasteizko Udalaren finantzaketarekin, SEADeko Gobernuko Gazteria eta Kirol Ministerioaren esanetara jarri zen, Saharako Gazteriaren Esparru Estrategiko eta Plan berri batera eramango duen prozesu bat martxan jartzen laguntzeko.

Horretarako, Begirune Fundazioko talde teknikoarekin harremanetan jarri zen proiektua diseinatu eta gauzatzeko. Begirune Fundazioko teknikariez gain, Ikuspegi Immigrazioaren Euskal Behatokiko ikertzaileek eta Eusko Jaurlaritzako Gazteria Zuzendaritzako teknikari batek ere parte hartzen dute lantalde horretako arduradunek.

Proiektu osoak hiru fase ditu:

- 1) Saharako gazteen egoerari buruzko diagnostiko eguneratua egitea;
- 2) 2019-2022ko Gazteria Planaren azken ebaluazio-txostena egitea; eta
- 3) horiek abiapuntutzat hartuta, 2025 2030eko Gazteria Plan berria egitea.

Txosten hau Saharako Gazteen Egoeraren Diagnostikoari buruzkoa da.

Helburuak eta metodologia

Zalantzarik gabe, plan baten indargunea Plan berriak landu nahi duen gizarte-errealitatearen diagnostiko on bat egitean datza. Ildo horretan, Saharako gazteen egoerari buruz egindako azken diagnostikoa 2014koa da, eta balio handiko dokumentua izanik, nahikoa denbora igaro da —eta baita gertatu ere— horri buruzko beste ikerketa bat egiteko.

Aipatu dugun bezala, 2014ko irailetik 2015eko maiatzera bitartean, UPNko Carlos Vilches doktoreak koordinatutako talde batek lan soziologiko parte-hartzaile bat egin zuen, “Saharako errefuxiatuen egoera” txostena ekarri zuena. Arabako Foru Aldundiak finantzatu zuen proiektu hori. Ondoren, 2017an, eta txosten horietan oinarrituta, honako hauek argitaratu ziren: “Gazte errefuxiatuak saharar kanpamentuetan. Linboaren ziurgabetasunean harrapatuta”.

Balio zientifiko handiko dokumentua da, ikerketa zorrotz eta serio batean oinarritua, batez ere Tindufeko kanpamentuetan, gazte sahararren orduko egoera marrazten duena. Hala ere, diagnostiko hori eguneratu egin behar da, jakiteko zein den Saharako gazteen gaur egungo egoera, arazoak, beharrak eta erronkak.

Zehazki, ikerketa honekin berariazko helburu hauek lortu nahi izan ditugu:

- Saharako gazteak kezkatzen eta haiengan eragiten dituzten gaur egungo arazoak ezagutzea.
- SEADen errealitate sozialean gertatzen ari diren prozesuak eta horiek gazteriarengan duten eragina ulertzea.
- Saharako gazteen sentimenduak, ideiak, erronkak, asmoak eta nahiak aztertzea.
- Saharako gazteriari zer faktorek eta nola eragiten dioten aztertzea (sexua, ikasketa-maila, gizarte-estatusa, enplegua, etxeko baldintzak, etab.).

- Saharako gazteen bizitzari buruzko informazioa lortzea SEADen eta SEADetik kanpo.
- Saharako gazteen diskurtso nagusia, narratibak, bizipenak eta beste diskurtso batzuk ateratzea, eta haien gaiak, motak eta ikuspegiak aztertzea.
- Sexu/generoak saharar gizartean duen eragina zehaztea eta diagnostiko honetan zehar genero ikuspegia kontuan hartzea.

Hori guztia egiteko, kontuan hartu dugu hainbat dimentsiotan duen eragina: familia eta etxea, enplegua, lana, aisia, osasuna, identifikazio-prozesuak, parte-hartzea, autoirudia, gizarte- eta familia-hezkuntza, prestakuntza, integrazio militarra, teknologia berriak, Intifada, kirola eta denbora libre, migrazio-lekualdatzeak, substantzien kontsumoa, etab.

Gazte sahararren egoerari buruzko diagnostikoa egiteko hartu dugun lan-metodologia ezartzeko, oso kontuan izan ditugu gaur egun Tindufeko errefuxiatuen kanpamentuetan dauden inguruabarrak.

Kanpamentuetan landa-lana egiteak ohiko ezaugarriak ez dituela betetzen jakinda, ekintza guztiak modu egokian eta koordinatuan planifikatu behar izan ditugu, Begirune Fundazioko, Ikuspegiko eta Eusko Jaurlaritzako Gazteria Zuzendaritzako kideek osatutako ikerketa-taldearen eta SEADeko Gobernuko Gazteria Zuzendaritzako teknikariek osatutako lan-taldearen artean, Tindufeko kanpamentuetan bertan. Talde hauek Arabako SEADen Lagunen Elkartearekin eta SEADeko Gobernuko Gazteria eta Kirol Ministerioko arduradunekin etengabe koordinatuta aritu dira.

Ikerketa diagnostikoaren azken diseinuak diseinu metodologiko misto, kualitatibo eta kuantitatiboa du, eta, ondorioz, gure bi helburu publikoetara zuzendutako ikerketa-tresna edo -teknika kuantitatibo eta kualitatiboak erabili ditugu:

1. Tindufeko kanpamentuetako gazte sahararrei buruzko funtsezko informatzaileen kolektiboa: elkarrizketa fokalizatuen teknikan oinarritutako zundaketa kualitatiboa egin dugu.

2. Bi sexuetako gazteak, 15 eta 45¹ urte bitartekoak eta Tindufeko errefuxiatuen kanpamentuetan bizi direnak: inkesta pertsonalaren teknikaren bidez zundaketa kuantitatibo bat egin dugu, eta eztabaida taldearen eta tailer parte-hartzaileen tekniketari oinarritutako zundaketa kualitatibo bat (Philips 66 estiloa).

WKalitatezko informazio-bilketa bermatze aldera, Begirune Fundazioaren, Ikuspegiren eta Eusko Jaurlaritzaren ikerketa-taldeak SEADeko Gazteria Zuzendaritzaren taldea entrenatu du landa-buruaren lanak (inkestak behar bezala betetzen direla kontrolatu eta ikuskatzeaz arduratzen den pertsona), inkestaren lanak eta eztabaida-taldeen eta tailerren antolaketa eta dinamizazioa behar bezala egiteko.

Zehazki, 2023ko urrian, Begiruneko, Ikuspegiko eta Eusko Jaurlaritzako Gazteria Zuzendaritzako ikerketa-taldeko kide batzuk Tindufeko kanpamentuetara joan ziren, SEADeko Gazteria Zuzendaritzako taldea zenbait gai metodologikotan prestatzeko, informazio kuantitatiboa eta kualitatiboa biltzeko:

- Landa-buruarekin eta inkestatzaileen taldearekin egindako prestakuntza-modulu bat: modulu hori hobeto aprobetxatzeko eta kalitatezko informazioa biltzeko helburu nagusiarekin, Begirune, Ikuspegi eta Eusko Jaurlaritzako ikertzaile-taldeak Inkesta Eskuliburu bat egin zuen. Eskuliburu horretan, xehetasunez azaltzen ziren inkestako galdera guztiak, informazioa biltzeko helburuak, galdera kudeatzeko modua eta erantzunak jasotzeko modua. Modulu horretan, informazioa biltzeko dinamika, wilaya bakoitzean adinaren eta sexuaren arabeko kuotak dituzten ibilbideen sistema eta wilayetako dairen arabeko inkesten banaketa ere azaldu ziren;
- Prestakuntza-modulu bat eztabaida-taldeak antolatu eta egiteko: era berean, kanpamentuetako egonaldi horretan, mintegi bat egin zen SEADeko Gobernuko Gazteria Zuzendaritzaren taldearekin,

1 Saharako Errepublika Arabiar Demokratikoan gaztetzat hartzen dira 15 urtetik 45 urtera bitarteko biztanleak. Gazteria aztertzean adin-tartea hainbeste zabaltzea oso ohikoa ez den arren, Saharako gizartearen kasuan, gertaera hori erronka sozioekonomikoen konbinazioari, babes- eta gatazka-egoera luzeari eta gazteriaren politiken ikuspegi inklusiboari egotz dakieke, biztanleriaren talde handiago bati gizartearen garatzen eta parte hartzen laguntzeko. 2014ko ikerketan, 15-30 urte bitarteko gazteen egoera ezagutzeari izan zen helburua. Oraingo honetan, Gazteria eta Kirol Ministerioko arduradunek adin-tartea 15 eta 45 urte bitarteko gazteei zabaltzea eskatu dute.

eztabaida-taldeak antolatzeneko estrategia eta taldeak dinamizatzeko modua lantzeko, ahalik eta informaziorik eta kalitaterik onena lortzeko;

- Tailerrak antolatzeneko eta egiteko prestakuntza-modulua: azkenik, kanpamentuetako egonaldia ere aprobetxatu zen, bai tailerrak antolatzeneko estrategia lantzeko, bai tailerrak dinamizatzeko modua lantzeko, ahalik eta informazio eta kalitate onena lortzeko.

Elkarrizketak

Elkarrizketa dokumentalak egin dizkiegu funtsezko informatzaileei. Batez ere arlo politikoko pertsoneri buruz ari gara, eta hainbat erakunde eta elkartetako arduraduneri buruz. Era berean, Saharako gazteen egoera sakon ezagutzen duten gazteak bilatu eta elkarrizketatu ditugu, gizarte-erakundeekin edo lan-kontuekin kolaboratzen dutelako.

Guztira 31 elkarrizketa egin dira, honako erakunde edo entitate hauetako adituekin:

1. TAULA. ELKARRIZKETATUTAKO ENTITATE ETA ERAKUNDEEN ZERRENDA

1	Lehen Ministerioa
2	Barne Ministerioa
3	Gazteria eta Kirol Ministerioa (Ministroa)
4	Gazteria eta Kirol Ministerioa (Gazteria zuzendaria)
5	Gazteria eta Kirol Ministerioa (Gazteria Planaren arduraduna)
6	Hezkuntza eta Lanbide Heziketa Ministerioa
7	Justizia eta Erljio Gaietarako Ministerioa
8	Osasun Ministerioa
9	Gizarte Gaietako eta Emakumearen Emantzipazioko Ministerioa
10	Kultura Ministerioa
11	Ekonomia Garapenerako Ministerioa
12	Saharako Herri Askapenerako Armada

13	Fronte Polisarioaren Idazkaritza Nazionala (Arduraduna)
14	Fronte Polisarioaren Idazkaritza Nazionala (Ikerketa eta Azterlanen idazkaria)
15	Fronte Polisarioaren Idazkaritza Nazionala (Gizarte Zibileko arduraduna)
16	Fronte Polisarioaren Idazkaritza Nazionala (pertsonezko aditua)
17	UJSARIO (Gazteria Batasuna) (Idazkari Nagusia)
18	UJSARIO (Gazteria Batasuna) (Miliziako arduraduna eta Kultura eta Kirol arduraduna)
19	UNMS (Saharako Emakumeen Batasun Nazionala) (Idazkaritza Nagusia)
20	UNMS (Emakume Sahararren Batasun Nazionala) (kidea)
21	UESARIO (Ikasleen Batasuna)
22	Emakume Gazteen Erakundea
23	CONASADH (Saharako Giza Eskubideen Batzorde Nazionala)
24	Mendebaldeko Saharako NOVA taldea (INDARKERIA-EZA)
25	Saharako eskaut eta haurren erakundea
26	Saharako talde feminista
27	Gobernacia Auserd-eko wilaya
28	Ekologian aditua
29	Aaiun wilayako Imama
30	Nidal Sáhara elkarteak
31	Diaspora

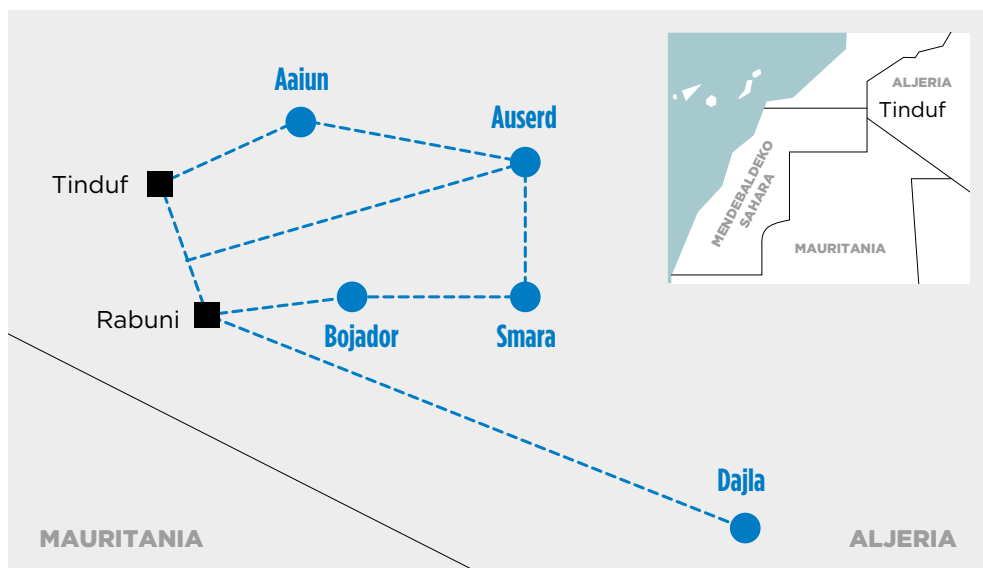
Elkarrizketa fokalizatu horiek Begirune Fundazioaren, Ikuspegiren eta Eusko Jaurlaritzako Gazteria Zuzendaritzaren talde teknikoak egin zituen Tindufeko kanpamentuetan bertan, eta, horretarako, Tindufera joan ziren 2023ko maiatzean. Elkarrizketa horietan hainbat gai jorratu ziren, hala nola, udalekuetako gazteen errealitate soziala, azken urteetan gazteei zuzenduta martxan jarri diren ekintzak eta neurriak, eta gazteria plan berri batek erantzun beharreko erronkak eta beharrak.

Saharako gazteei egindako inkesta

Inkesta kuantitatibo bat egin dugu, eta SEADeko 1.000 gazteren iritzia jaso dugu. Laginketa-mota probabilitate-laginketa estratifikatu bat izan da, afijazio proportzionalaren bidez geruzatua, sexu- eta adin-kuotak, bizileku diren wilaya eta daira kontuan hartuta, Saharako gazteen adierazgarri diren emaitzak lortzeko.

Laginaren tamaina horrekin, gehienez +/-% 3,10eko lagin-errorearekin lan egingo dugu lagin osorako, eta gehienez +/-6,92ko lagin-errorearekin wilaya bakoitzerako (asmoa da 200 inkesta egitea bost wilayetako bakoitzean: Auserd, Smara, Dajla, Aaiun eta Bojador). Betiere, konfiantza-maila estatistikoa % 95ekoa izanik (kasurik okerreanean, non $p=q=0,5$ baita).

1.GRAFIKOA. Tindufeko kanpamentuetako wilayak

Ondoren, wilaya bakoitzaren azpilaginak haztatu ditugu populazioaren tamainaren arabera, laginaren datu eta ondorio globalak lortzen ditugunean, eta Tindufeko kanpamentuetan dauden gazte sahararrei buruz hitz egiten dugunean. Lagin bakoitzean zenbat pertsona bizi diren adierazten duen

errola ofizialik ez dagoen arren, azpilaginak eta haien lagin-erroreen zifrak kalkulatzeko, gure proposamena zifra hauetatik abiatuta lortu dugu²:

2. TAULA. WILAYEN GUTXI GORABEHERAKO TAMAINA

	HERRIA	DAIRAK
Smara	50.700 biztanle	7
Dajla	19.500 biztanle	7
Bojador	16.500 biztanle	3
Auserd	36.400 biztanle	6
Aaiun	50.500 biztanle	6
Guztira	173.600 biztanle	29

Begirune Fundazioaren, Ikuspegiren eta Eusko Jaurlaritzako Gazteria Zuzendaritzaren talde teknikoak, Gazteria eta Kirol Ministerioko talde teknikoak eta Arabako SEADeko lagunen elkarteak egindako inkesta honi esker, saharar gazteek kanpamentuetan duten egoerari buruzko informazio kuantitatiboa lortu dugu. Galdetegian (ikus eranskina) hainbat gai jorratu ditugu, hala nola, udalekuetako gazteen errealitate soziala, azken urteotan martxan jarri diren ekintzak eta neurriak, gazteen itxaropenak, beharrak, gazteria plan berri batek erantzun beharreko erronkak eta, ahal den neurrian, etorkizunean egin daitezkeen ekintzak, udalekuetako gazteen errealitate soziala hobetzeko.

Galdetegi-mota erdiegituratutako inkesta pertsonala izan da, aurrez kodetutako galdera itxiekin eta inkestatutako pertsonen zuzendutako galdera irekiekin. Inkesta etxez etxe egin dute, eta etxeen hautaketa ausaz egin dute, wilaya eta dairen azalera guztia hartzeko asmoz.

Landa-lana, esan bezala, SEADeko Gobernuko Gazteria Zuzendaritzako inkestatzaile-talde batek egin du, landa-buru batek gainbegiratuta eta kontrolatuta. 2023ko azaroaren eta 2024ko urtarrilaren artean egin zen.

Inkestak beteta, datu-prozesuaren alorreko euskal enpresa profesional batek informazioa grabatu du, eta datu-base bat sortu du, ondoren prozesu estatistikoa egiteko. Begiruneko, Ikuspegiko eta Eusko Jaurlaritzako

² Zifra horiek Mendebaldeko Saharari begirada bat ekimenaren webgunean daude eskuragarri, esteka honetan: <https://saharaoccidental.es/sahara/campamentos-refugiados-saharais/>

Gazteria Zuzendaritzako ikerketa-taldeak egindako prozesu-planean eta tabulazioan, aldagai bakarreko eta biko ohiko estatistika deskribatzaileak erabili ditugu (maiztasunak, ehuneko horizontalak, ehuneko bertikalak, proba parametrikoak eta ez-parametrikoak, batez bestekoen arteko aldeak, *chi square* testak), baita aldagai anitzeko analisi egokiak ere, lehen analisi deskribatzailea egin ondoren.

Eztabaida taldeak

Galdeketan jaso dugun informazio kuantitatiboarekin batera, hurbilketa metodologiko kualitatibo bat egin da, eztabaida-taldearen teknikaren bidez, hasieran, eta tailer parte-hartzaileen bidez, ondoren.

15 eta 45 urte bitarteko gazte sahararrekin 10 talde dinamika egin ditugu. Bi dinamika egin ditugu wilaya bakoitzeko.

Talde-dinamika edo eztabaida-talde klasikoa talde-dinamikako teknika bat da, 6-10 pertsona inguruk osatua. Areto batean bilera informal bat izan daitekeena erreproduzitzen du, bilera egiteko baldintzek eguneroko bizitzan gertatzen direnak ahalik eta ondoen erreproduzi ditzaten saiaturaz.

Zehazki, 3. taulan jaso ditugu eztabaida-taldeen datak, lekuak eta osiera:

3. TAULA. EZTABAIDA TALDEAK

DATA	WILAYA	PARTE-HARTZAILEEN KOPURUA
2023/11/13	Aaiun	6 gizon
2023/11/13	Aaiun	6 emakume
2023/11/13	Auserd	5 gizon
2023/11/13	Auserd	5 emakume
2023/12/05	Smara	6 gizon
2023/11/13	Smara	6 emakume
2023/11/15	Bojador	7 gizon
2023/11/15	Bojador	6 emakume
2023/11/17	Dajla	6 gizon
2023/11/17	Dajla	7 emakume

Wilaya taldeak bi taldetan banatu dira, bat emakumezkoek eta bestea gizonezkoek osatua, adin eta profil desberdinak jasotzeko asmoz, eta horrela, laginaren unibertsoa irudikatu dute.

Talde dinamikak SEADeko Gazteria Zuzendaritzako langileek egin dituzte, Begiruneko, Ikuspegiko eta Eusko Jaurlaritzako ikertzaile taldeak entrenatu ondoren. 2023ko azaroa eta 2024ko apirila bitartean egin zituzten, kanpamentuetan.

Talde dinamika horiek Bachir M. Rayaa itzultzaile profesional saharar batek itzuli ditu. Ondoren, Begirune Fundazioko, Ikuspegiko eta Eusko Jaurlaritzako Gazteria Zuzendaritzako teknikariek aztertu dute informazioa.

Bertan, hainbat gai jorratu dira, hala nola, udalekuetako gazteen errealitate soziala, azken urteotan gazteei zuzenduta martxan jarri diren ekintzak eta neurriak, eta gazteria plan berri batek erantzun beharreko erronkak eta beharrak.

Fase horren osagarri gisa, talde-dinamika bat egin dugu Espainiara emigratutako 15 eta 45 urte bitarteko gazteekin, haien perspektibak, esperientziak, proposamenak eta iritziak jasotzeko. Dinamika hori Gasteizen egin zen, 2024ko otsailean.

Tailer irekiak

Eztabaida-taldeen gain, deialdi irekiak ere egin ziren wilaya bakoitzean, tailer parte-hartzaileak egiteko. Nahi zuen edozein gazte joan zitekeen tailer horietara. Tailer horietan, lehen azaldutako taldeetan bezala, hainbat gai jorratu dira, hala nola, udalekuetako gazteen errealitate soziala, azken urteotan martxan jarri diren ekintzak eta neurriak, eta gazteria plan berri batek erantzun beharreko erronkak eta beharrak.

Gisa horretako bost tailer egin dira (Philips 66 teknikan oinarritutako tailer parte-hartzaileak, parte-hartzaile kopuru handi batek osatutako lantaldeak dinamizatzeko), bat wilaya bakoitzean.

Zehazki, 4. taulan jaso ditugu eztabaida-taldeen datak, lekuak eta osaera:

4. TAULA. TAILER IREKIAK

DATA	WILAYA	PARTE-HARTZAILEEN KOPURUA
2023/11/14	Aaiun	8 gizon eta 2 emakume
2023/11/14	Auserd	16 emakume eta 10 gizon
2023/11/14	Smara	9 emakume eta 5 gizon
2023/11/16	Bojador	9 emakume eta 8 gizon
2023/11/17	Dajla	6 gizon eta 12 emakume

Tailer parte-hartzaileak SEADeko Gazteria Zuzendaritzako langileek egin dituzte, Begirune Fundazioko, Ikuspegiko eta Eusko Jaurlaritzako ikertzaile-taldearen entrenamendua jaso ondoren. 2023ko azaroaren eta 2024ko apirilaren artean egin ziren.

Tailerretan lortutako informazioa itzultzaile profesional saharar batek itzuli du, Bachir M. Rayaak. Ondorengo informazioaren azterketa Begirune Fundazioko, Ikuspegiko eta Eusko Jaurlaritzako Gazteria Zuzendaritzako teknikariek egin dute.

Tailer hauek prozesuan zehar jasotako informazioaren kalitatea aberastu dute eta profil ezberdinetako pertsonen parte hartzea ahalbidetu dute.

Tailerrak, elkarrizketak eta eztabaida taldeak gainbegiratuta egon dira, nolana ere, eta horretaz arduratu dira Begirune Fundazioko, Ikuspegiko eta Eusko Jaurlaritzako Gazteria Zuzendaritzako taldekideak.

Tresna metodologiko horien bidez, gazte sahararren egoera ez ezik, aurreko planari buruz duten iritzia ere aztertu da, aukerari, egokitzapenari, ekintzen garapenari, hobetzeko aukerei eta abarri dagokienez.

2

ABIAPUNTUA

Amaitu gabeko nazio-askapenerako prozesua

Ezin dugu saharar gazteriari buruz hitz egiten hasi, alde zaurerik ez badugu azaltzen gazteria hori zer testuingurutan garatu zen, zer testuingurutan hazi zen, zeinetan utzi zion gazte izateari, eta zer testuingurutan eman zion bidea gerora beste gazteria batek ordezkaturiko zuen gazteriari. Bakoitza oso bestelako testuinguru soziopolitiko eta ekonomikoetan izan zen, eta arazo ezberdinei heldu behar izan zien (eta die). Hala ere, belaunaldi batzuen eta besteen arteko haustura-lerroez gain, badaude jarraipena adierazten duten lerroak ere. Hori dela eta, atzera begiratzea proposatzen dugu, orduko eta oraingo gazteen egoera testuinguruan jartzeko. Labur bada ere, sahararren nazio-askapenerako prozesuari zein saharar gizarteak bizi izan zuen barne-iraultza sozialari buruz hitz egitea oso komenigarria da gazteriaren gaur egungo egoera ulertu eta irakurri ahal izateko.

1973an, Fronte Polisarioa sortu zen, nazio-askapenerako aurreko beste mugimendu batzuen jarraipen gisa, eta gaur egun Saharako gatazka gisa ezagutzen dena hasi zen orduan. Espainiak 1975ean utzi zuen Mendebaldeko Saharako lurraldea, Marokori eta Mauritaniari hura inbaditzen utzi ostean. Baina, nor ziren sahararrak? 1844ko Berlingo Konferentzian Europako potentziek Afrikako kontinentea beren artean banatu aurretik, Sahararen mendebaldeko zerrendan artzain nomadak bizi ziren batez ere, eta hizkuntza bera hitz egiten zuten guztiek: hassania.

Artzain nomada horien gizarte-antolaketa bi printzipioren inguruan egituratzen zen: banaketa-printzipioa eta estratifikazio-printzipioa. Alde batetik, pertsona bakoitza talde politiko bateko kide zen, eta talde bakoitzak jaiotzaren edo itunen bidez errekrutatzen zituen bere kideak; talde politiko

bateko kide izateak zenbait eskubide eta betebeharrak zekartzan berekin¹. Beste alde batetik, pertsona hassania bat zenbait estatus-mailatako kide izan zitekeen: elite militar eta erlijiosoetako kide, zerga-eliteetako, bai eta eskulangilea, esklabo eta esklabo askatua ere. Ez zegoen izen bakar bat talde politiko eta estatus talde guztiak bildu, eta biztanleriak bere burua definitzeko erabiltzen zuenik. Elitea eta zergalariak kategoria berean sartzen ziren, *bīdān* (zuria) kategorian. Kategoria horretatik kanpo zeuden eskulangileak, esklaboak eta esklabo askatuak. Horrez gain, hasani “beltzak” (*sūdān*) eta hassania hitz egiten zen eskualdekoak ez ziren beltzak (*kwār*) bereizten zituzten.

Garai aurrekolonialetan, hainbat neurritakoak ziren eta ataletan eta azpiataletan banatuta zeuden talde politiko horiek indar- eta botere-harremanen bidez banatzen zituzten baliabideak; batez ere, ura eta larreak. Talde bakoitzak baliabide horiek lehentasunez eskuratzeko eskubidea zuen. Talderik ahulenek, nagusitzeko indarrak ez zutenek, babes-zerga bat ordaintzen zieten talde indartsu eta nagusiei. Pertsonak talde politikoko kide ziren odolkidetasun-ahaidetasunaren ondorioz, hau da, arbaso komun bat jatorrian zuen ondorengotza maskulinoko lerro baten bidez. Praktikan, talde batean jaiotzeagatik nahiz talde politikoak itun baten bidez pertsona bat errekrutatzeagatik izan zitezkeen talde bateko kide. Estatus-taldeei dagokienez, ezkontza-arauek debekatu egiten zuten maila baxuagoko talde bateko pertsona batekin ezkontzea. Eskulangileen kasuan, debekatuta zuten beren estatus taldetik kanpo ezkontzea. Horrela, arau eta debeku horiek guztiek indartu egiten zuten biztanleriaren estratifikazioa. Hala ere, azpimarratu behar da praktikan malgutasun handia zegoela kide-tasun-sistema horren guztiaren baitan.

Talde politikoak gobernatzeko, gatazkak eta liskarrak konpontzeko, eta baliabideak bereganatzeko eta banatzeko zenbait erakunde politiko zituzten, hala nola *jamā'ah* -taldeko kide jakintsu eta errespetatuenek osatutako kontseilua-, *shaykh* -lider moduko bat- eta *ait arba'īn* -kontsultarako eta erabakiak hartzeko tribu-arteak erakundeak-.

Espainiaren kolonia izan zen garaian, bai eta deskolonizazio garaian ere, kide-tasun-sistema horrek guztiak malgutasuna galdu zuen eta askoz

1 Antolaketa politikorako modu horri “tribu” esan izan zaio tradizionalki, edo, Afrika iparraldearen kasuan, kabila. Hala ere, “tribu” terminoak konnotazio gutxiesgarria duenean baino ez du esanahia, eta beraz, nahiago dugu ez erabili. Testuan pertsona informatzaile baten edo literatura espezializatuaren hitzetan agertzen bada, termino hori komatxoaren artean jarriko dugu.

zurrunagoa bihurtu zen politika kolonialen eraginpean. Adibide gisa, eta Afrikako menderatze kolonialetako hainbat prozesutan bezala, administrazio kolonialetan egindako inkestek identitate finko eta aldaezin bihurtu zituzten praktikan gizarte-egituraren barruan mugitzeko eta eraldatzeko aukera ematen zuten harreman askoz konplexuagoak. Mendebaldeko Saharan Erreferenduma Antolatzeko Nazio Batuen Misioak (MINURSO) laurogeita hamarreko hamarkadan balizko autodeterminazio erreferendum baten testuinguruan boto-emaeleak erregistratzea erabaki zuenean, “tribu” bateko kide izatea egiaztatzea behar zuten boto-emaeleek, eskakizun hori baitzen nagusi garai kolonialean.

1844ko Berlingo Konferentzian, Espainiak Bojador lurmuturraren eta Lurmutur Zuriaren arteko eskualdea eskatu zuen. 1885ean, Villa Cisneros (gaur egungo Dajla) eraikitzen hasi ziren, eta Rio de Oron eta Bahía Blancan fabrikak ezartzen. 1900ean, Frantziak eta Espainiak modu ezberdinean banatu zuten lurralde hori beren artean, 1904an eta 1920an hurrenez hurren egindako itunei esker. Azkenik, Mendebaldeko Sahararen iparraldeko muga 27º 40´ paraleloan ezarri zen. Orduan, Espainiak bi administrazio-barruti independentetan banatu zituen bere jabetza kolonialak: Rio de Oro

hegoaldean eta Sakia-el-Hamra iparraldean. 1958an, batu egin zituen, eta hala, Sahara Espainiarra probintzia sortu zuen.

Egungo gatazka 1975ean hasi zen, Espainiak lurralde hori utzi, eta Marokori eta Mauritaniari hura inbaditzeko bidea zabaldu zienean. Hamarkada bat lehenago, Nazio Batuek Espainiak Mendebaldeko Saharan autodeterminazio-erreferenduma egin zezala eskatu zuten. 1975ean, Nazioarteko Justizia Auzitegiak ezarri zuen Marokok eta Mauritaniak ezin zutela erreferendum hori eragotziko zuen lurralde-anexiorik egin. Hala ere, eta inbasioetatik oso egun gutxira, Espainiak Madrilgo Hiruko Akordioak sinatu zituen Marokorekin eta Mauritaniarekin, eta akordio horien bidez bi herrialdeei utzi zien Mendebaldeko Sahararen administrazioa.

1973ko maiatzaren 10ean sortu zen, Mauritaniako Zuerat herrian, Sakia-el-Hamra eta Rio de Oro Askatzeko Herri Frontea, Fronte Polisario izenez ezaguna, saharar herriaren independentziaren alde borrokatzeko helburuarekin. Hiruko Akordioak sinatu ostean, Polisarioak Saharako Errepublika Arabiar Demokratikoa (SEAD) aldarrikatu zuen 1976an. 1979an Polisarioak erretiratzera behartu zuen Mauritania, eta 1991n su-etena sinatu zuen Marokorekin. Hemezortzi urteko gerraren ostean, eta Gerra Hotzaren amaierako nazioarteko testuinguru politikoan, bakearen aldeko apustua egin zen, eta Nazio Batuek autodeterminazio-erreferenduma antolatuko zela hitz eman zuten.

1991n onartu zen Bake Plana; bi aldeek negoziatu zuten, eta Segurtasun Kontseiluak onartu zuen. Bake Planean, sei hilabeteko epean autodeterminazio-erreferenduma egingo zela jaso zen. Erreferendum horretarako errolda Espainiak 1974an egindakoa izango zen, eguneraketa txiki batzuekin. Baina MINURSOk, 2000. urtean, errolda publiko egin eta handik gutxira, Marokok bere iritzia eman zuen: NBERi partzialtasuna leporatu zion, eta esan zuen ez zuela inoiz onartuko Sahararentzako autodeterminazio-erreferendumik.

Gatazka konpontzeko ondorengo saiakerek -bereziki, James Baker AEBko Estatu idazkari ohiak (I. eta II. Baker Planak) egindakoek- porrot egin dute, planak Marokoren interesen alde egin arren. Hori izan zen negoziazioen amaiera. Harrezkero, Segurtasun Kontseiluaren ebazpenek negoziazioei berriro ekiteko aholkatzen diete aldeei, Bake Plan bat badagoela alde batera utzita. Bi aldeek onartutako Bake Plan hori ezin da gauzatu Marokoren ezezkoaren eta Frantziak, Ameriketako Estatu Batuek eta Espainiak hari emandako baldintzarik gabeko babesaren ondorioz, Segurtasun Kontseiluari planaren aplikazioa inposatzeko aukera eragozten baitiote.

Gerra garaian, saharar biztanleriaren zati handi batek ihes egin zuen Aljeriako basamortuan barrena. 1976. urteaz geroztik, Aljeriako *hamadan*² dauden errefuxiatuen kanpamentuetan bizi dira errefuxiatu gisa, Tinduf hiritik gertu. Biztanleria hori, 173.600³ pertsona inguru, bost kanpamentutan banatuta dago: Smara, Aaiun, Auserd eta Dajla (Mendebaldeko Saharako hiri nagusien izenak), gaur egun Bojador⁴ izeneko kokalekua, Emakumeen Eskola Nazionaletik sortua, eta Rabuni hiri administratiboa. Nazio Batuen ikuskaritzapean dauden beste errefuxiatuen kanpamentuak ez bezala, Polisarioak eta SEADek kudeatzen eta kontrolatzen dituzte kanpamentu horiek.

Saharako biztanleriaren beste zati bat lurralde okupatu eta lurralde liberatu esaten zaien artean bizi da. Espainiako Mendebaldeko Saharako antzinako lurraldea, 260.000 kilometro koadro gutxi gorabehera, “lotsaren harresia”⁵ izenez ezagutzen den harresi batek zatitzen du gaur egun. Harresiaren mendebaldean dagoen lurraldea, guztizkoaren % 75, Marokok kontrolatzen du, eta han daude baliabide nagusiak (Bukraako fosfato-meategiak, Tarfayaren hegoaldeko uretako arrain sardak, eta izan litezkeen petrolio-hobiak eta gas naturaleko hobiak), azpiegiturak eta hiriak. Ekialdean, Fronte Polisarioaren kontrolpean, saharar herri nomada bizi da. Kokaleku txikiak daude, horietan handiena Tifariti izanik.

Nazioarteko zuzenbidearen arabera, Marokok kontrolatzen duen lurraldearen baliabideen ustiapena saharar herriaren adostasunarekin egin behar da. Hala ezarri zuen Europar Batasuneko Justizia Auzitegiak (EJJA) 2018ko otsailean. Europar Batasunak, ordea, Marokorekin negoziatzen du, EBJAk eta nazioarteko zuzenbideak ezarritakoa urratuz.

Ez da ahaztu behar Marokok indarra egin dezakeela Europar Batasunaren eta Espainiaren aurrean, EBk azken hamarkadetan garatu dituen mugak kanporatzeko politiken ondorioz⁶. Politika horien oinarria, neurri handi

2 Aljeria mendebaldeko basamortu harritsuak.

3 173.600 pertsonako biztanleria honela dago banatuta kanpamentuetan: Smara: 50.700; Aaiun: 50.500; Dajla: 19.500; Auserd: 36.400; eta Bojador: 16.500. Sexuaren arabera, % 49 emakumeak dira eta % 51 gizonak. Hori guztia UNHCRen 2017ko martxoko datuen arabera. Nolanahi ere, kontuan hartu behar da UNHCRek biztanleria zibil zaugarriaren errolda egiten duela, eta, beraz, biztanleriaren zati bat – militarrek, adibidez – errolda horretatik kanpo dagoela. Gainera, kontuan hartu behar da biztanleria oso mugikorra dela. Horregatik guztiagatik, ziurrenik zenbaki errealek handiagoak izango dira.

4 Lehen “27 de Febrero” kanpamentua.

5 Egungo harresia, egiaz, Marokok 1980tik 1986ra bitartean Israelgo ingeniariarekin, Saudi Arabiako finantzaketarekin eta AEBko armamentuarekin eraikitako harresien perimetroak osatzen du. Hareazko eta harrizko eraikuntzak dira, eta minak dituzte kanpoaldean.

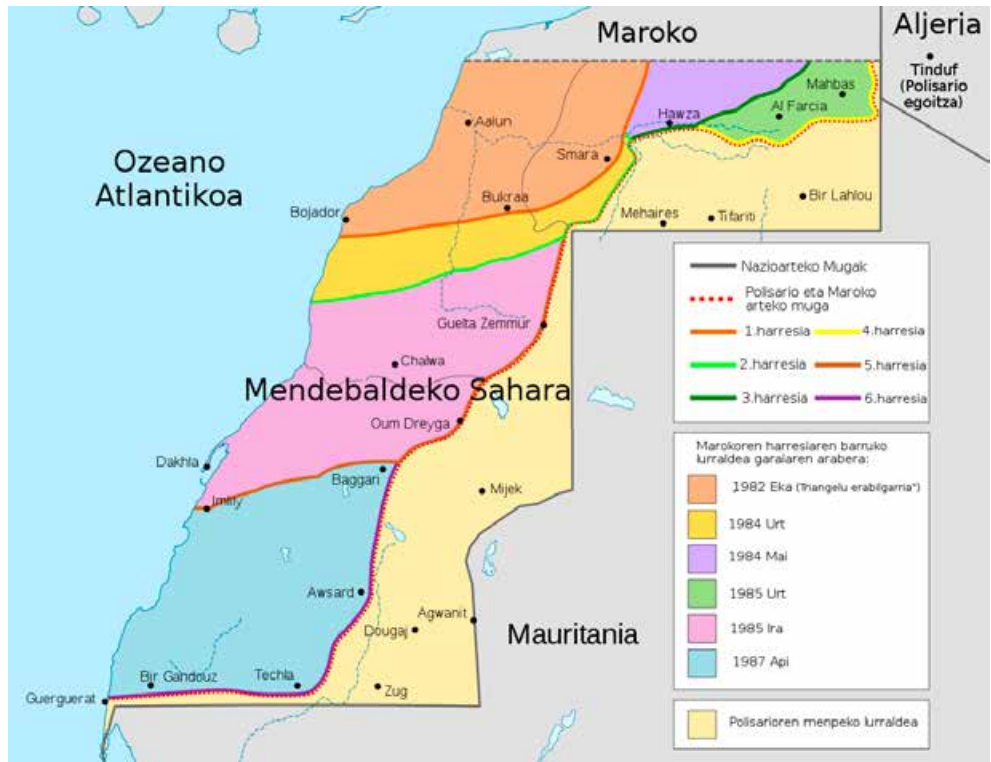
6 Eta horrez gain, AEBren eta Frantziaren babesa ere badu gatazkaren hasieratik.

batean, beste batzuek mugak bere ordeztzatzea da, eta migrazioa instrumentalizatzea eramatean dute ezinbestean, arma politiko boteretsu bihurtuz. Aldaketak eragiteko edo EBetik kontzesioak lortzeko arma. Hala ikusi zen 2021ean. Orduan, Marokok 10.000 pertsona baino gehiago Ceutan modu irregularrean sartzea ahalbidetu zuen, bi eguneko epean. Brahim Ghali Polisarioko liderra ospitaleratu izanaren errepresalia gisa ari zen jokatzeko herrialde alaiua; izan ere, Espainiaren aldetik leialtasun faltatzen gertaera hori. Eta Marokok gertaera hori baliatu zuen Espainia Marokoren alde jartzeko, hau da, Mendebaldeko Sahararen burujabetza Marokorena dela onartzera behartzeko⁷.

7 2022ko ekainean, Espainiako Gobernuak presidente Pedro Sanchezek Marokoren autonomia-proposamena onartu zuen, oinarri "serioena, errealistena eta sinesgarriena" zela esanez. Marokok 2007ko apirilean aurkeztu zuen Mendebaldeko Sahararentzako autonomia-plana ("Saharako autonomia-estatutua negoziatzeko Marokoren ekimena"). Proposamen horrek aurrekariak ditu 1985ean, 2001ean eta 2003an.

Testuinguru horretan, Saharako gainerako biztanleriaren zati bat inguruko herrialdeetan bizi da, batez ere Aljerian eta Mauritania, eta beste bat Europan, batez ere Espainian eta Italian.

WESTERN_SAHARA_WALLS_MOROCCAN_MAP-EN.SVG: *WESTERN_SAHARA_WALLS_MOROCCAN.PNG: USER:ROKEWESTERN_SAHARA_LOCATION_MAP.SVG: NORDNORDWESTDERIATIVE WORK: MOTTY (TALK) DERIVATIVE WORK: ROBOT8A (TALK) - WESTERN_SAHARA_WALLS_MOROCCAN_MAP-EN.SVG, CC BY-SA 3.0. [HTTPS://COMMONS.WIKIMEDIA.ORG/W/INDEX.PHP?CURID=17523829](https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=17523829)

Hemendik aurrera, eta aurrerapen gisa, garrantzitsua da azpimarratzea azterketa honetako konstanteetako bat dela jakitea biztanleria hori guztia puntu geografiko horien artean mugitzen dela. Beraz, gaur egun, sahararren eta, bereziki, gazteen dinamikak eta prozesuak ulertzeko, kontuan hartu behar da bai mugikortasun hori, bai biztanleria horren gizarte-espazioa puntu geografiko horietan guztietan eta horien bidez eraikitzen dela. Saharar herriaren bizitza ekonomikoa, soziala eta politikoa *nazioz gaindiko espazio sozial* batean egituratzen da.

Barne-iraultza soziala

Polisarioa agertu zenean, askapen nazionalaren aldeko borrokarekin batera, subjektu nazional bat sortzeko eta eratzeko barne-iraultza soziala ere gertatu zen. Horrek eraldaketa eta aldaketa ugari ekarri zituen iraultzaren aurreko saharar gizartean. 1975ean Saharako talde politiko ezberdinek eta Polisarioko buruzagi gazteek Batasun Nazionalako ituna sinatu zuten. Itun horren bidez, aurretik zegoen antolaketa politikoa indargabetu egin zen eta *saharar herria* eratu zen saharar nazio politikoaren oinarri gisa. Herri horrek Mendebaldeko Sahararen gainean subiranotasun nazionalerako eskubidea aldarrikatzeak berekin zekarren, halaber, taldeek artzain-baliabideen gainean zituzten eskubide zaharrak desagertzea, eta horrek, era berean, haien arteko hierarkiak markatzen zituzten ordainketen eta transferentzien amaiera zekarren.

Caratiniren arabera (2006), prozesu horren alderdirik deigarrienetako eta apurtzaileenetako bat izan zen protagonistak, lehen aldiz, nagusien aurrean botere-posizioan zeuden gazteak zirela. Gertaera horrek iraultzaren aurreko saharar gizartearen egiturazko printzipioetako bat hausten zuen: adinekoaren nagusitasunaren printzipioa.

Esan bezala, Saharako gizarte tradizionalan, taldeak ahaidetasun-harremenez eratuta zeuden, aitaren lerroari jarraituta, eta prestigio handiko arbaso komun bat zuten. Sistema hartan, taldearen nortasun politikoa ondorengotza patrilineal komuna izatean oinarritzen zen. Talde bakoitzean, erabakiak gizonezkoen batzar batek hartzen zituen. Baina, nahiz eta hasiera batean gizon guztiak berdinak izan eskubideei zegokienez, harreman sozialak hierarkizatuta zeuden, adinez zaharrena zen pertsonaren agintepean. Hala, familia bakoitzean, gizonezko senide zaharrenaren autoritatearen nagusitasuna zen araua⁸. Arau hori, Caratiniren arabera: “... *erabat barneratuta zegoen. Indargabetu nahi zuenak, ezin izaten zuen egin deserosotasunaren eta ezin erreprimitzeko lotsaren indarrak jota. Heziketa nomadak, nolabait, pultsioen autoerresio-mekanismo bat eraiki zuen banakoen egitura psikikoan, eta, mekanismo horren bidez, ezohiko bihurtu zen adinekoen mende ez jartzea*” (2006: 6). Autore honek arau edo, nahi izanez gero, *habitus* horren indarra azaltzeko dio, estaturik ezean, gizarte-antolaketak bakea eta gizarte-kohesioa bermatu behar zituela.

8 Hierarkia hori ahaide zaharragoen agintepean geratzen ziren emakumeen kasuan ere gertatzen zen, batez ere aitaren aldekoen ahaideen agintepean geratzen baziren. Pertsona batek amaren aldeko senideekin zituen harremanak ziren hierarkizatu gabeko bakarrak.

Nor ziren independentziaren aldeko borroka aurrera eramateaz arduratu ziren eta sahararren ordezkari legitimoztat onartu zituzten gazte horiek? Iragan mendeko berrogeiko eta berrogeita hamarreko hamarkadan jaiotako belaunaldia zen, eta, lehen aldiz, inguru hurbiletik atera ziren, Espainiako hezkuntza-sisteman eta Magrebeko eskoletan eta unibertsitateetan eskolatuak izateko. Belaunaldi hori ideologia antikolonialistaz eta sozialistaz inguratuta heldu zen, eta sozialismoaren arabiar formak eta gizarte nomadaren berezko balioak uztartuko zituen nazio-askapenerako proiektu propio batekin,. Alde horretatik, antolaketa tradizionalak saharar herriaren batasuna oztopatzen zuen. Gazteek buruzagi ohien aukera baketsuari aurre egin behar izan zioten, eta borroka horrek izaera estrategikoa -bakea ala gerra- zein soziopolitiko -nazioa ala “tribua”- izan zituen (Ruiz Miguel, 2022). Dena dela ere, nazioaren aldeko hautuak ez zituen desagerrarazten leinu edo talde politiko baten kide izatearen sentimendua eta indarra; izan ere, elkartasun-harremanen eta abegikortasun-senaren oinarri ere baziren, eta horiei eutsi nahi zieten.

Sistema tradizionalaren abolizioaren ondorioz, sahararrek ezin zituzten jada beren jatorrizko taldeak aipatu. Ahaztu egin behar izan zituzten arbasoak, edo, hobeto esanda, odolaren bidezko ondorengotzaren eta kidetasunaren

ideia. Sistema tradizionalaren abolizioaz gain, eta berdintasun- eta askatasun-printzipioaren izenean, esklabotza ere abolitu zen, eta gizonei eta emakumeei eskubide berberak eman zitzaizkien. Boto-eskubidea eskuratzeaz gain, une horretatik aurrera emakumeek beren baimena eman behar zuten ezkontzeko, ezkonsaria⁹ desagertu egin zen, bai eta ablazioa eta neskatilak gizentzeko praktikak ere¹⁰.

Hala ere, sistema hura desmuntatzeko eta desegiteko prozesuaren eta estatu-boterearen eraikuntzaren arteko harremanak konplexuak dira. Hasiera batean “tribua” debekatuta bazegoen ere, denborarekin sistema tradizionalan eraikitako harreman sozialak balio handikoak izan ziren estatu-boterea eraikitzeko. Itxurazko kontraesan konplexu hori sakon aztertu du Wilsonek (2016), eta palimpsesto baten irudia proposatzen digu ulertzeko; eskuizkribu horrek aurreko beste idazkera baten aztarnak gordetzen ditu, baina berriaz eta etengabe berrinterpretatu da, orain dagoenari lekua egiteko. Gizarte-sistema tradizionalaren harremanak nolabait birziklatu egin ziren subiranotasun-proiektu berri bat sortzeko, estatu-boterearena. Hastapenetan, egia da antolaketa politiko tradizionala botere hori sendotzeko aurkari gisa ikusi zutela. Horregatik debekatu zuten, eta horregatik iruditu zitzairen beharrezkoa hura ezabatzea. Hala ere, antzinako kontzejua edo *jamā`ah* birmoldatu egin zuten nahita, botere berriari zilegitasuna emango zion herentzia demokratikoa argudiatu ahal izateko. Epe luzera, eta kanpamentuen testuinguruan, ekonomiaren merkantilizazioak eta hauteskundeetan botoa emateak aukera berriak sortu ditu, batzuetan leialtasun tradizionalak helburu iraultzaileen ginetik jartzeko. Hortaz, ez da harreman tradizionalen eta estatu-boterearen arteko aurkakotasun soil bat. Izan ere, Wilson-ek (2002) ondorioztatzen duenez, prozesu osoaren azterketak agerian uzten du bi erlazio motak batera egon daitezkeela, gainjarrita.

9 Testu askotan ezkonsaria aipatzen den arren, egiaz ezkongaien familien arteko truke-sare konplexu bat zegoen. Eta, edozein kasutan, truke horien parte nagusia *sadāqa* zen, hau da, emaztegaiaren truke ematen den ordaina (senargaiaren familiaren ondasunak emaztegaiaren familiari ematea), eta horrek, besteak beste, emaztearengandik jaiotako seme-alabak senarraren filiazio taldeko eskubide osoko kide izatea eragiten du.

10 Bost eta hemeretzi urte bitarteko neskatoei jaten ematea, ezkontzeko aukera gehiago izan zitzairen; izan ere, gorputzen bolumenak aberastasuna, desiragarritasuna eta ugalkortasuna adierazten zituen. Praktika hori errotik kendu bazen ere, emakumezkoen gorputzari buruzko estereotipoak badirau oraindik, eta, horren ondorioz, emakume batzuek kortikoideak erabiltzen dituzte pisua hartzeko, eta larruazala koloregabetzen duten kremak erabiltzen dituzte. Hala diote Vilchesek eta Esparzak (2017), eta horixe ohartarazi zuten emakumeen osasunean dituzten eraginei buruzko diagnostikoan. *Wilaya* guztietako osasun- eta psikologia-taldeen praktika horien prebentzioan dihardute.

Tindufeko errefuxiatuen kanpamentuak

Gerra-garaiak

Aljeriako *hamadan* hirurogeita hamarreko hamarkadan, gerraren eta biztanleria zibilaren ihesaren testuinguruan, presaka ezarritako kokalekua antolatzeko, hiru kanpamentu handi edo *wilaya* sortu ziren: Aaiun, Smara eta Dajla; 1985ean, Auserd batu zitzairen. *Wilaya* horietako bakoitza hainbat *daira* edo udalerritan banatu zen. *Daira* bakoitza lau auzotan edo denda multzotan *-haima-* banatzen zen. Auzo bakoitzean, emakumeak auzo-batzordetan antolatzen ziren (hezkuntza, osasuna, ekoizpena, elikagaien banaketa eta justizia). Auzo-batzorde horietako arduradunek *dairerako* (udalerririak) eta *wilayerako* (eskualdeak) batzordeak osatzen zituzten. Eskualde-batzordeetako arduradunek izendatzen zituzten, halaber, nazio-mailan haiek ordezkaturiko zituztenak. Antolaketa-egitura horrek koordinazio horizontala –oinarrizko batzordeak *wilayaren* eremuan– eta bertikala bermatzen zituen, eskualdeen eta estatuko kupularen artean. Geroago, gune administratibo bat sortu zen Rabunin, eta han daude zentralizatuta SEADeko ministerioetako organoak, bai eta bertan diharduten erakunde humanitarioak ere.

Emakumezkoak aipatu ditugu, eta, zalantzarik gabe, emakumeak izan ziren etapa horretako protagonista nagusiak. Gerrarako gai ziren gizonezko guztiei horretarako dei egin zirenez, emakumeak egin ziren bizimodu zibilaren erantzule, ardurak hartu zituzten eta kanpamentuak antolatzeaz ere arduratu ziren. Caratiniren arabera (2006), emakumeek zeregin horiek beren gain hartzea ez zen arraroa izan; izan ere, bizimodu nomada zaharrean ohikoa zen bakarrik gelditzea eta eguneroko bizitza kudeatzea, gizonik ez zegoenean.

1974an Polisarioak Saharar Emakumeen Batasun Nazionalaren (SEBN) sorrera bultzatu zuen, eta beste hainbat ekintzaren, artean emakumeentzako

prestakuntza-zentro bat antolatu zuen: Otsailaren 27ko Eskola¹¹. Batzordeen buru izateaz gain, emakumeak gehiengoa ziren Langileen Batasun Orokorrean eta Gazteriaren Batasun Nazionalean; erakunde horiek piramidalak ziren, eta batzordeen gainera zeuden. Oraindik denbora falta zen emakume saharar batek gobernuan kargua izateko, baina, zalantzarik gabe, emakumearen eginkizuna erabat funtsezkoa izan zen hasiera-hasieratik, bai kanpamentuen garapen materialari dagokionez, bai familia- eta gizarte-loturak eraikitzeari eta mantentzeari zegokionez, lotura horiek behar-beharrezkoak baitira babeslekukoa bezain egoera larrian (Dubois *et al.* 2011). Aldaketa esanguratsu horren ondorioz, emakumearen definizio sozial eta publiko berria eta kolektiboaren barruan duen rol tradizionala gainjartzen dira, hau da, egitura formal berria versus egituraketa informal historikoa.

Lehen urte horietan, Polisarioa hezkuntza- eta osasun-sistema baten oinarriak ezartzen joan zen, herritar guztiek zerbitzu horietara sarbidea izan zezaten bermatzeko¹², eta gaur egun dirauen egitura politiko eta administratiboa sortu zen. Prestakuntzari dagokionez, 1977. urterako bazegoen jada hiru urteko hezkuntza programa bat. 80ko hamarkadatik aurrera, honela egituratu zen hezkuntza-sistema: haurtzaindegiak, Lehen Hezkuntza eta Bigarren Hezkuntza, azken hori Lanbide Heziketako eta Batxilergoko adarrekin. Batxilergoa, Aljerian egin ohi zuten-eta dute-, edota eraiki ziren barnetegietan. Unibertsitate-hezkuntza atzerrian egin ohi da, besteak beste Aljeriarekin, Libiarekin eta Kubarekin dituzten lankidetzeta-hitzarmenei esker. Egitura horri guztiari esker, Saharako gazte unibertsitatearen belaunaldi bat prestatu ahal izan zen, eta, kanpamentuetara itzultzean, bertako zerbitzuetan hasi ziren lanean: eskolak, ospitaleak, ministerioak eta abar. (Dubois *et al.*, 2011).

Ekonomikoki, diru-sarrerei dagokienez, SEAD nazioarteko laguntzaren mende zegoen, bizirauteko bai eta estatuari berari eusteko ere. Laguntza horrek izaera politiko nabarmena izan zuen hasieran, baina laurogeiko hamarkadaren amaieran nazioarteko politikan izandako aldaketek geroztik¹³, nazioarteko erakunde humanitarioek hartuko dute protagonismoa, hala nola Iheslarietako Nazio Batuen Goi Mandatariak (UNHCR) eta Munduko Elikadura Programak (MEP). Denborarekin, Europako zenbait herrialdeetako

11 Gaur egungo Bojador.

12 Hamar urtean, analfabetismo-tasa % 72,55ekoa izatetik, 3 eta 16 urte bitarteko biztanleria osoa (baita emakumezkoak ere) eskolatzera igaro zen. Osasunaren arloan, herritarrek beren burua antolatu zuten, eta prebentzio-sistema bat ezarri zen, higie- eta nutrizio-neurriak hartuta (Dubois *et al.*, 2011).

13 Hain zuzen ere, Aljeria geroago Gerra Zibila ekarriko zuen krisi bete-betean zegoen; Libiak ituna egin du Marokorekin; Kubak atzera egin du AEBren blokeoaren ondorioz; eta ekialdeko herrialdeak eraldaketa betean daude.

Garapenerako Gobernu Kanpoko Erakundeen (GGKE) parte-hartzea ere handitu da, Italiako eta Espainiako erakundeena, besteak beste.

Laguntza humanitarioari dagokionez, kontuan hartu behar da, halaber, saharrek berek iragankortzat hartzen dutela bizi duten egoera, eta hura aldatzea espero dutela, jatorrizko lurraldera itzultzeko. Ez zituzten begi onez ikusten izaera egonkorragoa zuten edo epe luzeagora begira antolatutako lankidetzaren proiektuak, horiek martxan jartzeak ilundu egiten baitzuen haien errefuxiatu, nomada eta behin-behineko egoera. Gainera, bizi zuten gerra-testuinguruak markatzen zituen bai herritarren bai Polisarioaren lehentasunak eta ahaleginak.

Ez bake, ez gerra

1991ko su-etenarekin, sahararrek berehala beren herrialdera itzultzeko aukera ikusi zuten. Azpiegitura batzuk desegiten hasi ziren kanpamentuetan, eta UNHCR biztanleria jatorrira eramateak zer gastu izan zitzakeen ebaluatzen hasi zen (Caballero Macarro, 2015). Hala ere, laster ikusi zen su-etenak ez zuela itzulera esan nahi, eta erreferenduma antolatzekeo prozesua nekeza eta korapilatsua izango zela. Horrek ezintasun, etsipen eta frustrazio handia eragin zituen biztanleriarengan.

Su-etenaren ondorio logikoetako bat gizonak kanpamentuetara itzultzea izan zen. Ordura arte emakumeak izan baziren antolaketaren eta kudeaketaren arduradunak, gizonen itzulerarekin haien presentzia handitu egin zen erabaki-organoetan.

Hamarkada horretako beste fenomeno izan zen kanpamentuetan kanpoko dirua sartzen hasi zela, hainbat bidetatik: Espainia erretiroak ordaintzen hasi zen, 1975 baino lehen harentzat lan egin zuten pertsonei; diru-bidalketak egiten ziren Oporrak Bakean¹⁴ programaren onuradun ziren neska-mutilen bidez; dirua sartzen zen programa horretako harrera-familiek kanpamentuetara egindako bidaien bidez; beste herrialde batzuetara migratu eta han finkatutakoak diru-bidalketa egiten hasi ziren.

Diru-sarrera horiek familia askori lagundu zieten, eta, ordutik aurrera, laguntza humanitarioak emandako elikagaien oinarritzko saskia osatu ahal izan zuten. Saski horrek, urteen joanarekin eta nazioarteko beste gatazka batzuen agerpenarekin, murriztuta ikusi zuen edukia. Izan ere, kanpotik datozen diru-sarrerak hain dira garrantzitsuak, ezen MEPk (Munduko Elikadura Programa) “etxe oso kalteberak” izendatzen baititu halakorik ez duten familiak (Caballero Macarro, 2015). Testuinguru horretan, diru-sarrek bereizketa eta desberdintasun sozioekonomikoa eragin zituzten ezinbestean, eta prozesu hori aurretik zeuden beste arazo batzuekin lotu zen, hala nola generoari eta azalaren koloreari zegozkionekin.

14 1979an iritsi ziren lehen aldiz Saharako haurrak Espainiara, Polisarioaren eta PCEn lankidetzari esker. Helburua haurrak basamortuko bizi-baldintza gogorretatik aldentzea zen, batez ere udako hilabeteetan, eta une hartan, gerra-testuinguruan. Esperientzia arrakastatsua izan zenez, 80ko hamarkadaren erdialdean Oporrak Bakean programa sortu zen. Programa horren bidez, Espainiako familiek 12 urtera arteko haurrak hartzen dituzte udako hilabeteetan, eta bere gain hartzen dituzte ostatua, mantenua eta hezkuntzaren zati bat.

Diruarekin, merkataritza-logika agertu zen kanpamentuetan, eta jarduera ekonomiko berriak sortu ziren, batez ere merkataritzaren, zerbitzuen eta eraikuntzaren alorrekoak. 90eko hamarkadan hasitako merkataritza-jarduera da gaur egun jarduera ekonomiko garrantzitsuena. Dirua sartzearekin batera, elikagaiak eta osasun-produktuak saltzen zituzten denda txikiak agertu ziren kanpamentuetan. *Wilaya* batzuetan *marsan* (merkatuak) deritzenak ere agertu ziren. Leku horietan, produktu-aukera handiagoa da, eta, besteak beste, ehunak, apaingarriak, okela, kosmetikoak, eta eskulangintzako produktuak eskuratu daitezke haietan. Merkatu horiekin batera, gero eta ugariagoak dira jatetxeak, ibilgailuen konponketarako eta erregaiak saltzeko lantegiak, ile-apaindegia, etab.

Sahararren jarduera tradizionalari dagokionez, funtsean abeltzaintza, oraindik ere egiten da, baina lurralde liberatuan. Kanpamentuetan, familia bakoitzak ahuntz batzuk eta, kasu batzuetan, dromedario batzuk baino ez ditu. Industria- eta nekazaritza-jarduerak urriak dira, nahiz eta hainbat proiektu dauden martxan. Badira emakumeak buru dituzten eskulangintzako ekimenak, Saharar Emakumeen Batasun Nazionalaren eta nazioarteko lankidetzaren babespean daudenak.

Oinarrizko azpiegiturei dagokienez ere, hamarkada horretatik aurrera hasi ziren aldaketak: bizileku gisa *haima* multzoak eta edukiontzia izatetik, erabilera publikorako eta pribaturako azpiegitura berriak izatera igaro ziren. Inbertsio pribatuak ez ezik, garapenerako lankidetzak ere sustatu du eraikuntza zibila. Saharako etxe-egituren arkitekturaren bilakaerak agerian uzten du gizarte-desberdintasunak agertzen eta areagotzen ari direla, eta horrek gizarte-harremanetan zer-nolako eragina duen. *Haima* multzoetatik adobezko etxe txikietara igaro ziren, eta gero, hormigoï prefabrikatuzko blokezko hormak eta zinkezko xafla hautsizko estalkiak zituztenetara. Esanguratsua da, Caratinik (2006) dioen bezala, dirua sartzearekin batera giltzak agertu zirela. Eta, haiekin batera, itxi beharreko hesiak eta ateak, kanpora begirako eta familia sozializatzeko gune irekia espazio pribatu eta babestu bihurtu zutenak. Familia-logikak logika komunitarioen edo kolektiboen gainetik jarriko zituen aldaketa baten hasiera izan zitekeen.

Lan-merkatuari dagokionez, Trasasmontesen azterketak (2011) erakusten du zaila dela analisi bat egitea estatistika-iturririk ez dagoenean. Enplegu-aukerak sektore publikora eta garapenerako lankidetzara murrizten dira. Baina sektore publikorako aurrekontua ia hutsala denez, enplegu mota horren aukerak oso mugatuak dira. Ikertzaile horren arabera, azken hamarkadan biztanleria aktiboaren hazkundea gertatu da garapenerako lankidetzaren

gorakadari lotuta, eta hein handi batean, horrek lanaren konpentsazio gisa eskaintzen dituen pizgarri ekonomikoengatik gertatzen da hori. Enplegu publikoa oso garrantzitsua da hezkuntzan eta osasunean, baina, baliabide eta pizgarri faltaren ondorioz, kualifikazio-maila handiko pertsona asko atzerrira joan dira.

Kanpamentuetan langabeziaren kontzeptua definitzeko zailtasunak izan arren, hiru kontu aipatzen ditu egileak bere azterketaren amaieran. Batetik, langabezia horrek neurri handiagoan eragiten diela herritar ahulenei: gazteei, emakumeei, desgaitasunen bat dutenei eta biztanleria beltzari. Bestetik, egoera horrek frustrazio- eta etsipen-maila handiak eragiten dituela. Eta, azkenik, galdu egiten dela goi-mailako kualifikazioa duen biztanleria, beste herrialde batzuetan bilatzen baitute lana; migrazioei buruzko literaturan, “aditu-ihesa” esaten zaio fenomeno horri.

Hain zuzen ere, bada belaunaldi oso bat (“bigarren belaunaldi polisarioa”) iragan mendeko laurogeiko hamarkadan Kuba, Aljeria, Libia, Siria eta beste herrialde batzuetan prestatu, eta laurogeita hamarreko hamarkadan

kanpamentuetara itzuli zena; beren ezagutza eta lanari esker, kualifikazio-maila handiko funtzionarioen kidegoa osatzen lagundu zuten. Baina, azkenik, gatazkak konponbiderik gabe jarraitzen duenez, diru-sarrerarik ez dagoenez eta kanpamentuen ezohiko egoeraren ondorioz, gazte horiek, prestakuntza-urteetan atzerriko erbestea bizi izan duten horiek, zapuztuta ikusten dituzte bere amets eta itxaropenak. Egoera berri horren aurrean, Fronte Polisarioak mugikortasun-politika lasaitu zuen, eta prestakuntza onena zuten profesioletako askori kanpora ateratzen utzi zien. Talde horretako kideek berrogei urtetik berrogeita hamabost urtera bitartean dituzte gaur egun. Diaspora kontrolatu hori estatu-nazio burujabe bat izango zenaren burokrazia administratiboa eratzera bideratuta zegoen, baina, gaur-gaurkoz, indeterminazio-eremu batean edo *ez-leku* batean dago kokatuta.

Baina migrazio-talde horrez gain, Gómez Martinen (2010) sailkapenaren arabera, Espainian sahararren beste migratzaile talde batzuk ere badaude:

- a. Hezkuntza-maila apala duten eta irregulartasun-egoeran dauden lurralde okupatuetao saharar gazteak;
- b. Tindufeko edo Mauritaniako kanpamentuetatik etorritako familia osoak;
- c. “Oporrak Bakean” programatik igaro ondoren, Espainian geratzea lortu duten kanpamentuetako saharar nerabeak;
- d. Arrazoi medikoak direla eta, Espainian sartu eta bertan bizitzen gelditzen saiatu diren adineko pertsonak eta gaixoak;
- e. Polisarioak autonomia-erkidegoetan dituen ordezkariak eta SEADeko gobernuko langileak, diplomazia-lanak egiten dituztenak, Espainiako estatuaren berariazko onarpenik jaso gabe.

Kanpamentuetatik egindako biztanleria-mugimenduek ez dute beti Polisarioaren aldetik iritzi bera izan. Lehen urteetan, kanpamentuetatik alde egitea abandonu, traizio eta berekoikeria gisa interpretatzen zen, norberaren onuran baino ez pentsatzea. Agian horregatik, beharrezkoa denean kanpamentuetara itzultzeko eta saharar herriaren kausa espazio berrietara eramateko promesa inplizitua dago. Hain zuzen ere, Caratinik (2006) dioen bezala, Saharako kanpamentuetan, alde egiten duen errefuxiatuen biztanleria beti itzultzen da, eta ziur asko hori ez da gertatzen beste edozein errefuxiatuen kanpamentutan. Beste herrialde batzuetara joandako saharar

gazteak familiak bisitatzera itzultzen dira, eta diru-sarreraren parte bat ere bidaltzen diete erregulartasunez.

Diru-bidalketa horiek dira, gaur egun, diru-sarrerarik garrantzitsuenak beren bizitza hobetu ahal izan duten eta premiazkoak ez diren ondasunak eskuratu ahal izan dituzten familia askorentzat. Oso zaila da diru-bidalketen bolumena ezagutzea, izan ere, diru-bidalketak bide ez-formaletatik egiten dira, gehienetan senideen, lagunaren eta konfiantzazko jendearen bidez. Informaltasun horrek, Trasmontesek (2011) dioenez, ez du baliabideen kanalizazioari buruzko plangintzarik egiteko aukerarik ematen. Zeregin horrek haien bankarizazioa ekarriko luke, baina finantza-sistematik ez egoteak ez du hori posible egiten.

Berriz ere gerra

2020ko azaroan, Marokok su-etena hautsi zuela iragarri zuen Polisarioak, eta gerrara itzuliko zela. Hala erantzun zioten Marokoko indarrek Gergerateko¹⁵ pasabidean –Mauritania eta Marokok Mendebaldeko Saharan okupatutako lurraldea lotzen dituen muga- egindako erasoari. Harrezkero, intentsitate baxuko gatazka-egoera batean bizi dira: Fronte Polisarioak Marokoren posizioen aurkako artilleria-erasoak jo ditu harresian zehar, eta Marokok droneen bidez egindako erasoak jo ditu, biztanleria zibilaren baja ugari eraginez.

Gatazka armatua berpizteak mugimendu handia eragin du saharar gazteen aldetik, bai kanpamentuetako gazteen artean, bai diasporako gazteen artean, mobilizatu egin baitira eta Polisarioko milizietan sartzea eskatu baitute. Halaber, eremu liberatuko biztanleria, 15.000 pertsona inguru, Tindufeko kanpamentuetara edo Mauritaniara eraman dituzte egoera berriaren ondorioz.

15 2015-2016tik liskarrak izan ziren Gergeraten eta La Gueran. Kontuan izan behar da puntu geografiko hori funtsezkoa dela; izan ere, nahiz eta Marokok ezin duen erabili bake-akordioetan ezarritakoaren arabera, Mendebaldeko Saharatik Afrikara legez kanpo ateratzen diren produktuen esportazioak Dajlatik Mauritaniara doan bidea egiten du puntu horretatik igarota. 2020ko urriaren 21ean, kanpamentuetako zibil sahararrak eremu horretara joan ziren, Marokoko harresiaren eta Mauritaniako mugaren artean, eta zirkulazioa blokeatu zuten, Marokok legez kanpo okupatutako lurraldean lortutako produktuak esportatzea eragozteko. Fronte Polisarioaren ohartarazpenei entzungor eginez, Marokok harresia zeharkatu zuen, zibil sahararrei eraso eta haiek sakabanatuz. Egun horretan bertan, azaroaren 13an, Fronte Polisarioak gerrara itzuliko zela iragarri zuen.

Saharar gazteria: bi diskurtso

*“Zein da Saharako egoera? Galdera guztiek erantzun
bera dute: nola zabaldu etorkizuneko aukerak”*

Gazte bat, Auserd

Gazteria deritzogun kategoria testuinguru ekonomiko, politiko eta sozial espezifikoetan eraikitzen da, eta sahararren egoera berezi eta bakarra dela-eta, ezinbestekoa da testuinguru horiek inoiz baino presenteago izatea. Ikusi dugu adinekoen nagusitasun-printzipioak egituratu zuela saharar gizartea hirurogeita hamarrekoko hamarkadara arte, eta orduan, gazte iraultzaile talde batek printzipio hori hautsi zula. Burujabetza-prozesua nazio-askapenerako mugimendu gisa bilatzeko gizarte moderno bihurtu behar izateak ekarri zuen etenaren ondorioz, aurreko gizartearen berezko kultura-estratifikazioaren hausturekin zerikusirik ez zuten kategoria politikoak agertu ziren. *Ordezkapen-egitura* bat sortu bazen ere,aldi berean, aurreko egitura indartu egin zen, eta ez zen inoiz desagertu. Batzuetan, zahararren eta berriaren arteko nahasketa horren mugak ez dira ikusten, ez dakigularik non amaitzen den bata eta non hasten bestea, ez eta bietako zein den boteretsuena ere.

Baina nor dira saharar gazteak? Zer adin-tarte hartzen ditu biztanleria talde horrek? Diagnostiko honetan hamabost eta berrogeita bost urte bitarteko biztanleria hartuko da kontuan. Adin-tarte hori oso zabala da, jakina, eta bizi-egoera oso ezberdinak hartzen ditu bere baitan; zerikusi gutxi du hamasei urteko nerabe batek hogeita hamabost urteko gazte batekin. Hain adin-tarte zabala hartzeko ez zaio hainbeste begiratu ezaugarri biologikoei, baizik eta Saharako gizartearen egiturari berari. Gizarte gehienetan, nerabegarotik eta gaztarotik heldutasunera igarotzeko, amatasun-/aitatasun-egitura igaro behar izaten da. Baina beste aldagai batzuk –soziolaboralak eta soziokulturalak– jartzen dira gizakiaren bilakaerara eta garapenera ondoen egokitzen direla diruditen sailkapenen tartean.

Saharar gazteriari buruz 2017an egin zen lehen diagnostikoak hamabost eta hogeita hamar urte bitarteko adina hartu zuen azterketarako adin-tarte gisa. Ikerketa honetan, administratiboki zehaztutako adin tarte hartu dute,

hamabost urtetik berrogeita bost urtera. Irizpide administratibo horrekin batera, bada beste irizpide sozial bat ere, ohiturazkoa: adin soziokulturala. Normalean, ezkongabe izatetik ezkondata egotera igarotzeak mugatzen du adin hori gizarte guztietan.

Seguraski, kanpamentuen lan-egoera eta egoera ekonomiko *bereziak* azaltzen du irizpide administratibo; izan ere, gazteak ezin dira -ia ez dagoen- lan-merkatuan sartu, mendebaldeko estandarren arabera, eta horrenbestez, ezin dute independentzia ekonomikorik lortu. Irizpide horren eraketan eragina duten beste faktore batzuk ere Fronte Polisarioak esperientzia militar eta administratiboari esleitzen dizkion lehentasunen ondorio dira. Azkenik, ikerketan zehar ikusiko den bezala, adin-tarte horiek belaunaldi ezberdinen artean ematen ari den interes-gatazka latentea ere uzten dute agerian.

I. TAULA. KANPAMENTUETAKO GUTXI GORABEHERAKO BIZTANLERIA

ADINA	BIZTANLERIA	GIZONAK	EMAKUMEA
18-49 urte	78.600	40.000	38.600
15-17 urte	9.300	4.600	4.700
Guztizko biztanleria	173.600		

Gazteriari buruz ditugun azken datuen arabera¹⁶, 18-49 urteko 78.600 pertsona daude guztira. 18-49 urteko taldea 38.600 emakumek eta 40.000 gizonen osatzen dute. 15-17 urtekoiek dagokienez, 4.700 emakume eta 4.600 gizon dira.

Elkarrizketatutako pertsona ezberdinen kontakizunaren bidez, kanpamentuetako saharar gazteen egoerari heltzen diogunean, uste dugu errefuxiatuen kanpamentuetan bizitzeari eta garatzeari dagokion testuingurua dela edozein azterketa egiteko abiapuntu izan behar den elementu nagusia:

Kontziente izan behar dugu gazteek erbeste-egoera bizi izan dutela (...) kontraesankorrak diren bi kontzepturi aurre egin behar izan diete: alde batetik, bizi egin behar dute, hemen daudelako, eta bestetik, askapena, existitzeko borrokatu beharra (Fronte Polisarioko Idazkaritza Nagusia).

16 UNCHR txostena, 2017ko martxoa. Ikus: [file:///C:/Users/HP/Downloads/UNHCR_Tindouf-Total-In-Camp-Population_March-2018%20\(1\)%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/HP/Downloads/UNHCR_Tindouf-Total-In-Camp-Population_March-2018%20(1)%20(1).pdf). Gogoan izan errolda hori biztanleria zibil zaugarria kontuan hartuta egiten dela, eta, beraz, biztanleriaren zati bat -militarra, adibidez- erroldatik kanpo dagoela. Horri gehitu behar zaio biztanleria oso mugikorra dela.

Saharako gazteriak badu ezaugarri bat berezi egiten duena eta besteengandik bereizten duena. Esan nahi dut egoera berezi batean jaio zela eta oraindik egoera horretan bizi behar duela. Adibidez, gerra, gurasoak kanpoan zeudela hazi zena, eta hain zuzen ere, ikasketak direla eta, ez daude inoiz etxean... (Fronte Polisarioko Idazkaritza Nagusia).

Egoera horrek biziraupenari dagokionez eragindako zailtasun material guztiei beste hau ere batu behar zaie: kanpamentuetako espazioa eta denbora iragankor gisa pentsatu zituen iruditeria kolektiboaren porrota. Horren guztiaren ondorioz, oro har gazteriari buruz galdetzean, itxaropenik eza eta frustrazioa agertzen dira lehenik:

Nik sentitzen dudan lehenengo gauza, eta gazte guztiek hala sentitzen dutela uste dut, dezepzioa da. Jendea nazkatuta eta etsita dago. Batez ere, beste batzuekin interakzioa izatea eragiten duten gaiez eta jardueraz ari garenean. Lankidetzaren motaren bat bada eta sahararren arteko barneko zerbait bada, egin dezakegu aurrera. Baina tartean kanpoko eragileak badaude, zaila egiten zaigu jarraitzea. Oraitxe bertan gazteria erabat etsita dagoela uste dut. Askotan zerbaiten emaitzaren zain geratzen gara, eta dena delakoagatik ez da iristen. Eta batez ere norbaitekin elkarlanean ari garenean eta gero ez dakigunean gauzak nola doazen edo nora iristen diren (Saharako Emakumeen Batasun Nazionala).

Saharar gazteek ez dute lan egiteko aukerarik, zapuztuta daude, eta batzuetan bizitzeko gogoia gal dezakete. Konfiantza galdu dute besteengan... (Ekonomia Garapenerako Ministerioa).

Kanpamentuetako baliabide eta aukera gutxi horiek maila sentimentalean ere eragiten diete gazteei, eta etsipenak jota amaitzen dute guztiagatik, NBEgatik eta nazioarteko komunitateagatik. Bai eta gure gobernuagatik ere; izan ere, horren erantzule ere badela uste dugu, gazte horien egoera hobetu beharko lukeelako, batez ere lanari dagokionez (NOVA Mendebaldeko Sahara Taldea).

Gobernuak azken urteotan gazteekin eta haiek gobernu-administrazioan sartzearekin lotuta egin diren aurrerapenak adierazten ditu. Lan hori, hala ere, “osatugabea” da, borondatezkoa baita:

Gobernazioaren maila gorenetan gazteentzako gauzak egin dira, bermatzeko gazteak, emakumeak eta gizonak, erabakiak hartzen eta gobernu. eta gobernantza-guneetan daudela. Eta gauza bera gertatzen da sailen eta postuen izendapenetan. Idazkari nagusiak, zuzendariak eta ministerioetako postu ezberdinetan, beti ari gara gazteak izaten (...) nahiz eta ezin diogun egiaz lana deitu, boluntarioa baita (...) hemen lana espazioa eta denbora libreka betetzen dituen orori esaten diogu, funtsezko helburua eta benetako lana aurrera eramaten diren bitartean; hau da, autodeterminazioa lortzea... (Fronte Polisarioaren Idazkaritza Nagusia).

Zalantzarik gabe, hori da kanpamentuetako gazteen errealitatea, lan publikoan “enplegatuta” dauden gazteena. Baina, biztanleria horrekin batera,

bada beste bat, erakundeen diskurtsoan hain presente ez dagoena eta ahal duen moduan bizirauten saiatzen dena:

Bi gazteria mota bereizi behar ditugu kanpamentuetan. Lehenengoa da gai politikoetan aktiboagoa dena, aktibismoan edo lan publikoan oro har, izan politikoa, soziala edo kulturala. Hori gutxiengo bat da. Eta bigarrena da lan publikoa den horretan aktibo ez dagoen gazteria normala, bizimodua ahal duen moduan aurrera eramaten saiatzen dena, eta horiek dira gehiengo handia (NUN Sahara Elkartea).

Kanpamentuetako gazteriar buruzko kontakizunean, oro har, bi ikuspegi daude, bakoitza zein belaunalditakoa den kontuan hartuta. Iraultza egin zuen belaunaldiarentzat, hau da, berrogei eta berrogeita hamarreko hamarkadan jaiotakoentzat, gaztetasunaren kontzeptuak berehala egiten du bat pertsona horiek bizi izan zuten esperientziarekin; izan ere, une historiko baten protagonistak izan ziren, eta, gainera, une horretan, saharar gizartean ohikoa zen adinekoen nagusitasun-printzipioa ere hautsi zen:

Gazteria gizartearen zati handi bat da, eta Saharako iraultzaren oinarria eta sortzailea izan da. 70eko hamarkadan 18, 20 edo 23 urte zituzten, eta orain haiek zuzentzen dute, baina bere garaian gazteak izan ziren, eta haien gainean eraiki da hau (Justizia Ministerioa).

Bizi izandako esperientziak eta une historiko haren protagonista gazteak izateak eragindako garrantziak eta efektuak badirudi itzali egiten duela egungo gazteria eta haren egungo egoera; hain zuzen ere, gazteriar buruz galdetu ohi denean, iraultza eta gerra egin zutenak dira lehen erreferentzia. Halako erreferentzia sinbolikoak eragotzi egiten du egungo benetako gizarte-egoera aztertzea, gutxietsi egiten baititu Saharako gizartean gertatu diren gizarte-prozesuak. Azken batean, badirudi gazteria estatus iraunkorra dela, nahiz eta gerrako belaunaldiaren ondoren badiren beste bi belaunaldi -gutxienez-, adin-tarte desberdinen adierazgarri izateaz gain, Saharako agintariek eta gizarteak berak uste dutena baino sakonagoak diren garaiko aldaketen lekuko ere badirenak.

Gainera, belaunaldi hori gaur egungo gazteriar buruz ari denean, beti azpimarratzen da iraultzaren eta gerraren seme-alabak direla, prozesu horretan ez zutela inolako eginkizun aktiborik izan, eta, azkenik, hezkuntzan eta osasunean lortutako guztiaren onuradun pasiboak direla. Gainera, pazientzia eskatzen zaie, eta, batez ere, nolabaiteko kutsu negatiboarekin gainera, belaunaldi berri horiek itxuraz irudikatzen dituzten helburu

materialak -bizitzak nora bideratu nahi dituzten- ateratzen dira argitara. Erabateko gabeziaren eta gabezia erlatiboaren arteko talka sakonarekin egingo dugu topo. Gerrako belaunaldiaren erabateko gabeziaren ondorioz, eskasia ezin saihestuzkotzat hartzen dute. Bitartean, hurrengo belaunaldiek kontrolatu ezin diren gabezia materialak eta posizioakoak dituzte.

Gure lanaren helburu diren gazte gehienak 1991tik aurrera jaio dira. Oraintxe bertan, 29 edo 30 urte izango lituzkete gutxi gorabehera. Ez bake, ez gerra garaian jaio ziren. Hazi eta begiak ireki zituztenean, bakea, lasaitasuna eta erosotasuna ere ikusi zuten, eta pentsatu zuten hori zela zegoena, ez zutela gerra biziko (...) ohiko estatu arrunt bat baino ez zuten buruan, independentzia, eta gure eta askapenaren arteko muga bakarra laster egingo zen erreferenduma zela (...) eta helburu materialak izaten hasi ziren, hala nola autoa, enplegua eta aukera batzuk izatea. Eta pentsatzen hasi ziren beren lurrera eta familiaren etxera itzuliko zirela beren bizi proiektua egitera (Kultura Ministerioa).

Gainera, ikuspegi horretatik, gazteriaren egoera nazio-askapenerako mugimenduaren menpe geratzen da. Hau da, gatazka konpontzea eta helburu politikoak lortzea dira gaur egun kargu instituzionaletako kide diren belaunaldi nagusien lehentasuna. Saharako gizarteak bizi duen testuinguru politiko bereziaren ondorioz, gazteek, haien baldintzek eta beharrek, “normaltasun-egoeran” -kakotx artean- izango ez luketen lekua hartzen dute.

Ordena kontua da, arazo bat konpontzeko beste bat konpondu behar da aurretik (...) egin behar dugun lehen maniobra gatazka konpontzea da. Eta bigarrena dirua da. Logikak dio gazteen beharrak lehentasunezkoak direla (...) baina testuinguru honetan ezin dira lehentasunezkoak izan. Har ditzagun lehentasunezko sektoretzat hezkuntza, osasuna, ura eta elikadura (...) Horrekin zera esan nahi dut, ez dela ezer geratzen beste lehentasunetarako, eta hor egongo litzateke gazteria. Lehentasunezko beharrak ase behar ditugu, gero bigarren mailakoak konpondu ahal izateko. Gazteria bigarren mailan dago, baina gazteriaren problematika lehentasunen artera eraman nahi dugu. Baina ezin dugu (Presidentearen kabinetea).

Saharako agintarien artean, argi dago gazteria ez atzera ez aurrera dagoela eta hala jarraituko duela. Alde batetik, irmo esaten dute gazteria “bigarren mailan” dagoela, eta, bestetik, “lehentasunezko” izatera eraman nahi dutela.

Ondorioa, ordea, “baina ezin dugu” da. Egoera aitortzeak ukitu tragikoa ere badu, ezin baitira batu aldibereko belaunaldien interes ezberdinak.

Diskurtso edo ikuspegi horretatik abiatuta, gazteen pazientzia eta erantzukizuna eskatzea baino ez da geratzen, konpondu gabeko gatazka-egoera horretan etengabeko ahalegina eskatzea. Lehen esan bezala, elkarrizketan gazteria aipatzen denean, ikuspegi hori dutenek gerra eta iraultza egin zutenei egiten diote erreferentzia, eta gertaera horrek zer-nolako garrantzia izan zuen azpimarratzen dute. Duela zenbait hamarkada gazte izateari utzi zion belaunaldi bat nabarmentzeak baliogabetu egiten ditu, neurri batean, gaur egun egiaz gazteak direnak.

Gaur egungo gazteriarri etengabe egiten zaizkion eskakizunen oinarrian, azkenean, adinekoaren nagusitasunaren printzipioa edo gerontokrazia dago. Belaunaldi hark printzipio hori hautsi bazuen ere, oraindik saharar gizartea estratifikatzen duen printzipio soziokultural gisa dirau. Caratinik azpimarratzen duen bezala, iraultzak adinekoaren nagusitasunaren printzipioa edo gerontokrazia abolitu bazuen ere, ez zen lortu: “*belaunaldien arteko harremanak zuzentzen dituzten ikurren eta nahitaezko portaeren multzo konplexua ukitzea (...) Kode hori transmititzeari uko egiteak bestearekiko errespetu mota oro alde batera uztea esan nahiko luke sahararentzat*” (2006: 16). Printzipio horrek egiten du zilegi egungo gazteriarri egungo egoera zailean eta iraultza hartatik igarotako denbora kontuan hartuta -hiru belaunaldiz ari gara hizketan- betetzea gero eta zailagoa dirudien papera eskatzen dion diskurtsoa.

Beharbada, arazoa da gazteak ez direla behar besteko ahalegina edo nahikoa egiten ari gizartearen begirunea izateko. Behar dutena da kontzientzia izatea prestatuta egon behar dutela, irmoak izan behar dutela, eta baliagarriak izan behar dutela gizarte aldatu ahal izateko (...) Prestutasuna izan behar dute. Eta prestutasunak esan nahi du inolako baldintzarik gabe egin behar dutela hori (...) Nik saharar parte-hartzailea izan nahi dut, baina baldintzak beste nonbait bilatu nahi ditut (...) Baldintzarik gabe egon, etorri eta borrokatu behar da, daukagunarekin (Presidentearen kabinetean).

Hala ere, informatzaile horrek adierazten duen baldintzagabetasuna da gazteek onartzen ez dutena, eta, logika onean, ezin dute hori onartu, horrek berekin dakarrelako ideal zehaztugabe batzuei atxikitzea, bizi izan ez dituzten esperientzia batzuei, eta erlatiboki partekatzen duten egoeraren

definizioak ematen dien gehigarri funtzioa bere gain hartzea, gaur egun ahotsik ez duten egoera batean. *“Inolako baldintzarik gabe esan nahi duen”* prestutasuna eskatzen zaie.

Testuinguru horretan, oso esanguratsua eta etsipenezkoa da “bigarren belaunaldi polisarioaren” jarrera, beste herrialde batzuetara bidali baitzuten ikastera eta prestakuntza sendoa baitu. Belaunaldi horrek aurrekoaren memoria gordetzen du, baina hurrengoaren helburu batzuk ere partekatzen ditu. Erdibidean geratu da. Oraingoz gertatuko ez den modernizazioaren belaunaldia zen. Lan publikoaren ia borondatezko izaerak ez du indar nahikorik belaunaldi hori atxikitzeko, eta ahal badute, beste herrialde batzuetara joaten dira lanera. “Aditu-ihesak” ondorioak ditu, bai osasunaren arloan, bai hezkuntzan. Egia da biztanleria horren atxikipen falta kontu materialei zor zaiela, baina kontuan hartu behar da, Caratiniren arabera, agintariak belaunaldi horrekiko garatu zuten mesfidantza ere, *“adinekoak bihurtuz gazteak boterearekin lotzeko inolako asmorik ez dutenak”* (2006:18).

Hurrengo belaunaldiak arretaz erreparatu dio egoera horri, eta, aurrerago ikusiko dugunez, egiaztatu du atzerrira joan zirenek prestakuntza jasotzeko egindako ahaleginak ez dituela eman espero ziren emaitzak lan-arloan eta administrazio-kudeaketan. Orduan, zertarako prestatu? Zertarako inbertitu denbora eta ahalegina ezagutza lortzen, posizioari eta lanari dagokionez horrek trukean inoiz ez badu ezer ekarriko? Egoera horretan, ez da harritzekoa belaunaldietan zehar lanak iraganean izan zuen esanahia galtzen joan izana eta gaur egun diru-balioa beste zentzurik ez izatea. Are gehiago laurogeita hamarreko hamarkadatik aurrera merkantilizatu egin zen ekonomia batean,

ikusi dugun legez, eta horrek erosotasun materialak eta estatusa eman dizkionean familia askori.

Beste begirada edo ikuspegia azterketa honetan gazteria gisa hartu dugun biztanleriari dagokiona da. Biztanleria hori oso heterogeneoa da, besteak beste honako hauek hartzen baititu: “bigarren belaunaldi polisarioa” deiturikoa –berrogei eta berrogeita hamabost urte bitartekoa–, hogeit eta berrogei urte bitartekoak, eta azkenik, hamabost urtetik hogeit urtera bitarteko nerabeak eta gazteak¹⁷. Biztanleria multzo zabal hori da, hain zuzen, duela gutxi, neurri batean, interesa pizten hasi dena; izan ere, informatzaile batek adierazten digunez, oso zaila izaten hasi da hain biztanleria-bolumen zabala kontrolatzea:

Gazteen egoera zehazki aztertzeko saiakerak oraintxe hasi dira (...) Gazteria denbora-bonba bat da, eta gizarteari eta gobernuari gero eta zailagoa egiten zaie hura kontrolatzea. Horren ondorioz, gerra piztu liteke batere ordenarik gabe eta gazteek berek eraginda. Uste dut mundua saiatu dela ohartarazpen horri erantzuten, eta kredituen eta mikro kredituen bidez egin du hori, bai eta gazteen prestakuntza-aukerak handituz ere (Gazteria eta Kirol Ministerioa).

Aurreko lekukotasunean oinarrituta, ikus dezakegu gatazka bikoitza dagoela, nahiz eta izaera desberdinekoa izan. Alde batetik, kanpoko gatazka, indar okupatzaileekin mantentzen dena eta nagusiek eta oraindik agintean dauden eliteek lehenesten dutena. Bestetik, barneko gatazka: barne-kohesioa nola egituratu, leialtasun-jokoa gero eta ahulagoa denean eta belaunaldi berriak txertatzea funtsean ezinezkoa denean.

Hemendik, gobernutik baimentzen diren saharar gazteen migrazio-mugimenduak berak ihesbide gisa ikusten dira; izan ere, adin-talde horrentzat, egoera gero eta konplikatuagoa da, eta, haien testigantzen arabera, etsita eta batere motibaziorik gabe daude.

Ez lanerako, ez hazteko eta garatzeko aukerarik ez duen gazteria bat (...) gazteria linbo-egoera baten biktima da, eta hori konpontzeko

17 Adin-tarte ezberdinen artean itxuraz partekatutako banaketa, lehenik eta behin, ez da bideragarria. Bigarrenik, arriskutsua da, benetan dauden arrakalak ikusezin bihurtzen baititu, eta, hirugarrenik, oraindik ondo neurtu gabeko tamainako arazo bat dagoelako 30 urtetik beherako biztanleriarekin. Ziurrenik, horixe da adin-tarterik ahaztuena.

ez da gauza handirik egin, ez barrutik, eta are gutxiago kanpotik (Gazteria eta Kirol Ministerioa).

Beraz, saharar gazteriar buruzko bi begirada edo ikuspegi ditugu aurrean. Adinekoena; alde batetik, beren herriaren nazio-askapenerako prozesuan murgilduta jarraitzen duten gazteak –sektore publikoan baldintza zailetan “lan egiten” dutenak edo frontean borrokatzen direnak– diskurtsiboki baloratzen eta saritzen dituzte, eta bestetik, epaitu egiten dituzte beren behar ekonomikoak asetzearen alde egiten dutenak, dela beste herrialde batzuetara emigratu dutelako, dela sektore “pribatuan” lan egiten dutelako. Baina, bi gazte mota horiek hori baino ez dira: gazte mota idealak. Ikusiko dugunez, emigrazioaren alde eta behar materialak asetzearen alde egiten dutenek ez dute hausten kausa politikoarekin, eta horretara dedikatzen direnek ere ez diote uko egiten beren lana osatzeari, etekin ekonomiko handiagoak ematen dituzten beste lan batzuetan. Bestalde, gazteria kategorian sartzen den biztanleriaren gehiengoa (kanpamentuetako biztanleriaren erdia) itxaroten ari da, eta aldi berean, etsita ere badago; izan ere, aukerarik eza, gatazka konpontzeko prozesuekiko konfiantzarik eza, agintarien utzikeria, eta bizitzaren *impasse* batean daudela sentitzen dute. Sentimendu horiek gero eta biziagoak dira, eta gazteen eta nerabeengan zabaltzen ari dira, globalizazioaren testuinguruan, ikusten baitute espazio-denboran harrapatuta daudela, eta hortik ateratzeko modu bakarra mugitzea dela, diaspora gisa edo nolabaiteko bereizketa gisa.

Baina, saharar gazteriaren jarrera ulertzen saiatzeko deskribatu ditugun bi ikuspegi horien esparruan, nolakoak dira belaunaldien arteko harremanak? Zer gertatu da hautsi, eta une historiko oso zehatz batean, adinekoaren nagusitasunaren printzipioa alde batera utzi, baina, aldi berean, orain arte printzipio horri eusten dion gizarte batean? Belaunaldien arteko gatazkaz hitz egin dezakegu?

Galdera horien aurrean, elkarrizketatu asko bat datoz gauza batean: ez dagoela konfiantzarik belaunaldien artean; agian, lehen belaunaldiak sentitzen duelako ez dagoela itzulerarik, konpromiso eta lan gisa, adinekoen errespetua eta begirunea irabazi behar dituen gazteriaren aldetik:

Konfiantza-elementuen falta sumatzen dugu. Guregana erakarriko dituen proiektu bat eman nahi diegu (...) Guk, erakunde gisa, estatu gisa, konfiantza-plan baten bidez ematen diegu hori, eta trukean zerbait itzul diezaguten eta kargu batzuk har ditzaten saiatzen gara (UJSARIO).

Ez da gazteria abandonatua, landu eta prestatu gabea, eta ziria sar diezaiokezuna. Badaki lerro artean irakurtzen. Dena jartzen dute zalantzan, eta erantzun argia izan behar duzu. Nik ez dut horrela bizi nahi beste berrogei urtez, eta hori saihesteko modua bilatu nahi dut. Argi eta garbi esaten dizute, eta zentzarazi egin behar dituzu (Gobernadorea).

Elkarrizketa ez da zaila, batak bestea konbentzitzea da zaila. Gazteak ezin du aita konbentzitu eta haren ustea aldatu, eta aitak ezin du gaztearen konbentzimendua aldatu. Izan ere, guk dena eman dugu, baina oraindik ez dugu ezer irabazi. Eta zuek dena irabazi nahi duzue, ezer eman aurretik (Presidentearen kabinetea).

Badirudi jarrerak oso finkatuta daudela, eta islatzen dute belaunaldi gazteenei iruditzen zaiela nagusiengandik etorkizunik eza baino ez dutela jasotzen, edo, gutxienez, bilakaera nekeza izango duen itopuntuan kokatzea. Bien bitartean, adinekoei iruditzen ez direla ari gazteengandik behar den errespetua jasotzen. Vilchesek eta Esparzak diagnostikoan adierazi zuten bezala, helduek iraganean egin zuten ahalegina itzultzea eskatzen dute, gaur egun dutena lortzeko. Eta hori konpromisoen eta betebeharren bidez egiten da: “*Ez da gaitzespen-diskurtso bat, baizik eta etorkizun kolektiboarekiko erantzukizun handiagoa eskatzea, norberaren kultura-idiosinkrasiatik eta belaunaldien arteko errespetutik abiatuta*” (2017: 34). Diskurtso horren atzean, halaber, modu inplizituan dago belaunaldien arteko estatus eta rolen erreleboaren auzia. Adinekoek ordezkapen horri beren ikuspegitik begiratzen diote, baina gazteen arabera gaur egungo gazteriaren ikuspegitik egin behar da:

Prestutasuna egon daiteke [lehen belaunaldikoen aldetik], eta izan daiteke borondatezkoa edo eragindakoa (...) prestutasun hori arrazoi ideologikoen eta hauteskunde-arrazoiengatik ezarritakoa ere izan daiteke (...) Baina ordezkapenekin ere kontuz ibili behar da. Izan ere, ordezkoa, gazteagoa izanda ere, egungo egoeraren ingurumarian fabrikatu eta moldatu bada, ez du ez ekarriko, ezta izango ere, izan beharko lukeen perspektiba, hau da, belaunaldi berriarena (Gazteria eta Kirol Ministerioa).

Gazteen zenbait iritziren arabera, nagusiekiko harremana konplikatu da, baita gatazkatsua ere. Adinekoaren nagusitasunaren printzipioa zorroztasun osoz adierazten da hemen:

Gazteek ezin dute hitz egin. Adineko pertsonak esandakoak balio du. Adineko pertsonak agintzen du. Gazteek ez dute eskubiderik hori horrela ez dela, zuzena ez dela, esateko (Saharako Eskauten eta Haurren Erakundea).

Agintarienganako konfiantza galtzea deritzona ere gertatu da, eta ez dut alde politikoari buruz hitz egin nahi, baina lotura handia du gazteekin, gazteek orain agintarien kontrako ikuspegi batetik ikusten dutelako, eta ikusten dutelako hemen ez dagoela eskubiderik betebeharrak badauden arren (Mutil gaztea, eztabaida-taldea 35/39, Auserd).

Aurrez aurreko elkarrizketa beharrezkoa da, eta uste dut hor sartzen dela nagusiekiko errespetuaren faktore kultural hori. Izan ere, askotan ez gara ausartzen nagusiei zerbait esaten, nahiz eta proiektukideak eta lankideak diren. Uste dut beharrezkoa dela hori nolabait aldatzea. Baita emakumeen artean ere. Uste dut ezagutza eta ikaskuntza batzuk ez direla partekatzen, ez dagoelako berdintasunezko elkarrizketa hori, aurrez aurrekoa. Badirudi belaunaldien arteko “borroka” bat dagoela (NUN Sahara Elkartea).

Informatzaile horrek “belaunaldien arteko borroka” aipatzen du, beste informatzaile batzuek “belaunaldien arteko gatazka” dagoela adierazten dute, eta pertsona askok belaunaldi ezberdinen artean gertatu beharreko “belaunaldien arteko elkarrizketa” aipatzen dute. Belaunaldien arteko harremanak modu arinagoan eta haserre gutxiagorekin artikulatzeko gai den elkarrizketak, lehenik eta behin, bestea ezagutzea eta elkarri entzutea eskatzen du:

Parte-hartzeak handiagoa izan behar du, baina horren aurretik, elkarri hobeto entzutea behar da. Eta uste dut gizarteari, nahiz eta auto-babestua, solidarioa eta bateratua izan, bestea aitortzea falta zaiola. Eta ez belaunaldiei dagokienez bakarrik, baita generoari dagokionez ere (...) oso ona da gazteei entzunaraztea, baina are garrantzitsuagoa da gazteak ez direnei gazteak entzunaraztea (Gazteria eta Kirol Ministerioa).

Eztabaida edo iritzi- eta interes-trukea politikoki independentea den gizarte batean baino ez da posible, kanpo-gatazka desagertzen bada, barne-gatazkei aurre egitea posible izango delako. Baina kanpo-gatazka desagertzea ez dirudi erraza.

Pentsamoldeak

Bada hitz bat sahararrek Tindufeko kanpamentuetan duten egoerari eta arazoei buruz hitz egitean sarri entzuten dena: “pentsamoldea”. Beharrezkotzat jotzen diren aldaketa asko pentsamolde-aldaketa bat gertatutakoan baino ezingo dira egin; gazteek beste pentsamolde bat dute; arazoa da gizarte gisa “pentsamolde iragankorra” dutela, eta abar. Pentsamoldea aipatzen dugunean, biztanleria baten pentsatzeko, errealitatea epaitzeko eta jarduteko modua osatzen duten sinesmen eta ohituren multzoari buruz ari gara; kasu honetan, Saharako biztanleriarena, hain zuzen. Jakina, sinesmen eta ohitura multzo horrek ez du bloke estatiko bat osatzen denboran zehar, alderantziz. Prozesu luze batez hitz egin dezakegu, eta pentsamoldea, inoiz ez zena unibokoa izan, eraldatzen joan da, jarraikortasunaren ildo eutsiz, baina porrot eta haustura garrantzitsuak ere izan ditu. Ez gara ari pentsamolde-borroka bati buruz, baizik eta interes, inguruabar eta etorkizuneko proiektu kontrajarrietara egokitzen diren ikuspegiei buruz.

Badirudi elkarrizketatutako pertsonen artean akordio bat dagoela: 1991ko su-etenaz geroztik hasi ziren gauzak aldatzen kanpamentuetan. Bakezko bizitzara itzultzeak eta kanpamentuetan dirua sartzak –eta horren ondorioz, ekonomia informala garatzeak– indibidualismoa agertzea eta gerra-egoerak bigarren mailan jartzen zituen premia batzuez jabetzea dakarte ondorio gisa:

90eko hamarkadan eta 2000koan trantsizio bat egin zen, 1991ko su-etenarekin. 1975etik 1991ra gizon guztiak armadan zeuden, eta gazteak, atzerrian ikasten. Baina, bake-garaian bizitzearekin, jendea pentsatzen hasten da, eta konturatzen da ez duela etxerik, ez autorik, ez aire giroturik, ez telebistarik... konturatzen da ez dutela ezer. Eta horretan pentsatzen hasten dira (Ekonomia Garapenerako Ministerioa).

Antolatu gabeko ekonomiarekin hasi zen guztia. Ezkutuko ekonomia garatzen hastean, kontrolik gabe hasi da eratzten. Jendeak ikusi du azkar aurrera egin ahal izan dutenek egin dutela aurrera, baina ez zegoen kontrolik (...) orain bakoitzak bere arazoak konpondu behar ditu. Eta agian ahaztu egin dute edo ahaztu egin dugu erronka komun bat dugula (...) Ezin izan dugu gatazka konpondu gizarte kolektibo bat izateko. Eta horrek, azkenean, bakoitza behartu du bere arazoa era indibidualean konpontzera (Presidentearen kabinetea).

Azaldu dugu nola laurogeita hamarreko hamarkadan merkataritza-logika bat agertu zen, kanpamentuetako paisaia eraldatuz joan zena, eta horren ondorioz, nola hasi zen desberdintze eta desberdintasun sozioekonomikoko prozesu bat. Biztanleriaren ohitura eta sinesmenen multzoaren aldaketa-prozesu geldia merkataritza-logika horrekin gurutzatzen da garatzean, eta, denborarekin, indibidualizazio-prozesu batera eramaten du. Prozesu hori are nabarmenagoa da gazteen artean. Kanpamentuetan biztanleak finkatu zirenetik sortutako gizarte-kohesioa eta ekitate-sentimendua ez dira batean desagertzen, eta ez dira guztiz desagertu; baina egia da ongizate materialeko nahi eta asmo berriak agertzen direla biztanlerian, aurreko belaunaldiekin alderatuta.

Belaunaldiak ezberdinak dira. Iraultzan jaio eta hazi zirenek beste gauza batzuk nahi lituzkete, eta merkatuaren eta bizitzaren bilaketaren berotasunean jaio zirenek beste pentsamolde bat izango lukete. Eta erronka da pentsamolde horiek guztiak uztartzea eta horiei guztiei aurre egitea (Justizia Ministerioa).

Beste bolada bat dator; auto hori nahi dudala, ezkondu, ez dakit nolako etxea eraiki... Eta, azkenean, bada... geldiezina dirudi, baina uste dut oraindik garaiz gaudela horri guztiari pixka bat eusteko (...)

Norbanakoaren eta familiaren ongizateari lotutako ideia kapitalista sortzen denean, bada, azkenean, hori gertatzen da. Nik hau nahi dut eta nire familiak hau izatea nahi dut (...) Azkenean, nolabait, geurekoiago bihurtu gara. Belaunaldi berriak askoz ere berekoiagoak dira gure gurasoekin eta gure adinekoekin alderatuz gero (NUN SAHARA Elkarte).

Pertsona horrek saharar gazteen ongizate materialerako nahia aipatzen du, ez bakarrik maila indibidualean, baita familia-mailan ere. Gai hori garrantzitsua da; izan ere, herritarren arteko elkarrekikotasun-, lankidetz- eta laguntza-sareak desagertzen ez badira ere, badirudi neurri batean familiaren inguruan egituratzen den elkartasun murriztuago batek ordezkatzeko duela. Horri buruz, Caratinik hauxe adierazi du: *“Bat guztiontzat eta guztiok batentzat izatetik, orain, bakoitza bere etxean eta Jainkoa guztion etxeetan izatera igaro gara, baina bada desberdintasun bat: “bat” hori ezin da inoiz izaki indibiduala izan mairuen gizartean, eta “bat” guztion bizkarrean dagoela ezertxo ere ez duten dozenaka banakoren erantzukizunaren zama”* (2006: 19).

Vilchese eta Esparzak (2017) ere azpimarratzen dute familiaren zentralitatea, baliabideak lortzeko eta kontsumitzeko unitate solidariotzat hartzen baitute. Lehenago esan dugu familia jakin batzuek kanpotik diru-sarrerak jasotzeak -bai bidalketen bidez, bai pentsioen bidez, bai Oporrak Bakean programari lotutako familien diru-bidalketen bidez- desberdintasunak areagotzen lagundu duela.

Elkartasuna familietara mugatzeak lotura du, jakina, aipatu dugun merkataritza-logikarekin, baina baita kanpamentuetan gertatu diren beste prozesu batzuekin ere, hala nola: nazioarteko laguntzaren murrizketa; merkatu-ekonomia garatzetik sortzen diren behar berriak; telebista eta Internet bidezko munduarekiko esposizioa, batez ere biztanleria gazteen artean, munduko gainerako tokietan bezala, “konektatuta” bizi baitira; zerbitzu publikoek okerrera egitea.

Testuinguru zail horretan, gazteen pentsamoldea aldatzeak zentzu handiagoa du. Are gehiago kontuan hartzen badugu zer testuinguru espezifikotan jaio eta hazi diren: errefuxiatuen kanpamentuetan, gatazka konpontzeko zain, baina konponbidea inoiz iristen ez dela. Testuinguru espezifiko horrek “pentsamolde iragankorra” ere sorrarazi du, hau da, behin-behinekoa den leku batean etorkizun zalantzarri baten zain bizitzeak eragindako etengabeko tentsioa, egonaldiaren behin-behineko izaera eten eta bizi-baldintzak hobetzera behartuta.

Baina, ba al dakizu sahararrak zergatik ez diren aritzen lan emankorretan? Hasiera-hasieratik pentsamolde iragankorra dugulako: bihar itzultzeko aukera izango dugu. 70eko eta 80ko hamarkadetan jendeak ez zuen adobezko etxerik eraiki nahi, haimak bakarrik. Berehala itzuliko gara eta. Pentsamolde hori sakon errotuta dago gure buruetan, eta ez dugu momentua bizitzea pentsatzen. Beti ari gara biharkoan pentsatzen, eta ez zimenduak jartzean. Beti ari gara etorkizunean pentsatzen, baina ez dago orainaldirik etorkizunik gabe (Hezkuntza eta Lanbide Heziketa Ministerioa).

Hemen asko bultzatu da gaurko ogia baino ekartzen ez duten proiektuak sortzea, eta ez biharkoa ekartzen dutenak. Orduan, uste dut, horrek epe luzera iruditeria kolektibo bat sortu duela gazteen artean, haien prestakuntza edozein dela ere, sinetsarazi diena etorkizuna izateko kanpamentuetatik alde egin behar dutela (NUN SAHARA Elkarte).

Azken hitz horiek garrantzitsuak dira; izan ere, badirudi kanpamentuetan denbora gelditu egin dela, etenda dagoela berandutzen ari den etorkizun desiratu horren zain. Etorkizun horretan itxaropenari eta ilusioari eusteak, era berean, orainaren behin-behinekotasunari eustea ekarri du, eta horrek eraikuntza iragankorrak eta epe laburreko proiektuak ekarri ditu. Hala ere, behin-behinekotasuna ere atzera egiten ari da, kanpamentuetan jaiotako gazteei agindutako etorkizun hori lortzeko zailtasunen aurrean. Bere lurraldera itzultzea aurreikusten zuen aukera hori desagertzean, egiazkoa dirudien etorkizuna kanpamentuetan igaroko dutena da, eta gaur egun kanpamentu horietan zer baldintza dituzten ikusita, ez da harritzekoa gazte askok beste etorkizun bat irudikatzea haietatik kanpo. Seguruenik, kanpamentuak etorkizunik eza irudikatzen hasi dira Saharako gazteen begietan.

Egiada, halaber, belaunaldi nagusiek gazteriari bere pentsamolde indibidualista eta kontsumista aurpegiatzen dioten arren, aitortzen dutela badirela beste konpromiso batzuk gazteriak hausten ez dituenak. Beste pentsamolde bat izan dezake, indibidualistagoa eta materialistagoa izan daiteke, baina horrek ez du eragozten bere herriaren kausarekiko konpromisoa eta leialtasuna:

Nik gartzetan eskatzen nuena... nik ez nuen ezer eskatzen. Baina orain nire seme-alabek guztiz bestela pentsatzen dute. Eta, nolabait, hori uler dezaket, nik bizi izan nuen etapa ez baita haiek bizitzen ari direna. Eta horrekin ez dut esan nahi abertzaleak ez direnik. Prest daude, borrokan ari dira, eta guda egiten dute (Osasun Ministerioa).

Garai bateko gizarteak ez zuen behar hori, konforme eta ondo zegoelako. Baina 10 edo 12 urterekin beste herrialde bateko ikastetxe batera edo harrera-familia batera joan zenak gauza horiek guztiak ezagutu zituen, eta behar ditu, horiek dakarten plusa dastatu baitzuen. Baina, hala ere, itzuli egin nahi du, eta ekarpena egin nahi du. Eta hor dago niaren eta guztion arteko dilema (Gobernadorea).

Informatzaile honek aipatzen duen dilema, beti presente dagoena, badirudi oraingoz “guztion” alde konpontzen dela. Azpimarratzekoa da gazteek beren familiekiko eta kausa politikoarekiko duten leialtasuna eta atxikimendua. Izan ere, esan dugun bezala, Saharako kanpamentuen kasua bakarra da ziur aski, Tindufetik alde egiten dutenek ez baitute inoiz behin betiko alde egiten. Alderantziz, behin eta berriz itzultzen dira, eta dauden tokitik laguntzen dute familiak mantentzen.

Alde horretatik, interesgarria da ikustea denborarekin nola sortu eta eraiki diren kanpamentuak, diasporan, lurralde okupatuetan eta liberatuetan dauden saharar guztien erreferentziazko ardatz gisa. Iragankortasunaren eta iraunkortasunaren arteko tentsio horretan, kanpamentuak “etxe” gisa eratzen eta nabarmentzen hasi dira. “Etxe” bat beste baten gainean, hau da, legitimoa, norberarena, ukatua, kolonizatua izan denaren gainean. Gazte

asko eta asko kanpamentuetan jaio dira, horregatik hartzen dira etxetzat, baina hala egin ez dutenek ere modu berean hartzen dituzte:

Gu erabat sahararra den familia batean hazi gara, hango moduan hezi gaituzte, baina hemen. Orduan, azken finean, horrekin ohitzen ari zara (...) Nahiz eta han ez jaio, hura nire etxea da. Hara jaisteko beharra dudala sentitzen dut. Deskonektatu egiten dut, bai. Askoz hobeto sentitzen naiz han (Gizon gaztea, 17/32 urtekoen eztabaida-taldea, diaspora).

Nik, nire kasuan, han dut familia. Baina nire etxea ere bada; han jaio nintzen, eta hara itzuli nahi izaten dut beti. Herriminak hor jarraitzen du (Gizon gaztea, 17/32 urtekoen eztabaida-taldea, diaspora).

Kanpamentuei buruz hitz egitean saharar askoren artean sarri agertzen den ideia bat “deskonektatzeari” buruzko ideia da. Kanpamentuak babesleku dira, zalantzarik gabe, baina babesleku izatearen ideia hori zabaldu egiten da kanpamentuetatik kanpo bizi diren herritarrentzat; izan ere, kanpamentuak atsedenerako, elkartzeko eta bizitzeko lekuak dira haientzat, eta bizitzeko modu hori ez dator bat egunerokoan bizi diren gizarteetako erritmo azkarrekin.

Kanpamentuak eguzki-plakak dira, eta gu, bateria. Gu hona etortzen gara, bateria deskargatzen dugu, eta berriz kargatzen dugu atzera. Abuztuan herrira oporretan joaten direnak bezala... Jendea nomadak bezala dabil etengabe (Gizonezko gaztea, 17/32 urtekoen eztabaida-taldea, diaspora).

Mapako puntu ezberdinen artean, bakoitzak sahararren iruditerian duen esanahiarekin, eta puntu horien arteko etengabeko zirkulazioarekin, elkarrekin hainbat moduz konektatutako espazio sozial horrek galdera bat planteatzen digu sahararren pentsamoldearen beste alderdi baten inguruan, gertatutako aldaketa bortitz eta azkarrak gorabehera, oraindik presente egoten jarraitzeko modua aurkitzen duela dirudi eta: nomadismoa. Dagoeneko ez da Espainiaren kolonizazioaren aurretik eta haren ondoren herri honen ezaugarri izan zen nomadismoa, jakina. Gaur egungo nomadismoa, iraganekoaren ildo beretik jarraitzen duen arren, erantzuna, egokitzapena eta erresistentzia-estrategia da aldi berean, aurre egin behar dien baldintza politikoaren eta ekonomikoaren aurrean.

Hezkuntza-, prestakuntza- eta lan-ardatza

Lehen esan bezala, Fronte Polisarioak lehen hamarkadetan kanpamentuetan egindako ahalegin handienetako bat sahararren gaitasunak garatzea izan zen. Horretarako, hezkuntza-sistema bat sortu zuten, eta, gaur egun, honela dago egituratuta: haurtzaindegiak (hiru-sei urte); Lehen Hezkuntza (zazpi-hamahiru urte); Bigarren Hezkuntza, bi adarretan banatuta: Lanbide Heziketa eta Batxilergoa (hamahiru-hamasei urte). Normalean, Batxilergoa Aljerian edo kanpamentuetako barnetegiren batean egiten dute. Unibertsitate-ikasketak Aljerian, Libian eta Kuban egiten dituzte, besteak beste, arlo horretako hitzarmenak baitituzte herrialde horiekin.

Lehen aipatu dugu, baina berriro nabarmendu beharrekoa da belaunaldi honek –“bigarren belaunaldi polisarioa”– atzerrian egin dituela ikasketak, eta prestakuntza espezializatuarekin (maisutza, ingeniaritza, nekazaritza, informatika, etab.) itzuli dela kanpamentuetara. Hala ere, Saharako erakundeek ez zuten aukerarik belaunaldi hori txertatzeko, eta beraz, beren prestakuntzarekin eta itxaropenekin batera zerikusirik ez duten sektoreetan lan egin behar izan dute:

Jende asko trebatu dugu espezialitate askotan, baina ez dago espezialitate horietan lan egiteko aukerarik (...) trebatu den eta espezialitate hori galdu duen jende asko daukagu bere arloan lan egiteko zain. Azkenean, beren bizitzak galdu dituzte (...) eta 20-30 urteko gazte batek, unibertsitatera joan denak, ez du errepikatu nahi bere adinekoei gertatu zaiena, dena galdu baitute zain. Eta, beraz, lan-aukera bat aurkitzeko eta bizitza soziala izateko hogeita hamar edo berrogei urte itxaron behar ez izateko irtenbide bakarra kanpora irtetea da (Garapen Ekonomikorako Ministerioa).

Bigarren belaunaldi polisario horrek bizi izandakoak badu efekturik ondorengo gazterian; izan ere, belaunaldi hark zer-nolako ahalegin- eta denbora-inbertsioa egin zuen ikusi dute, familiarengandik eta jendearengandik

urrun egonda gainera, bai eta inbertsio horrek ez diela bueltan arrakastarik ekarri ere, eta beraz, nahiago dute beste aukera batzuetan zentratu, hala nola migrazioan edo ekimen pribatu batean, ez baitute emaitzarik gabeko ahaleginik eskatzen.

Ikusten dugu prestakuntza duen jendeak askotan ez duela jasotzen egiten duen lanpostuaren araberrako ordainsaririk. Osasun-prestakuntza duen pertsona batek, medikua edo erizaina izan, ez du familiaren beharrak betetzen dituen ezer jasotzen; beraz, lanpostu hori utzi behar izaten du, bizibidea lortzeko... (Gizonezko gaztea, 25/29 urtekoen eztabaida-taldea, Bojador).

Ondorio horiek bereziki kezkarritzat jotzen dira emakumeen kasuan:

Graduatu diren promozio asko ditugu, emakume eta gizon gazteak, eta ez dugu ez lanik ez lanposturik haientzat (...) egoera horrek eraman du jendea ikasketekiko interesa galtzera (...) egoera hori bereziki arriskutsua da nesKentzat. Horren ondorioz, emakumeak atzeratuta geratuko dira prestakuntza-ibilbidean (Barne Ministerioa).

Hala ere, eta egoera horrek izan dezakeen arriskua gorabehera, gazteek adierazten dute nabarmentzekoa dela emakumeen presentzia bai hezkuntza formalean bai Lanbide Heziketan. Badirudi gizonezko gutxiago dagoela eta sarriago uzten dituztela ikasketa horiek alde batera, eta hori izan liteke familiak mantentzeko diru-sarrerak bilatu behar dituztelako:

Prestakuntza-esperientzia edozein dela ere, prestakuntza jasotzen ari diren gehienak emakumeak direla ikusiko duzu, ia ez dago gizonezkorik (...) Lanbide Heziketaren onuradun gehienak emakumeak dira, gizonezkoak diru gehiago emango dien lan-aukeraren baten bila ari direlako... (Emakume gaztea, 40/45 urtekoen eztabaida-taldea, Smara).

Lanbide Heziketa testuinguruaren berezitasunekin lotuta joan da. Hala, gerra-garaian, Lanbide Heziketa gerrako makineria laguntzeko tresna da. Biztanleriaren desplazamenduarekin eta kanpamentuetan finkatzearekin batera antolatzen dira une horretako premiei loturiko Lanbide Heziketako lehen eskolak (oinarrizko irakaskuntzako maistrak, erizainak, administrazio-lana, jostkintza-teknikak, nekazaritza-praktikak). Laurogeiko hamarkadan, Lanbide Heziketa eguneratu eta berritu egingo da nazioarteko lankidetzaren esku-hartzeari esker. Su-etenaz geroztik, errefuxiatuen kanpamentuetan

bizitako eraldaketen ondorioz, testuingurua berriz aldatzen da, eta Lanbide Heziketak gizartearen iritzi ona galtzen du. Hala aztertu dute Martín Pozuelok eta Gimeno Martínek (2010): *“Lanbide Heziketak ez ditu soldaduak kualifikatzen, ez eta kanpamentuak kudeatzen dituzten emakumeak ere, eta ez dira erakargarriak (...) prestakuntza teknikoa eskuratu nahi duenak zuzenean jo dezake senitartekoren baten tailerrera, lanbidea ikasteko eta ordainsaria jasotzeko...”* (2010: 11).

Gogoeta hori eginda, esan dezakegu prestakuntzaren esparrua, edozein motatakoa dela ere, une zailean dagoela kanpamentuetan, seguruenik kanpamentuetako bizimodua eta bizi-baldintzak aldatu direlako, eta beraz, beste gaitasun batzuk eta beste ezagutza batzuk behar direlako familien ekoizpen- eta erreprodukzio-estrategietan. Horrela, bada, zentzua hartzen du egungo gazteek prestakuntza ez baloratzea aurreko belaunaldiek baloratzen zuten bezala, eta gaur egun atzerapausoa gertatu izanak eta ikasketak lehen baino jende gehiagok uzteak:

Txikitan gogoratzen ditudan kanpamentuetan, 45-50 urteko lehengusu-lehengusina guztiek dituzte ikasketak. Baina haien seme-alabek ez. Bigarren Hezkuntzara iritsi, eta hor geratu dira. Atzerapausoa gertatu da hezkuntzan. Eta emakumeek ere lehenago uzten dituzte ikasketak, baina ez familiak behartuta, baizik eta, besterik gabe, ikusten dutelako ikasketak eginda ere ez dutela aparteko ezer lortzen. Eta nahiago dute Aljeriara edo Kubara joan, urrutira joan. Azkenean, neska gutxik ikasten dute. Egia da, halaber, joaten direnen unibertsitate-tasa handiagoa dela gizonezkoena baino, baina asko dira ikasketak Bigarren Hezkuntza baino lehen ere uzten dituztenak. Kanpamentuetan ikasketak utzi dituzten 14-16 urteko gazte asko ikusten dituzu (NUN SAHARA Elkarte).

Wilayetan gazteekin egindako tailerretan eta eztabaida-taldeetan, ikusten dugu, oro har, ez daudela pozik ez prestakuntzaren mailarekin, ez irakasleek eskoletan duten prestakuntza-mailarekin. Era berean, gazteek irakasleekin duten harremana aipatzen da, eta beharrezkoa dela harreman horiek malgutzea, hierarkizatuegiak direla uste baitute.

Nire ustez, arazoa da irakasleek (emakumezkoak) gaur egun ez dutela nahikoa prestakuntza eskolak emateko, eta ez dutela gaitasun pedagogikorik. Horietako askok Lehen Hezkuntza baino ez dute egin, eta gero, Lanbide Heziketako prestakuntzaren bat, baina irakatsi dietenak ez du zerikusirik eskoletan ematen denarekin,

eta beraz, maila apala dute (Emakume gaztea, 40/45 urtekoen eztabaida-taldea, Smara).

Ez dago maisu-maistrarik eta ikasleek ezin dute askatasunez hitz egin; hortaz, ikasle askok utzi egiten dituzte ikasketak, sentitzen baitute ez dietela entzuten eta ez direla aske beren iritzia emateko (Gizon gaztea, 25/29 urtekoen eztabaida-taldea, Bojador).

Gazteek badakite irakasleen lan-egoera zaila dela eta horrek egoera nola baldintzatzen duen. Prestakuntzaren arlo horretan ere askotan aipatzen dira garraio falta eta kirol instalazio hobekak izateko beharra. Bojadorreko beste gazte honek, gabeziak laburbiltzen ditu, eta bere ustez egon daitezkeen irtenbideak:

...eskoletan irakasleak falta direla ere ikusten dut. Eta hori gertatzen da soldata eskasak jasotzen dituztelako; garraiobideen falta ere ikusi dut, bai eta mugimendu falta ere ikastetxe barruan, eta ez dago adierazpen-askatasunik eskoletan. Beraz, kasu honetan, hauek dira

irtenbideak: irakasleei soldata duina ematea, beren lana osotasunean egin ahal izateko; guri postak eta kirol-zelaiak eskaintzea (...) eta eskolarako garraio-bideak egotea... (Gizon gaztea, 25/29 urtekoen eztabaida-taldea, Bojador).

Alor honetan, ezin ditugu ahaztu milizian dauden gazteek prestakuntzarako dituzten zailtasunak. Askok, kanpamentuetara itzultzean, familia dute zain, eta haren ardura hartu behar dute. Deigarriak dira prestakuntza-prozesuei jarraitzeko dituzten zailtasunak:

Milizian dagoen gazte sahararra egoera zaillean dago; izan ere, eskualde militarerra joan, eta bueltan, familiarekin egon behar du, eta zerbait bilatu behar du familiarik jaten emateko. Hortaz, bilaketa horretan edo eskualde militarerra joaten banatzen du denbora. Eta ez du denborarik prestakuntzarako (UJSARIO).

Kanpamentuetako dimentsio ekonomikoaz hitz egitean, lan-eskaintza eta -eskariaren estimazio bat egiteko zailtasunak aipatu ditugu. Enplegu publikoaz ari bagara, Saharako gobernuak ez du ia aukerarik lana borondatez eta militantzia gisa egiten duen langile talde bat mantentzeko¹⁸. Nola jarraituko du osasunaren edo hezkuntzaren arloko langile batek lanean, familia mantendu ezinik, aurrean estutasunik gabe bizi diren familiak baditu, sektore pribatuko diru-sarrerak dituztelako? Ba, ziur asko, beste irtenbide batzuk bilatuko ditu, eta sarritan, migrazioaren bidez:

Ni medikua naiz, baina norbait mekanikaria edo argiketaria bada, nik baino diru gehiago du. Izan ere, nik mediku egiten badut lan, ingeniariak bezala, gobernuarentzat egin behar dut lan. Baina autoak konpontzen baditut, neure kabuz lan egin dezaket. Baina mediku gisa ezin dut sektore pribatuan lan egin, ez baitago klinika pribaturik. Eta beraz, irteera bakarra alde egitea da, emigratzea. Karrera duten gehienek Espainiara, Alemaniara, Frantziara edo Erresuma Batua emigratzen dute (Ekonomia Garapenerako Ministerioa).

¹⁸ Gobernuak ez du nahikoa aurrekontu familia batek behar dituen gutxieneko diru-sarrerak bermatuko dituen soldata-sistema ezartzeko. Caratiniren arabera: "hilean, batez beste, 15-30 euro eskain diezazkieke soldaduei eta administrazioako, osasuneko eta hezkuntzako langileei" (2006: 19). 2022tik, EUCOCoren (Saharako Herriari Laguntzeko eta Elkartasuna Adierazteko Europako Konferentzia) Saharako Estatua sendotzeko tailerraren proposamena daukagu. Proposamen horren arabera, 10.000 langile publikok 300, 200 eta 100 €-ko soldata jasoko lukete, hurrenez hurren, gobernuak ezarritako baremoaren arabera. Urtean 25 milioi inguru beharko lirateke hori ordaintzeko. 2010. urteaz geroztik, tarteka ordaintzen da, eskura dauden baliabideen arabera. 2024. urterako, nazioarteko lankidetzaren helburua da aurrekontu horren % 50 ziurtatzea, gutxienez.

Genero-ikuspegia kontuan hartuta aztertzen badugu soldata normalizaturik ez izatea, emakumeentzat egoera are konplexuagoa dela ikusiko dugu. Egia da, eta hala dio Trasasmontesek (2011), emakumeen parte-hartzea lan-merkatuan handiagoa dela beste herrialde musulmanekin alderatuta.

Gaur egun, aldatu egin da emakumeek lanean duten parte-hartzea. Nik ikusten dut emakume asko ari direla lanean. Nire lanean, administrarien ia % 50 emakumeak dira. Eta ospitaleetan eta eskoletan langile gehienak emakumeak dira (NOVA).

Literaturan konstante bat da azpimarratzea emakume sahararrek kanpamentuetan izan duten rol garrantzitsua, bereziki gerra-garaian. Baina lan-bolumen hori guztia, borondatezkoa, beste lan bat gehiago izan da etxe barruan egindakoaz gainera. Hala, hezkuntza-arloko lanari dagokionez, informatzaile batek profesionalen falta eta baldintzen gogortasuna aipatzen ditu emakumez hitz egiten dugunean:

Zergatik ez dago maisu gazterik? Hezkuntza-sektoreko lana oso zaila delako, denbora itxia delako. Goizeko zortzietatik ordu biak arte haurrekin. Eta, ondoren, arratsaldean, hurrengo egunerako lana prestatu behar dute, eta beste gauza batzuk egin. Eta egoera are gogorragoa da irakasle gehienak emakumeak direla kontuan hartzen badugu. Izan ere, emakumeek ardura bat dute familian: haurrekin lan egiten dute eskolan, eta gero familiarekin egon behar dute, sukaldeko lanak egin, garbigailua jarri, garbitu eta abar. Eta hilaren amaieran ez dago ezer, gauza sinbolikoa da. Batzuetan hiru hilean behin jasotzen dute zerbait, eta beste batzuetan sei hilean behin, ez baitago dirurik (Hezkuntza eta Lanbide Heziketa Ministerioa).

Halaber, interpretatzen da lan publikoan emakume gehiago egoteak zerikusia duela sexuaren araberako lan-banaketarekin; izan ere, banaketa horrek gizona jartzen du familiaren hornitzaile gisa, diru-sarreraren bidez:

Gizona moralki behartuta dagoenez etxekoen eta familiaren aurrean bere betebeharrak betetzera, dirua emango dioten lanak bilatu behar ditu. Baina, aldiz, emakumea ez dago guztiz behartuta, ardura hori gizonena baita. Hortaz, emakumeek egiten dute lan erakunde ezberdinetan soldata kontuan hartu gabe, gizonentzako soldata oso garrantzitsua baita (Fronte polisarioko Idazkaritza Nagusia).

Era berean interpretatzen da prestakuntzetan emakumeen presentzia nabarmena izatea gizonen aldean:

Prestakuntzaz hitz egiten dugunean, beti nabaritzen da emakumeen aldetik asistentzia eta interes handiagoa dagoela. Eta, ziurrenik, izango da gizonak ez daudelako kontu horietarako. Lan egin nahi dute soilik, eta ez dute ikasteko denborarik, bizitza aurrera ateratzeko borrokatzen ari baitira (...) gizonek lan egiteko aukera badute nahiago dute hori egin, eta ez dira prestakuntzara joaten. Dagoen lan mota gizonentzako lana da... (UNMS).

Azkenik, eta emakumeek lana lortzeari dagokionez, badira bi elementu nabarmentzen direnak baina ez diotenak mesederik egiten emakumeen lanari. Lehenik eta behin, familiarik kanpo egin beharreko joan-etorriak:

Arazoa da emakume gazte batzuk oso kualifikatuta daudela eta unibertsitateko titulazioa dutela, eta aukeraren bat aurkitu dutela Rabunin, baina haien familiek ez dietela uzten kanpamentuetatik irteten eta etxetik urrun lan egiten (...) Aljerian prestakuntza aukerak sortzen direnean kualifikazio edo titulazio profesional baterako, batzuetan postuak hutsik geratzen dira Emakumeen Batasunak ez duelako hautagairik aurkitzen... (Emakume gaztea, 40/45 urtekoen eztabaida-taldea, Smara).

Emakumeek lanpostuen urritasuna eta eskura dituzten lanpostuen kokapena sufritzen dituzte (...) beren wilayatik kanpora lan egitera atera behar badute, oso zaila izango dute (Emakume gaztea, 25/29 urtekoen eztabaida-taldea, Dajla).

Mugikortasunak familia-testuingurutik urruntzea dakarrenean, tradizioek eta familiaren balioek eragina dute saharar emakume gazteen erabakietan. Horri gehitu behar zaio emakumeek kontziliazio-arazoak izaten dituztela ardurapean seme-alabak edo adineko beste ahaide batzuk badituzte. Beste gizarte askotan bezala, zaintza emakumeen esku dago.

Lan-aukera ona topatzen baduzu ere, beti begiratu behar duzu hori zure familiarekin uztartu ote dezakezun. Hori arazo handia da, eta ez dugu aprobetxatzen daukagun ahalmen guztia, ez eta eskaintzen zaizkigun aukera guztiak ere (Emakume gaztea, 40/45 urtekoen eztabaida-taldea, Smara).

Egoera horren guztiaren ondorioz, ezkontza irtenbide gisa ikusten hasi dira zenbait gazte, testuinguru horretan aukera gutxi dituzte eta. Badirudi jendea lehen baino gazteago ezkontzen ari dela; izan ere, neskek ez diote zentzurik ikusten ikasketetan inbertitzeari, ordainetan sektore publikoko borondatezko lanei dagozkien soldatak baino ezingo badituzte jaso:

Neskak lehen baino askoz lehenago ezkontzen dira (...) Lehen, normalean, adin horretara [hogeita hamar] iristen zirenak ezkontzen ziren pertsona bat maite zutelako eta bizi-proiektu komuna zutelako. Baina, gaur egun, irtenbide moduko bat da. Aukerarik ez dutenez, irtenbide gisa ikusten hasi dira (...) Lan bat bera ere ez da ongi ordaindua kanpamentuetan, baina gutxien ordainduak eta prekarioenak diren lanak, baita doakoak direnak ere, gehienbat emakumeek egiten dituzte (NUN SAHARA Elkarte).

Izan ere, beste herrialde musulman batzuekin alderatuta emakumeen lan-partaidetza handia bada ere, enplegu faltak eragin handiagoa du haiengan. Etxeko lana emakumeen mundukotzat jotzen da ia eskusiboki, eta merkataritza-jardueran goraka ari diren sektore asko gizonezkoen munduarekin lotzen dira. Hala, nahiz eta kualifikazio-maila altua eta gizartearekin konpromiso handia izan, emakumeak etxeko eremura bideratuta gera daitezke halabarrez. Vilchesek eta Espartzak (2017) jada adierazi zuten arazo hori. Era berean, gure ustez garrantzitsua den eta lan-kontuarekin lotuta dagoen gai bat aipatu zuten: emakumeen mugikortasuna

(mugikortasun eza), alderdi horretan beti gizonen mende baitaude. Hain zuzen ere, emakumea etxeko espazioarekin lotzea ez da sinbolikoa bakarrik, termino material eta korporaletan ere badu isla; izan ere, gizonezko senideen mende daude *wilayatik wilayara* joateko, dela lan-kontuengatik dela senideak ikustera joateko edo aisialdiengatik. Autonomiarik ez duten neurrian, lan-aukerak murriztu egin daitezke emakumeentzat, lekualdaketak direla eta.

Azken urteetan, garapenerako lankidetzak ekarri duen bultzada ekonomikoaren ondorioz, nazioarteko lankidetzari lotutako lanak agertu dira. Oso lan interesgarriak dira gazteentzat, pizgarri ekonomikoak eskaintzen baitituzte lan-dedikazioaren ordainetan.

Zergatik ateratzen dira irakasleak hezkuntza-sektoretik kanpo beste aukera batzuen bila, adibidez, hemen dauden GKEetara? Bada, GKEek Hezkuntza Ministerioak baino zertxobait hobeto ordain dezaketelako (Hezkuntza eta Lanbide Heziketa Ministerioa).

Informatzaile horrek adierazten duen bezala, GKEen pizgarriak aurrerapena dira diruari dagokionez, gobernuak eskain dezakeen lan ia boluntarioaren aurrean. Gainera, konpentsazio ekonomikoaz harago, halako lanek harreman pertsonalak egiteko aukera ematen dute, eta etorkizunean mesedegarriak izan daitezke, adibidez, herrialde batera gonbidatu zaitzakete. Eta horrek balio handia du Saharako edozein gazterentzat.

Gazteek ezin dute soldatan pentsatu. Dena da boluntarioa. Eta familia osatzean, hasten dira pentsatzen lana aurkitu behar dutela gizartelan horrez gain, eta aldi berean, saharar kausari eta herriari lagunduz. Beste lan bat aurkitu dezakete GKE batean, eta horrela, familia osatzeko eta hura mantentzeko behar duten dirua eskuratu dezakete (Fronte polisarioko Idazkaritza Nagusia).

GKEek Lankidetzeta Ministerioaren bitartez egiten dituzte kontratazioak, eta esperientzia jakin bat duten eta proiektuak garatu eta gauzatu ahal izateko ezagutzak dituzten pertsonen profila bilatzen dute. Trasasmontesen ustez (2011), GKEen bidez sortzen ari den enplegua gero eta esanguratsuagoa da, bai zuzeneko lanpostu gehiago mantentzen dituelako, bai zeharka enplegua sortzean duen eraginagatik.

Egoera konplexu horretan, ez da harrizkoa elkarriketatutako pertsonen kezka nagusia gazteek gaur egun lan-merkatuan sartzeko duten ezintasuna izatea:

Erronka ikaragarria da gazte horrentzat egoera horri aurre egitea, graduatu ondoren lanik ez aurkitzea. Egunero egin behar diote aurre erronka horri: hainbeste ikasi ondoren, nola lortu enplegua (UJSARIO).

Premiazko beharretako bat enplegarritasuna da, enplegua lortzea, jendeak ez baitu zertan lan egin. Eta gizabanakoaren izaera horrela delako, zer egin ez dugunean gure jokabidea desbideratu egin daiteke, eta beste gauza negatiboetara jo dezakegu (UNMS).

Arazoa ez da enplegarritasuna, baizik eta enplegu eraginkorrik ez izatea, eta egitura horietan oso konplexua da. Bigarren belaunaldiko prestakuntzak talka egiten dut, nolabait, lan-nitxoekin. Alde batetik, ez dago jasotako prestakuntzari dagokion enplegu-egiturarik, eta, bestetik, egungo egoeran dagoen edozein prestakuntza desegokia izango da, hezkuntzaren edo osasun-zerbitzuen gizarte-erreproduzioarekin lotuta dagoena izan ezik.

Gainera, pertsona horrek adierazi bezala, langabeziak frustrazio-maila handia sortzen du gazteen artean, eta testuinguru horretan, jokabide gatazkatsuak edo are delituzkoak azaleratu daitezke. Kanpamentuetako ekonomia aztertzean Trasasmontesek dio langabezia dela, ziurrenik, kanpamentuetan dagoen barne-mehatxu handienetako bat, besteak beste, biztanleria trebatua eta gaitasun handiagokoa galtzea duelako ondorio gisa.

Saharar gazte batek hamabost urtez ikasten du, Bigarren Hezkuntza, Batxilergoa eta unibertsitatea kontuan hartuta. Eta ikasketak bukatzean hona etortzen da, eta edozein lanetan egiten du lan, ikasi ez duenak bezala (...) eta hori bidegabea da urte horietan guztietan ikasten aritu den ikaslearentzat. Baina errealtatearekin egin du topo: ez dago lanposturik bere ikasketentzako. Eta horrek emigrazioa eragiten du... (UESARIO).

Esan dezakegu Saharako gazteekin gertatzen ari dena beste testuinguru batzuetan “aditu-ihesa” esaten zaiona dela; izan ere, trebatutako eta potentzial handiko gazteek, beren prestakuntzaren arabera lan egiteko tokirik aurkitzen ez dutenez, beste herrialde batzuetara abiatzen dira, familia-taldearen ugalketa-estrategia baten barruan oro har.

Enpleguaren mugak oso argiak dira. Jasotako prestakuntzaren arabera aurrera egiteko eta lan egiteko mugak (Gobernadorea).

Baina okerrena gero dator, ikasketak amaitzen dituzunean; non eta zertan egingo duzula lan? Hori da arazoa. Nahiz eta hemen GKEak, proiektuak eta guzti hori egon, saharar guztiak ezin dute proiektu hauetan bukatu (...) badira gazteak, bai mutilak bai neskak, saharar erakunderen batean sartu eta han lan egiten amaitu dezaketena, baina Saharako egoeran, orain gerra-planean eta lehen okupaziopean, batzuek lanaren % 80 boluntario gisa egiten dute (...) Badira gazte batzuk beren proiektua egiten saiatu direnak okindegi bat irekiz, edo beste denda motaren bat (...) Beste batzuek Saharako armadan sartzeko adina dute (...) Eta badira beste kontinente batera iristen saiatzen direnak ere, uste baitute iritsiko diren lurraldea ametsa dela... (CONASADH-Giza Eskubideen Saharako Batzorde Nazionala).

Aljeriara, Espainiara eta Mauritaniara migratzeaz gain, hurrengo informatzaileak dioenez, gazteek sektore pribatura migratzen dute. Denda txikiak, jatetxeak, ile-apaindegiak, tailer mekanikoak, taxiak eta bestelako merkataritza-jarduerak familia batzuek jasotzen dituzten aparteko diru-sarrerei (Espainiako gobernuaren pentsioak, diru-bidalketak, Oporrak Bakean programari lotutako diru-sarrerak) eta garapenerako lankidetzaren bidezko mikrokredituen programei lotuta agertu dira.

Gaur egun, gu ez gaude gazteek eskatutako lan-baldintzak eta bizikaltatea emateko moduan. Eta horregatik dago migratzen duten gazte masa handi bat. Emigratzeko bi modu daude: kanpora edo sektore pribatura. Izan ere, orain dugun sektore pribatua hazten ari da, gero eta indartsuagoa da eta jendeari bizitzeko aukera handiagoak eskaintzen dizkio (...) nahi izan ala ez izan, hori horrela da dagoeneko, eta hor diru asko mugitzen da. Gazteria horretara bideratu da, eta, beraz, konbinatzea da kontua... (Osasun Ministerioa).

Merkataritza gero eta garrantzi handiagoa hartzen ari da, eta gazte askok han jarri dituzte itxaropenak; hori dela eta, denbora gutxiago eskaintzen diote prestakuntzari, edo batere denborarik ez. Inbertsio txikiago horrek, era berean, oinarrizko sektore jakin batzuetarako, hala nola osasunerako eta hezkuntzarako, profesional kualifikatuen falta dakar, eta horrek zerbitzu publikoen kalitatea pobretzen du. Izan ere, gaur egungo egoeran, oso zaila dirudi gazteak sektore publikoko lanetara bideratzea edo lan horietan atxikitzea, jarduera horiek diru-sarrera minimoak eskaintzen baitituzte jarduera pribatuetako etekinekin alderatuta. Funtzio publikoan lan egiteari dagokionez, gazte askok egingo dute, baina sektore pribatuko beren jardueraz arduratu ondoren.

Profesional kualifikatuen gabezia horrek eta gazteen migrazioaren gorakadak erakusten dute premia larria dagoela kanpamentuetan lan-merkatua aktibatzeko neurriak ezartzeko.

Garapenerako lankidetzako mikrokredituen programak aipatu ditugu dagoeneko. Izan ere, azken urteotan garapenerako lankidetzako programak orokortu egin dira, eta mikrokredituak epe ertain eta luzeko garapen-estrategia baten parte dira, non saharar gazteak protagonista izango diren erantzukizunari eta inplikazioari dagokienez. Hala ere, elkarrizketatutako pertsona batzuek uste dute oraindik ere nolabaiteko asistentzialismoa dagoela garapenerako lankidetzan, eta deskonexioa dagoela proiektuen edukien eta biztanleriaren egiazko beharren artean:

Normalean akats bat egiten da, eta izaten da proiektuekin etortzea biztanleria kontuan hartu gabe (...) uste dut askotan lankidetzako beste puntu batetik datorrela, hau da, mendebaldeak sentitzen duen ego hori, gaizki sentitzearena, isiltzetik, eta ez benetako puntu batetik, zer behar duzuen eta zuen beharren aurrean zer ekarpen egin dezakedan jakitetik. Lehenik, entzun egin behar da, eta gero, esandakoa kontuan hartuta egin (...) Elkarre batzuek hogeit hamar urte daramatzate hemen, eta egiaz ez dute ezer egin (NUN SAHARA Elkarrea).

Kontua ez da proiektu bat egitea, eta gero, proiektu horrentzako edozein finantzazio lortzea. Kanpamentuek zer behar dituzten eta herri horrek zer nahi duen ikusi behar da (CONASADH).

Uste dut hirugarren sektoreak kanpamentuetan egiten duen edo saharar herriaren alde egiten duen lanaren berrikuspen moral oso sakona egin behar dugula. Izan ere, uste dut urte batzuetan tutoretza izan dela nagusi. Eta badakit oso erraza dela nik hau hemen eserita esatea, baina hau beste edozein enpresa bezalakoa da. Errentagarria ez bada... erakundeentzat errentagarria baita, baina saharar herria ez da ari kapitalizatzen, harentzat ez da errentagarria (Emakume gaztea, elkarrizketa, diaspora).

Garapenerako lankidetzari buruzko ikuspegi kritiko horretatik harago, mikrokredituen programei buruz zer iritzi dagoen azpimarratzea interesatzen zaigu, Gazteria eta Kirol Ministerioko Gazteria Zuzendaritzak diagnostiko

bat egin baitu¹⁹. Txosten horretan, mikrokredituen bideragarritasuna, errentagarritasuna eta onuradunari eta komunitateari emandako ordainsaria balioesten dira. Baina, era berean, programa horien arrakasta oztopatzen duten bi elementu aipatzen dira. Lehenenak biztanleriak administrazio-gaietan eta ekintzaitzaren arloan duen kualifikazioarekin du zerikusia:

... kredituak kudeatzeko eta kreditu horiek administratzeko jendeak duen ezagutza ere mugatua da, batez ere kontzientzia-faltagatik (...) prozesu motel bati buruz ari gara, eta jendea ekintzaitzari buruzko ideia horietan trebatu behar da. Hala ere, funtsak denbora jakin baterako dira, eta denbora hori urtebete da. Eta garrantzitsuena da urtebetean diru hori erretzea (...) ez dago orekarik trebakuntzarako, konkreziarako eta prestakuntzarako dagoen denboraren eta kontuak ixteko daukagun denboraren artean (Gazteria eta Kirol Ministerioa).

Bigarren elementuak onuradunen ezaugarriak eta programan parte hartzen duen eragile bakoitzaren erantzukizunak arautzen dituen esparru juridikorik ez egotearekin du zerikusia:

Beste elementu bat da legezko esparru juridiko baten falta izugarria dagoela, eta dena mugitzen dela harreman pertsonalen eta erakundeen arteko harremanen bidez. Hortaz, norik erantzuten du gaizki bideratutako kredituagatik? (...) Zer motatako pertsonak izan behar dute onuradunak? Normalean, erakundeen eta agintarien babesa pertsona zaurgarrienentzat izan ohi da, alargunak edo desgaitasunak dituzten pertsonak dituzten familientzat. Hori ongi dago, baina ekintzaile-mentalitatearik ba ote duten ere galde liteke. Bestela, berdin dio diru hori emanda ere (Gazteria eta Kirol Ministerioa).

19 "Gazteria Zuzendaritza Nagusiaren Gaitasunak Garatzeko Proiektuaren" esparruan egindako ekintzaitzeta-ekimenen diagnostikoari buruzko txostenaz ari gara. Gazteria eta Kirol Ministerioa, 2021.

Legez kanpoko kontsumoak eta jarduerak

Aurreko paragrafoetan, elkarrizketatutako pertsonetako batek aipatu du biztanleriaren sektore garrantzitsu bat langabezian eta etorkizunerako aukerarik gabe edukitzeak dituen arriskuak. Egoera horrek edozein gizartetan sortzen du alarma, baina kanpamentuetako baldintzetan garrantzi berezia hartzen du. Egoera ekonomikoak eta politikoak saharar gazteengan eragiten dituen frustrazioa eta ezintasuna ere aipatu dituzte. Testuinguru horretan, gazteen gatazkak areagotzea, erlijioaren edo gerraren esparruan dituzten jarrerak erradikalizatzea, eta delituzko jokabideak eta drogen kontsumoa agertzea ekar dezaketen jokabideak sor daitezke.

Bi fenomeno daude hemen, eta biak bereiztea komeni da: drogekin trafikatzeta, batetik, aspalditik egiten diren joan-etorri eta merkataritza-truke informalean -batzuetan, legez kanpokoak- bidez egiten dena; eta, bestetik, gazteek kanpamentuetan drogak kontsumitzea. Azken horri dagokionez, egindako elkarrizketetan bi orientazio antzematen dira: bata, fenomenoaren garrantzia minimizatzen zuzendua, betiere Marokoren ekintzarekin lotuz; eta bestea, gazteen artean kontsumoaren existentzia eta larritasuna baieztatzen duena eta horren inguruan lan egitearen garrantziari dei egiten diona.

Gazteak kontziente dira hemen bizi direla, kanpamentuetan, eta hemen arrisku handia dagoela. Esaterako, terroristak eta drogak daude inguruan. Ez da kanpamentuetan, inguruetan baizik (...) terroristekin elkartzen diren edo drogekin zerikusia duten gazteen ehuneko oso txikia da, kanpamentuetan bizi diren gazteen ehuneko bat baino gutxiago (Hezkuntza eta Lanbide Heziketako Ministerioa).

Jarrera hori dutenek erlijio-faktorea eta taldeak pertsonarengan duen gizarte-kontrola aipatzen dituzte, gazteen artean droga-kontsumoa geldiaraziko luketen elementu gisa:

Saharako gizartearen izaeragatik, gobernuaren aginduengatik, gure erlijioaren izaeragatik eta baita herri kontserbadorea garelako ere, ez ditugu halako droga-mendekotasun kasuak. Ez dira oso ohikoak, ezta oso entzunak ere hemen. Batzuk aurki ditzakezu, baina esku batez zenbatu ditzakezu. Gainera, gure gizartean, ez da bakarrik zure familia zer egin behar duzun esaten dizuna, baizik eta bizilaguna, senidea, lehengusua... denek dituzte begiak zure gainean (Fronte polisarioko Idazkaritza Nagusia).

Esan bezala, diskurtsoan Maroko aipatzen da drogen agerpenaren eta kontsumoaren gorakadaren arduradun gisa, droga sartuz saharar gazteria ahultzen eta baliogabetzen saiatzen baita:

Droga-trafikoak Marokoren politikatzat jotzen da. Afrikan drogak banatzen dituen lehen herrialdea dela diote. Eta Marokoren politika bat da, saharar gazteak ezjakinak, arriskutsuak eta sentsibilizatu gabeak izan daitezen. Eta hori lehen munduko herrialdeentzat arriskutsua bada, imajinatu oraindik independentziarik ez duen eta errefuxiatuen kanpamentu batean bizi den herrialde batentzat. Saharar herriari eragiten dion fenomeno oso arriskutsua da (UESARIO).

Okupatzailea hainbat buru dituen gerra ari da egiten gurekin. Eta horien artean aipatu nezake kanpamentuetan droga asko ari direla pasatzen, eta pilulak sartzen saiatzen ere ari direla. Eta horrek guztiak gazteen borondatea suntsi dezake (UJSARIO).

Arazo hori badagoela eta gazteriarengan ondorioak izan ditzakeela onartzen dutenen artean, batez ere, pobrezia eta gazteen langabezia aipatzen dira horren erantzule. Gainera, familia osatzeko diru-sarreraren beharra eta diru-sarrera horiek izateko zailtasunak direla eta, gazteek droga-trafikoaren bidez lortzea bilatuko lukete.

Presio estra bat dago gazteen gainean. Ez baitago lanik, ezkondu egin nahi dute eta gurasoak mantendu. Eta horrek irtenbideak bilatzera eta drogetan pentsatzera eramaten ditu. Gazteek oso erraza izan dute estupefazianteak eskuratzea eta droga-trafikoan, erregaien trafikoan eta lurralde arriskutsuetan urrea bilatzen aritzea (Kultura Ministerioa).

Horrek zerikusia du beste irtenbiderik eta prestakuntzarik ez izatearekin. Ez dago pobreziatik ateratzeko aukerarik (...) Hortaz,

irtenbide gisa, jende askok, gazte askok, urrearen bila edo trafikora jotzen dute. Mutilak dira gehienak, baina neskak ere badira. Normalean mando-lana egiten dute (NUN SAHARA Elkarte).

Elkarrizketatutako pertsonen arabera, trafikoa gizon gazteek egiten duten arren, garrantzitsua da informatzaile horrek neska gazteei buruz emandako datua jasotzea, bai eta drogaren eramaile gisa egin dezaketena ere. Gazte askok bizi duten zaugarritasun-egoeran, droga-trafikoak berehalako diru-sarrerak eta leku bat ematen dizkiete:

Gobernuak eta agintariak gazteen alde lan egin behar dute, muturreko korronteen, drogen edo dena delakoaren aurrean. Gazte horiek asmo materialak dituzte eta norbait izan nahi dute bizitzan (...) Estrategiarik ez duen erakunde batean lan egitearen eta droga-mafia batean edo korronte terrorista batean lan egitearen arteko aldea da zu langabea zarela, inor ez zarela, eta bat-batean, iritzia eman dezakezu eta autoritatea ematen dizute. Eta, gainera, postu bat eta erosotasuna bermatzen dizkizute. Adreiluak egiten egotetik inoiz amestu ez zenuen mundu batera pasatzen zara (...) orduan, bada, badago hori. Barrura sartu nahi dute, baina beti daude kanpoan, ate-joka (Gazteria eta Kirol Ministerioa).

Gazteek droga-kontsumoari ematen dioten garrantzia azpimarratu behar da. Emakume eta gizon gazteekin egindako tailer eta eztabaida-taldeetan, drogaren auzia zeharka aipatzen da, bai enpleguari, osasunari eta aisialdiari buruz galdetzean, bai gazteei azken urteetan kanpamentuek izan dituzten aldaketa nabarmenenak identifikatzeko eskatzean ere. Eraikuntzaren arloko aldaketak edo gama altuko autoen gorakada aipatzen direnean, beti aipatzen da droga:

Aldaketarik nabarmenena zementuzko eta hormigoizko adreiluen erabileran dago (...) mota guztietako drogen agerpena eta bereziki droga sintetikoak, hala nola pilulak eta tripiak... (Gizonezko gaztea, 40/45 urtekoen eztabaida-taldea, Aaiun)

Guk kanpamentuetan ikusten ditugun aldaketak drogazaletasunarekin eta droga-mendekotasunarekin zerikusia dute, hala nola pilulak edo estasia, haluzinogenoak... (Gizonezko gaztea, 30/34 urtekoen eztabaida-taldea, Dajla).

Kanpamentuetan aldaketa asko gertatu dira, eta horien artean, gizarte-ohitura txarrak nabarmentzen dira, hala nola, drogen kontsumoa, tabakoaren kontsumoa, indarkeriaz egindako lapurretak eta kanpamentuetan ez zeuden beste fenomeno oso txar batzuk (Emakume gaztea, 15/24 urtekoen eztabaida-taldea, Smara).

Gure ustez, garrantzitsua da azpimarratzea, erakusten duen zentraltasunagatik eta dakartzan osasun-, ekonomia- eta gizarte-ondorioengatik, gazteen artean ez dela drogari buruz zuzenean galdetu beharrik; edozein egoeratan ateratzen da gaia, naturalki. Gazte askorentzat, drogen kontsumoa denbora libre gehiegi izatearekin lotuta dago; izan ere, ez dakite zer egin edo zertan eman denbora hori:

Kanpamentuetan maiz agertzen hasten diren droga eta haluzinogenoen inguruan aldaketa nabaria dela uste dut, eta gazteek beste okupazio hoberik ez izatearen ondorio dela; orduan, droga mota horietan babesa bilatzen dute pixka bat, bizi diren errealitatetik ihes egiteko... (Gizon gaztea, eztabaida taldea 25/29 urte, Bojador).

Gazte sahararrak denbora gehiegi izan ohi du, eta hori ez da onerako, txarrerako baizik; nola edo hala denbora hori "betetzen" saiatzen dira gazteak: mahai-jokoetan eta bestelako jokoekin betetzen, tea eginez, lagunekin edo familiarekin egonda, eta abar. Izan ere, denbora gehiegi izatearen ondorioz, gizarte arazo berriak agertzen dira: drogen menpekotasunetik hasi, eta indarkeriazko delituak egiteraino. (Emakume gaztea, 40/45 eztabaida taldea, Smara).

Alde horretatik, gazteen eztabaida-taldeetan eta tailerretan eskari hauek ateratzen dira: aisialdi-zentroak, entretenimendurako lekuak, erraz elkartzeko moduko kafetegiak, liburutegiak, kirol-instalazio gehiago, eta abar.

Gazte batzuek droga-trafikora jotzen dute, lanik ez dutelako, edo lan publikoan soldatak txikiak direlako. Izan ere, drogarena diru-sarrera azkarra da, eta horrek kontsumo-gai berriak eskuratzeko aukera ematen diete:

Lan gutxi dago; beraz, gazte langabeek eta ikasten ez dutenek gaizki ikusitako beste irteera batzuetara jotzen dute erraz, hala nola droga kontrabandora, eta horrek gaixotasunak eta heriotza ugari eragiten ditu (...) batzuen diruzalekeriak lan txar horiek egitera eramaten ditu, lan onekin gustura ez daudelako. (Gizonezko gaztea, eztabaida taldea 25/29 urte, Bojador).

Egoera honek, droga trafikoak eta kontsumoak gizartean izan ditzaketen ondorioak ezagututa, lanketa urgente bat egin behar du gobernuak lehenbailehen. Zentzu horretan, ondorengo informatzailearen hitzetan, droga trafikoaren inguruan pausoren bat eman dela ikusten dugu:

Horri buruzko sentsibilizazioa egin da, eta uste dut nolabaiteko kanpaina bat egin dela (...), eta horrek aukera ematen du ondorioztatzeko droga egon dela eta oraindik badagoela. Baina ez da kontsumorako, trafikorako baizik. Bistan denez, hemen ez dago kontsumitzeko gaitasunik; beraz, pasoko lurralde bihurtu gara (UNMS).

Uste dut kontzientziazio lana egin beharko litzatekeela gazteen artean horren ondorioei buruz. Eta ez soilik kartzelara joateko arriskuagatik, baizik eta gizarte honetan epe luzera izango dituen ondorioengatik. Sahararren ezaugarri on bat galtzea dakarrelako, hau da, guztioi mesede egingo diguten gauzak egitea (NUN SAHARA elkarte).

Ikus dezakegunez, asko hitz egiten da droga trafikoaren atzean dauden arrazoiei buruz, baina ez hainbeste droga horien kontsumoari buruz. Kontsumo horren atzean, hala ere, arrazoi berberak daude: etsipena, frustrazioa, etorkizunera proiektatzeko ezintasuna, denbora libre gehiegi izatea, etab. Gazte sahararrek bizi dituzten baldintza fisiko eta mental gogor horiek eragina dute, zalantzarik gabe, kolektibo horren osasun emozional eta psikologikoan. Drogak egoera horretatik “irteteko” kontsumitzeak eragin larria izan dezake gazteen osasun fisikoan eta mentalean²⁰, eta elkartasunaren oinarriak suntsitzera jotzen du.

20 Osasun mentalari dagokionez, Vilchese eta Esparzak (2017) beren ikerketan ondorio hauek aipatzen zituzten: nahasmenduen gorakada orokorrak, depresioa emakumeen artean, eta fobiak, psikosia edo trastorno bipolarra gizonen artean. Bestetik, buru gaixotasuna tabua da saharar gizartean, batez ere gizonen artean, eta horrek zaildu egiten du trastorno horiek lantzeko bidea.

Migrazioa

“Ez dago gazte saharar talde baten bilerarik gai hau aipatzen ez duenik: kanpora migratu ahal izateko itxaropena, kanpora atera eta bizitza hobea lortzeko ametsa”
Gaztea, Bojador

Orain arte esandako guztian, migrazioa askotan agertu da, beti ere gazteen langabeziarekin eta jarduerarik ezarekin lotuta, eta beren familiei laguntzeko eta beraiena sortzeko (ezkontza bidez) diru-sarrerak izateko beharrarekin lotuta. Aipatu dugu migrazioaren bilakaera, sortzen diren migrazio-talde ezberdinen bidez: erbestealdi bikoitza jasan zuen “bigarren belaunaldi polisariotik” hasi eta kanpamentuetatik edo Mauritaniatik datozen familietaraino, lurralde okupatuetao gazteetatik eta Oporrak Bakean programari lotutako kanpamentuetako nerabeetatik igaroz. Beraz, mugikortasun handiko egoera dugu herri horien artean.

Bestalde, Saharako migrazioak beste migrazio batzuetatik oso desberdina egiten duten berezitasunak ditu; izan ere, populazio horren irteera-puntu nagusia, eta,aldi berean, haren eraginez ekonomikoki eta sozialki eraldatzen den espazioa, errefuxiatuen kanpamentua da. Gómez Martínek (2010) adierazten duen bezala, Saharako gobernu bat eta erakundetze bat daude erbestean, baina migrazioaren ondoriozko kapital ekonomiko eta sozialaren mugimenduak gertatzen diren eszenatokia ez da gertatzen estatu-nazio baten barruan, zentzu hertsian, baizik eta utzitako lurralde batean.

Gazteak kanpamentuetatik ateratzearen arrazoiak eta ondorioak planteatzen direnean, elkarrizketatutako pertsonak adierazten dute gazteek diru-sarrera handiagoak lortu behar dituztela, familia bat osatu ahal izateko edo arriskuan daogen eta eskuratu nahiko luketen mundu batean bizirik irauteko.

Aukerak mugatuak dira, eta gazteek diru-sarrerak behar dituzte bizitza berri bati ekiteko. Eta ezkontzeko, adibidez, diru asko behar dute. Etxe bat eraiki behar dute, auto bat eskuratu eta lana izan. Behar asko daude hemen eskuragarri dauden lanekin bete ezin dituztenak. Orduan, gazte gehienek emigrazioaren ametsa dute, beste herrialde batera joatea aukerarik ez dutelako (Garapen Ekonomikorako Ministerioa).

Hezkuntza eta prestakuntza maila altua jaso duten gazte gehienek ikusten dute enplegu eta soldata hori ere ez dutela jaso eta onartuko, bere burua soldata hori baino handiagoa ikusten duelako, dituen gaitasunengatik. Horregatik, emigrazioa irtenbide gisa ikusten dute (...) beste lan eta leku batzuetan bilatzen dituzte irtenbideak, Aljerian, adibidez. Emigrazioaren aldeko hautua egiten dute berez dagokiena eskuratu ahal izateko... (Fronte polisarioko Idazkaritza Nagusia).

Gaur egungo erronkarik handiena, herrialde guztietan, emigrazioaren gaia da; eta gu ez gara salbuespen. Gazte gehienek Europara iritsi nahi dute, han lana bilatzeko. Gazte horiek Europara joan nahi dute lanera, nahiz eta ikasi dutenarekin zerikusirik ez duen zerbaitetan lan egin behar izan (Armada Sahararra).

Beren prestakuntzarekin bat etorriko litzatekeen lana eskuratu ezin izanaren frustrazioa jasaten duten gazte prestatueneren irteerak “burmuin-ihesa” delako fenomenoaren eragiten du, eta horrek, berriz, hutsune nabarmenak uzten ditu

osasun eta hezkuntza sektoreetan²¹. Eta, bide batez, balizko oposizio politikoa ahuldu egiten da. Hala ere, badira migrazio prozesu horien alde ona ikusten dutenak ere.

Alde batetik, ihesa da, baina, bestetik, laguntza handia da guretzat. Izan ere, familia bakoitzak kide bat edo bi ditu kanpoan lanean, eta horiek eusten laguntzen diote. Izan ere, eusteko baldintzarik ez badago jendea hiruzpalau urtean joan egiten da. Baina 1975etik gaude hemen (Hezkuntza eta Lanbide Heziketako Ministerioa).

Emigrazio horrek badu bere alde txarra, baina baita positiboa ere. Alde ona da, adibidez, Espainiara, Frantziara edo munduko beste alde batera doazen gazte horiek beren familiak hemen mantentzeko lan egiten dutela. Eta hemen ere, sektore pribatura jotzen dutenen artean ere hori da motibazio nagusia: euren familiak mantentzea eta bizi maila hobetzea (Osasun Ministerioa).

Asko hitz egin da emigrazioaren alde negatiboaz, baina uste dut alde positiboa ere baduela; izan ere, familia sahararren bizi mailan eragin positiboa izan du (Armada Sahararra).

Bi pertsona horiek diru-bidalketez ari dira, hau da, migratzaileek atzeritik etxera bidaltzen duten diruaz. Diru-fluxu horiek gero eta garrantzi handiagoa hartu dute, familiei laguntza handia ematea ahalbidetu dutelako, aurreko informatzaileak adierazi duen bezala. Diru-bidalketek, halaber, behar-beharrezkoak ez diren kontsumo-ondasunak eskuratzeko aukera eman diete: autoak, telefono mugikorrak, ordenagailuak, etab. Migrazioetik datorren diruak denda eta negozio txikiak zabaltzea ahalbidetu du. Beraz, eragin handia izan du diru horrek kanpamentuetan “merkatu ekonomia” bat agertzeko orduan.

Hala ere, familia guztiek ez dute kanpotik dirua jasotzen; beraz, migrazio-prozesuen bidez sartutako diruak desberdintasun sozioekonomikoa ere eragiten dute kanpamentuetan, beste faktore batzuekin batera, alegia. Gainera, beste testuinguru batzuetan gertatzen den bezala, etxeko taldea ugaltzeko estrategietako bat da kide bat atzerrian izatea. Epe luzera, horrek “migrazioaren kultura” sortzen du gazteen artean, eta, haientzat, kanpora joatea heldutasunerako bidean egin beharreko urrats bihurtzen da.

21 Gomez Martinen (2010) kalkuluen arabera, Kuban trebatutako 200 bat mediku saharar ariko lirateke Espainian lanean. Migrazio horrek, beste osasun profesional batzuenarekin batera, desegonkortu egin du, haien ustez, kanpamentuetako osasun sistema.

Kanpamentuetan dagoen gazteria ez badago diasporan, oraindik aukerarik izan ez duelako da. Oraindik etorri ez dena, saiatzen ari da. Eta oraindik lortu ez duena saiatzen jarraituko du, lortu arte (NUUN Sahara elkarte).

Kanpoan daudenak, diasporan -bere izendapenaren arabera-, ez dira talde homogeen bat, ezta gutxiago ere. Alderantziz baizik. Multzo heterogeneoa da, hainbat faktoreren arabera: ze garaitan migratu zuten, zein gazte-taldekoak diren, kultura eta gizarte maila, etab. Gainera, harrera-testuinguruaren aldetik ere oso une desberdinak aurkitu dituzte eta egoera horiei egin behar izan diete aurre. Esate baterako, oso desberdinak dira 80ko hamarkadan eta ia 90ekoaren ia amaierara arte Espainian izandako harrera eta XXI. mendekoak; izan ere, mende honetan bolumenak askoz handiagoak izan dira, Espainia Europako helmuga kuttun bihurtu baitzen.

Oso testuinguru desberdinak daude (...) adibidez, Kubatik pasatu zirenen eta zuzenean kanpamentuetatik datozenen artean. 1970 eta 80ko hamarkadetan Kubara ikastera emigratu zutenek bestelako ikuspegi bat jaso zuten, eta hona etortzean, nolabaiteko oinarriarekin iritsi ziren, gaztelania ondo hitz egiten eta seme-alabak hezteko bestelako ikuspegi batekin, agian pixka bat mendebaldarragoa (...); aldiz, badira duela lau edo bost urte kanpamentuetatik zuzenean etorri berri diren eta gaztelania menderatzen hasi berri diren kide asko ere. Familia oso tradizionaletatik datoz, eta ez dute bizi-erritmo jakin bat izaten... nola esan? (LEJSEE- Gazte eta Ikasle Sahararren Liga Espainiako Estatuan).

Informatzaile honek “bigarren belaunaldi polisarioaren” eta gaur egun mugimenduen protagonista direnen arteko aldea nabarmentzen du. Esan bezala, “bigarren belaunaldi polisarioa” atzerrira “bidali” zuten, ikasketak egitera, hala nola Kubara, Aljeriara edo Siriara, euren familiak kanpamentuetan utzita eta bigarren erbestealdia pairatu zuten, askapen nazionalaren aldeko borrokaren eta saharar herriaren aldeko sakrifizioaren testuinguruan. Ondo trebatutako eta kanpoko esperientzia eskuratu zuten gazte horiek garai itxaropentsuan itzuli ziren kanpamentuetara, une politiko egokian, Bake Akordioaren garaian, itxaropen eta ilusio garaitan. Baina Marokok ez zituen akordio horiek bete, eta belaunaldi horren itxaropena zapuztu egin zen; hainbesteko ahaleginak egin ondoren dena pikutara! Frustrazio eta etsipen handia eragin zuen gazteen artean. Belaunaldi horrek berriro migrazioari ekin dio, arrazoi ekonomikoengatik, eta horietako askok Espainiara jotzen dute, lotura kolonialek eragindako gertutasunagatik. Hala ere, gertutasun

horrek ez du askorik laguntzen: Espainiako administrazioek eta sistema juridikoak ez dute iragan kolonial hori aintzat hartzen, eta, gainera, sahararrek jarrera xenofoboak pairatzen dituzte bertan, Magrebetik datozen beste pertsonak bezalaxe.

Gaur egun migratzen duten pertsona eta familiak oso ezberdinak dira lehen aipatutako belaunaldiarekiko. Oraingoek ez dute aurrekoek bezainbesteko kultura eta gizarte kapitala, eta gainera, “bigarren belaunaldi polisariokoek” baino testuinguru sozial eta juridiko zailagoa aurkitzen dute bertara iristean. Espainiako biztanleriaren xenofobia aipatu badugu ere, egia da, baita ere, sahararrek bertako biztanle askoren sinpatia ere pizten dutela, bereziki Euskadin; izan ere, Saharako gatazka eta Euskal Herrikoaren artean nolabaiteko parekotasunak aurkitzen baitituzte, eta horrek enpatia handiagoa eragiten du. Dena den, harrera hori gero eta ahulagoa da, okerragoa, hainbat faktoreren ondorioz: urteak eta urteak igartzearen higadura, nazioarteko komunitatearen utzikeria, 2008ko krisi ekonomikoa, bertako biztanleek Magrebeko biztanle bolumenaz duten pertzepzioa eta abar. Hala erakusten dute diasporako bi gazte hauen esperientziak:

Nire ustez, konfiantza falta dago, aurreiritzi ugari, eta arrazakeria ere bai. Adibidez, lan arloan; nik neuk bizi izan dut, eta hemen gaudenetako edonork bizi izan du alokairurako etxe baten bila joatean. Agian 3.000 euroko nomina ikusi ondoren zu etortzen zara, zurea eta zure emaztearen nominarekin, eta dauzkazun abizenak izateagatik... bai, arrazakeria dago, eta, batez ere, Euskal Herriak harritzen nau, hain liberalak izateaz harro egonik, batez ere beste erkidegoekin alderatuta... (Gizon gaztea, 17/32 eztabaida taldea, diaspora).

Etxebizitza eta lan arloko arrazakeria aipatzen dira, atzerritar jatorriko pertsonak jasan ohi dutena, bereziki melhfa janzteia aukeratzen duten emakumeek²². Gazte horiek egunero jasotzen dituzte “bertako” biztanleen keinu eta begirada bereziak, eta, jakina, luzarora, beren autopertzepzioan eragiten nabarmena dute:

22 Saharako emakumeen jantzi tradizionala. Pieza bakarrekoa da, burutik oinetaraino estaltzen du eta hainbat koloretakoa izan ohi da, batzuk oso deigarriak. Elkarrekikotasuneko gizarte-arauetan funtsezkoa izateaz gain, SEADen testuinguru politikoa identitate politikoa eta kausa sahararraren aldeko borrokaren sinbolo bihurtu da.

Ez dugu horretaz hitz egiten, ez dugu salatzen... eta ondorioz, gutxiagotasun konplexua sortu zaigu. Agian ez gara gure eskubideez jabetzen. Ahalduntze faltaren ondorio ere bada. Ez duzu bertako hizkuntza ezagutzen, beldurra ematen dizu paperek edo aldi baterako egoiliar izate horrek, zigilu horrek (...) Eta nonahi ateratzen da arrazista bat, edozein lekutan... supermerkatu batean, zure auzoan, segurtasun guarda atzetik begirada arraroak botatzen, hori da gure egunerokoa, nahiz eta txukun-txukun ibili... (Gizonezko gaztea, 17/32 eztabaida taldea, diaspora).

Sahararrek kanpora joate hori, batez ere gazteena, errezelo handiz ikusi zuen hasieran Fronte Polisarioak. Hala ere, denborarekin diskurtso hori aldatzen joan da, kanpamentuetara dirua iritsi ahala, eta bidalketa horien gizarte onurak ikusita, diskurtsoa aldatu eta errazago onartzen da migratzearen kontu hori.

Emigrazioa erronka handia da, ez bakarrik gure herrialdearentzat, baita guretzat ere, agintari garen aldetik. Pentsa liteke jada ezin ditugula gazteak geldiarazi, ezin diegula haien beharrei erantzun eta emigrazioa dela irteteko bide bakarra (UJSARIO).

Fronte Polisarioaren errezeloak eta “migratzaile traidorearen” irudi negatiboak bultzatuta, hasiera-hasieratik gazteek hiru konpromiso hartuta justifikatu zituzten irteerak (Gómez Martín 2016): kanpamentuetara itzultzea beharrezkoa zenean; diasporan batasunari eustea; eta saharar herriaren alde lan egiteari inoiz ez uztea. Izan ere, elkarrizketen bidez ikusi dugu nola gazte saharar migratzaileek hitz egitean berehala aipatzen den hauen konpromiso politikoa:

Gazteak beren familiari laguntzeko eta, aldi berean, beren herriari laguntzeko asmoa dute (...). Ez dute beren buruarekin bakarrik pentsatzen, eta lanean ari dira beren familiak mantentzeko, baina ez dute ahazten beren kausagatik daudela han. Agian beste nazionalitate batzuk dituzte, baina ondo baino hobeto dakite sahararrak direla eta euren familiaren alde lan egiten dutela, baita saharar kausaren alde ere (UNMS).

Konpromiso horrek eta Espainiako migrazio-prozesuan izandako beharrek ekarri zuten, hain zuzen ere, 2004tik aurrera migratzaileen elkarteak, unibertsitateko gazteen kolektiboak eta pertsona intelektuaren taldeak eratzea. Gomez Martinek (2016) ikertu ditu erakunde horien eraketa, Fronte Polisarioarekin dituzten harremanak, mugak eta aukerak. Soziologo horren esanetan, migratzaileen elkarteek mesfidantza sortu zuten hasieran Fronte Polisarioaren aldetik, organigrama ofizialetik kanpo eratzten zirelako. Fronte Polisarioaren errezeloak baretzen ziren heinean eta migratzaileari buruzko diskurtsoa aldatzen joan zen heinean, Fronte Polisarioak elkarte horien nolabaiteko autonomia onartu zuen, eta haiekin koordinatzen hasi zen. Gainera, Fronte Polisarioaren Bulegoa ireki zuten Madrilan, eta migratzaileen ordezkariak sartu ziren Fronte Polisarioaren XII. Kongresuan.

2010az geroztik, gero eta garrantzitsuagoak dira Espainian unibertsitateko gazte sahararren kolektiboak. Izan ere, Gomez Martinen (2016) ustez, haiek dira Espainiako gazte sahararren mobilizazio sozial eta politikoaren aitzindariak. Gainera, apurka-apurka, kolektibo horiek jabetuko dira gazte sahararrak hiru gune berezitan banatzen direla –kanpamentuak, lurralde okupatuak eta diaspora–, eta, horregatik, hainbat arazori aurre egin behar dietela eta identitate komun bati eusten diotela. Fronte Polisarioaren

XIII. Kongresuan argi eta garbi geratu zen hori; izan ere, UESARIO sortu zen (Sagua El-Hamra eta Rio de Oroko Ikasleen Batasuna), hiru lurraldeetako gazteak batuta²³.

Ikusten dugun bezala, bada Saharako gazteria antolatzen duen mugimendu bat, lehen aipatutako hiru espazioak (bizileku edo igarotzeko eremu) barne hartzen dituena. Gazte migratzaileak Saharako gizartearen elementu dinamizatzaile bihurtzen dira, bestelako diskurtsoak eskainiz, batzuetan ofizialen aldean alternatibotzat jo daitezkeenak. Izan ere, beraien kausa eta gatazka hiru gune konektatu baina bereizitatik bizi dute orain.

Espainiara migratzen duten gazteen artean, badira ahots batzuk zalantzan jartzen dutenak herrialde honetan etorkizun arrakastatsua lor daitekeenik; lehen lerroan jartzen dituzte migrazio-prozesuen zailtasunak, eta bestetik, giza kapitalaren ihesak kanpamentuei eragiten dien kalteak azpimarratzen dituzte. Horrenbestez, diaspora eta kanpamentuak ondo uztartzeko proposamenak egiten dira, migratzen duten pertsonen kapital soziala eta ekonomikoa aprobeztatuz Tindufen aldaketak eragiteko.

Kanpamentuetatik "talentuen ihesa" gertatu da eta zorionez nik uste dut garaiz esnatu garela Europako lozorro honetatik (...) Zu Espainiara joaten zara dirua ordainduz eta zorpetuz, gehienek ez dutelako diru hori. Hizkuntza ezezaguneko lurralde batera doaz, paperik gabe, eta hilabeteak pasatzen dituzte zor hori ordaintzen (...) uste dut diasporaren ardura ere badela hau esan eta gogoraraztea. Mendebaldea idealizatzeari utzi behar diogu (...) sahararrek ezin dute luzaroan eutsi Espainiako lurraldean. Hona etorri eta hemen enplegua sortu behar dute. Oraintxe bertan, enplegua sortzeko proiektu asko daude diasporako jendearen artean (...) 2018 inguruan hasi nintzen honelako gauzak entzuten: badela ordua gure ahaleginak, gure ezagutzak eta gure erosteko ahalmena Espainiako lurraldean uzteari uko egiten hasteko. Hortik aurrera jende gazte asko ezagutzen dut... adibidez, "Aldaketaren aldeko sukaldaritz" izeneko proiektu bat. (NUN SAHARA elkarte).

Aztertu beharreko beste gai garrantzitsu bat zera da, nahiz eta diagnostiko honen helburuak gainditzen dituen: ze aldaketa gertatzen ari diren diasporako gazteen artean kanpamentuetako gizarte sahararraren arau,

²³ Espainian, Saharako Ikasle eta Gazte Ligak (LEJSEE) ordezkatzan du Batasun hori. 2012an sortu zen.

ohitura eta egiteko moduei dagokienez. Aldaketak ugariak dira aisialdi ohituretan, genero roletan, erlijioa bizitzeko moduan, herri gisa beren buruaz duten ikusmoldea ulertzeko moduan, eta, beste migrazio-prozesu batzuetan bezala, gaztea espazio oso konplexu batean eta gainditzen duten kontraesanek jositako sentitu daiteke. Alde batetik, hor dago familiarekiko eta jatorrizko komunitatearekiko leialtasuna; bestetik, portaera berriak agertzen dira, eta familiak eta komunitateak kontrol²⁴ handia izaten dute portaera horien aurrean.

Denok elkar ezagutzen dugunez, eta gizarte oso txikia garenez, beti dago epaituak izateko eta onartuak ez izateko beldur hori. Ez bakarrik maila pertsonalean eta indibidualean, baita komunitate eta familia sentimenduagatik ere, ohore kontuak tartean izanik. Hori guztia zama bihurtzen da, eta bakoitzak bere modura eramaten du bere motxila. Batzuetan gauza horiek guztiek pixka bat zaildu egiten dute gazteen arteko harremana, baina uste dut erakunde eta elkarte ezberdinetatik lan handia egiten ari direla (LEJSEE).

... diasporakook errudun sentitzen gara gure senideen aurrean, han geratu direnen aurrean, eta zer egiten dugu?, ba kapital-injekzio bat, horrekin nolabait, gure senideen maitasuna eta harrotasuna erosteko. Izan ere, dagoeneko kanpoko aktore askok esaten diete gurasoei bere alaba edo semea zaborra dela, edan egiten duela edo ez dela musulmana (...) Eta, jakina, bakoitzak bere modura hartzen du hori, zama hori arindu nahian, zeren espektatibaz betetako motxila ikaragarri batekin etortzen gara (Emakume gaztea, elkarrizketa, diaspora).

Saharar populazioaren mugimendu ezberdinek, bizi diren mugetatik haratago sortzen den espazio sozial, ekonomiko eta politiko bat eratu dute denborarekin. Izan ere, espazio transnazional horren hiru puntu nagusien artean (diaspora, kanpamentuak eta lurralde okupatuak) etengabeko zirkulazioa eta mugimendua dago. Hala adierazi dute elkarrizketatutako pertsona batzuek:

²⁴ Hori emakumeek pairatzen dute bereziki, taldearen identitatea edo tradizioaren zama emakumeen gain jarri, eta beraiek hartzen baitute batik bat. Identitateak, gizarte eraikuntza, harreman eta prozesu guztiek bezalaxe, "genero" izaera du (gendered). Emakumeak dira taldearen nortasuna bideratzen dutenak, eta emakumeen gorputza kontrol sozialerako gune bihurtzen da.

Izan ere, mugimendu erraza baitago sahararrentzat. Adibidez, ni bihar Espainian egon naiteke, egoiliar paperak ditudalako. Eta Mauritania ere egon naiteke, Saharako kanpamentuen eta Mauritaniaren arteko mugak zeharkatzeko zailtasunik ez dagoelako. Eta Aljeriako edozein puntutan ere erraz egon naiteke. Eta Mendebaldeko Saharako eremu okupatueta ere egon naiteke Aljeriako edo Mauritaniako pasaportearekin (...) bai, mugitzeko erraztasun handia dugu. Eta hori gauza ona da, baina gure egoeran oso arriskutsua ere bai (Hezkuntza eta Lanbide Heziketa Ministerioa).

Ez dakit politika deitu diezaiokegun, baina malgutasunaren politika da. Adibidez, ni zuzendari naiz ministerioan, baina noizean behin emigrantea naiz Espainian, nekazaritzan edo zerbitzu alorreko lan bila” (Hezkuntza eta Lanbide Heziketako Ministerioa).

Nik beti gauza bera esaten dut: badirudi kanpamentuetara jaisten naizenean mundu guztia han dagoela, eta igotzen naizenean, berriz, mundu guztia hemen dagoela. Joan-etorri izugarri gertatzen dira, sinestezina da (Gizonezko gaztea, 17/32 eztabaida taldea, diaspora).

Mugikortasun eta interkonexio horietan, kontuan hartu behar da, halaber, telefono mugikorren eta Interneten erabilera orokorra dela, batez ere Saharako gazteen artean, eta horrek aukera ematen duela sahararren artean etengabeko komunikazioa izateko, Mauritania, Tindufen, Espainian, Aljerian edo lurralde okupatueta egonda ere.

Sakabanaketa geografiko horrek ekar ditzakeen arriskuak ere aipatzen dira, kontuan izanik neurri batean bere lurralde legitimoak kanporatutako populazioa dela, kolonizazio-baldintzetan eta eskubideak²⁵ sistematikoki urratuta bizi dela, eta Europako leku desberdinetan sakabanatuta dagoela. Hala ere, oraingoz, badirudi sakabanaketa horrek ez duela saharar herriaren batasuna eta borroka ahultzen. Sakabanaketak egiten duena zera da: direnari, haien borrokari eta etorkizunari aurre egiteko moduei buruzko zentzua hiru espazio desberdinetatik sortzen duela. A priori, horrek begirada eta diskurtsoa aberastu egiten ditu, baina, era berean, desadostasunak sor ditzake, hartzen den espazioaren eta lekuaren arabera, dena ez baita koherentea hiru espazioen artean.

25 Horri dagokionez, Hegoak 2010etik aurrera argitaratutako hainbat lan eta dokumental kontsulta daitezke, hala nola “Memoriaren Oasia. Memoria historikoa eta Giza Eskubideen urraketak Mendebaldeko Saharan” (2012). Ikus: <https://www.hegoa.ehu.es/es/pages/Sahara>

Familia eta ezkontza

“Familia eta etxea dira inspirazio-iturri nagusiak, eta horregatik jaikitzen zara egunero eta lan egiten duzu eta antolatzen duzu bizitza...”
Gaztea, Auserd

Ahaidetasun-harremanen esparruak eraldaketa asko izan ditu urte hauetan guztietan, baina, aldi berean, badira praktika edo elementua batzuk bere horretan jarraitzen dutenak, edota bestelako testuinguru batean egokitu direnak. Azterketa honen hasieran adierazi dugun bezala, Fronte Polisarioak abiarazitako iraultza sozialak hainbat aldaketa ekarri zituen, eta horietako askok eragin zuzena zuten antzinako gizarte nomadaren ahaidetasun-egituran: emakume eta gizonen arteko berdintasunaren aldarrikapena, dotea dinar sinboliko batera murriztea, eta neskatoak gizontzeko praktikak edo ablazioa desagerraraztea. Bestalde, sistema tribalaren debekuak ere —ahaidetasun egituretan oinarritutako antolaketa soziopolitiko mota bat— eragin nabarmena izan zuen. Izan ere, iraultzaren garaian, saharar herriaren sorrerak tribu-kidetasun eta, beraz, familia-talde izatearen leialtasunak eta sentimenduak identifikazio eta leialtasun zabalago batera aldatzea ekarri zuen:

1965 eta 1975 urte tartean jaiotakoek ez zuten familiaren kontzientzia bereganatuta. Orduan herri kontzientzia zen nagusi (...) orain, berriz, familia sendotu egin da eta gazteek familia-kontzientzia handiagoa dute eta kolektiboarentzat (herriarentzat) baino familiarentzat lan egin behar dutela uste dute (...) guk bizi izan genuen testuinguruan ez zitzaion hainbesteko garrantzia ematen norbanakoari. Nik herriaren alde egiten dut lan, eta berak, berriz, bere familiaren alde; hor dago aldea (Presidentearen Kabinetea).

Hala ere, eta batez ere dirua kanpamentuetan sartu zenetik, badirudi gizarteak atzera egiten duela, eta senidetasun harremanak direla garrantzitsuenak. Hori adierazten du aurreko informatzaileak, gazte saharararentzat familiak duen garrantzia aipatzen duenean, alboratuta geratu den komunitatearen aurrean.

Emakumeen eta gizonen eskubide-berdintzeak ere aldaketa garrantzitsua ekarri zuen ezkontzan eta, beraz, familia berriaren eraikuntzan; izan ere, gizarte gehienetan gaztarotik helduarorako urratsa markatu ohi duen erritual garrantzitsua baita. Aldaketa horren arabera, aitaren baimenaz gain, amarena ere behar zen ordutik aurrera, eta horrek ezkontza erraztu edo zaildu egin zezakeen. Dena den, gauza bat ez zen hainbeste aldatu: aurreko belaunaldiaren baimena behar izatea ezkondu ahal izateko. Gaur egun, badirudi baimen behar horrek zeregin bat izaten jarraitzen duela, baina iritziak oso desberdinak dira haren garrantzia baloratzeko orduan:

Lehen, familiak erabakitzen zuen, baina orain eurek erabakitzen dute. Hiztegi kontua da. Batzuek esaten dute familiak proposatu egiten zuela, eta beste batzuek erabaki egiten zuela, aukeratu. Baina, bistan denez, gauza bat aldatu da: orain emakumea eta gizona ados jartzen direla (UJSARIO).

Ezkontzeko orduan guk, gazteok, edozer planifikatu dezakegu, baina azken hitza beti gurasoen galbahetik pasatu behar da. Errespetu kontua da. Baina badira aldaketak ere... (NOVA).

Gaur egun ohikoa da kanpamentuetan entzutea gazteek zailtasun handiak dituztela ezkontzeko, oso garestia delako. Kexa hori ulertzeko bertako ezkontza-ohiturak ezagutu behar dira, hau da, senar-emazteen artean gertatzen diren truke material eta sinboliko ugarien eremuan. Hamarkada hauetan ezkontza-ohitura horiek aldatuz eta eraldatuz joan dira. Erbestealdiaren aurreko garaietan, ezkontzak truke sistema konplexua zuen: senargaiaren familiak emaztegaiaren familiari ordain bat eman behar zion –sadāq izenekoa–; emaztegaiaren familiak opari batzuk ematen zizkion senargaiaren familiari –faskhah izenekoa–; eta emaztegaiaren familiak alabari ezkontzagatik ondasun batzuk ematen zizkion –rhīl delakoa–, besteak beste bizileku zuten denda.

Sadāq edo emaztegaiarengatiko konpentsazioaren bidez, garai hartako hierarkiak erreproduzitzen ziren, bai kabilen artekoak, baita kabila barnekoak ere. Logikoa zen erregimen iraultzailea praktika hori deuseztatzen saiatzea, baina ez zen desagertu. Islamean senargaiak emaztegaiari prestazio hori ematea eskatzen da, ezkontza legezkoa izan dadin. Horregatik mantendu zen sadāq-a, baina prestazio sinboliko gisa. Ordain hori estandarizatzeaz gain, nazio askapenerako mugimenduak lehen kabilak betetzen zituen rol batzuk bere gain hartu zituen: hainbat batzorde ezberdinek antolatu eta prestatzen zuten ezkontza, gonbidatuei ostatua eman, eta bikote berria

nazioarteko laguntza humanitariotik zetorren ekipamenduaz hornitzen zuten. Erregimen berriak bere gain hartu zuen emaztegaiari familiak eman ohi zizkion ondasunak emateko ardura.

Baina 90eko hamarkadatik aurrera, ekonomiaren monetarizazio testuinguruan, ezkontzak berriro ere aldaketak jasan zituen. Wilson-ek (2016) sakon aztertu ditu ezkontza-praktiken aldaketak, eta haren arabera 2007rako, ezkontzaren alderdi materialen areagotzeak zera ekarri zuen: sadāq-aren zati handi bat senargaiaren bizkar geratzea. Aldaketa horren arrazoiak izan daitezke gizonen zirkulazio eta mugikortasun testuinguru gero eta handiagoan, emakumearentzako nolabaiteko bermea izatea dibortzio posibleei aurrean (Solana 2022; Caratini 2006). Kontuan hartu behar da, halaber, iraultza aurreko garaian emaztegaiaren familiak hornitzen zuela etxola berria, eta, gerora, nazio askapenerako mugimenduak hartu zuela rol hori. Laurogeita hamarreko hamarkadatik aurrerako aldaketen ondorioz, berriz, gobernuak hornitu ezin dituen ondasun eta material berriak agertu zaizkigu kanpamentuetan.

Horrenbestez, gaur egun, emaztegaiarentzako ordaina berriro azaldu da, baina aldaketa nabarmenekin, bai forman, bai edukian, baita izenean ere: dabash izena hartzen du, eta sadāq zaharra ez ezik (nahiz eta jada ez diren

gameluak, etxeko ekipamendua baizik) lehen gobernuak estaltzen zituen elementuak ere barne hartzen ditu, iraultza aurreko garaian rhil deitzen zena. Prozesu horrek guztiak ezkontzaren garestitze nabarmena ekarri du, kanpamentuetako gazteriarentzat aurre egiteko zaila, eta ezkontzeko adina atzeratzea eragiten du.

Guk ikusten dugu ezkontzetan gehiegizko gastu desegokia dagoela, eta gero eta nabarmenagoa den handinahikeria (Emakume gaztea, eztabaida taldea 25/29 urte, Dajla).

Orain, ezkontzetan, gehiegikeria asko ikusten da, diru asko gastatzen dute, eta horrek zaildu egiten du gazteak ezkontzea eta seme-alabak izatea (...) gu biztanle gutxi gara eta gehiago behar ditugu, umeak behar ditugu, baina doteen garestitze horrek eragozten digu ume gehiago izatea... (Gazte gizonezkoa, 35/39 urteko eztabaida taldea, Auserd).

Egoera horrek, Wilsonek (2016) deskribatzen duen bezala, kezka eragiten du Fronte Polisarioaren baitan, ezkontza garestiek zerikusi zuzena dutelako krisi demografikoarekin (jaiotza- eta migrazio-indizeen beherakada), eta horrek, azken batean, arriskuan jar baitezake nazio askapenerako mugimendua. Komeni da, iradokizun gisa, nazio-askapenerako mugimendua gero eta gehiago bereiztea gero eta protagonismo eta autonomia handiagoa hartzen ari diren gizarte-joera guztietatik.

Hala eta guztiz ere, eta aldaketak aldaketa, familia funtsezko zutabea da saharar gizartean, eta, noski, familia bere gain hartzeko betebeharrak bere horretan jarraitzen du iraganetik; horrek azaltzen du geografikoki lekuz aldatuta ere loturak (ekonomikoak, sozialak eta afektiboak) bizirik jarraitzea. Familia da, oraindik ere, haur eta gazteentzako oinarritzko sozializazio-erakundea, eta gerontokraziaren printzipioarekin bat datorren autoritate-mailari eusten dio.

Orain arte, familia bakoitzeko adineko pertsonak dute azken iritzia. Iritzi hori beti ateratzen da aitarengandik edo aitonarengandik. Adinekoekiko errespetu horrek bizirik jarraitzen du. Adibidez, familien arteko gatazka sortzen bada, konponbidea adineko pertsonen bidez etortzen da beti. Saharar komunitateak adinekoekiko errespetuari eusten dio (NOVA).

Indarrean dagoen errespetu horri eusten saiatzen gara. Gazteek nolabaiteko lotura izan behar dute. Erabakietan aske izan daitezela, baina errespetu hori barne hartzen duten arauak urratu gabe. Gorde eta errespetatu beharreko tradizioak ditugulako. Nolabaiteko oreka behar da bi poloen artean: askatasuna edo beraiek nahi dutenaren eta benetan izan behar duenaren artean (UJSARIO).

Familia sahararraren rola aldatuz doa testuinguruen eta garaien arabera (...) baina funtsean, gazteen eta helduen hezkuntzaren rola familiaren gain egongo litzateke. Familiak rol hori jokatzeko jarraitzen du... (Fronte polisarioko Idazkaritza).

Baina badira esandakoa erlatibizatzen duten ahotsak ere, uste baitute egungo familiek autonomia handiagoa ematen dietela gazteei:

Ez dut uste familiak horrenbesteko eraginik duenik gaztearengan gaur egun. Orain pentsamolde berriak daude, asmo berriak eta iraganean ez bezalako testuingurua. Nire ustez, pentsamoldea aldatzen ari da, ez bakarrik beste gauza batzuk nahi eta espero dituen gazteari dagokionez; baita familian ere (...) familietan autonomia handiagoa dago eta leku gehiago ematen zaio askatasun pertsonalari. Pixka bat aldentzen dira, eta gazteari autonomia handiagoz jokatzeko eta erabakitzen uzten diote (UMS).

Familiak zutabe izaten jarraitzen du, familia da zurruntzat joko nituzkeen elementuetako bat (...) eta hori ezin da denboran luze mantendu. Lehen, familiek erabakitzen zuten ezkontza edo lana moduko gaietan, baina orain jada ez. Oraindik erabakiak hartzen dituzte; bestela, bakarrik geratzeko arriskua duzu. Adibidez, bikotekide jakin batekin zenbat eta gehiago tematu, orduan eta gutxiago lagunduko dizute. Baina hortik harago ez dute eragin handirik (Gazteria eta Kirol Ministerioa).

Gaurko familia ez da duela urte batzuetakoa bezalakoa. Aldaketak izan dira pentsatzeko moduan, gauzak ikusteko moduan, ikuspegian, elkarbizitzan, emakume edo neska batek izan dezakeen autonomia mailan... (Osasun Ministerioa).

Hala ere, azken pertsona horrek esaten duenari dagokionez, eta familiak izan dituen aldaketak onartuta ere, beste informatzaile batek adierazi digu autonomia hori handiagoa dela gizonezkoen kasuan, emakumeenean baino:

Familiak gazteekiko duen autonomiak, aldaketek eta bilakaerak mesede handiagoa egiten diete gizonezkoei. Ez diskriminazio, indarkeria edo antzeko kontuengatik, baizik eta gizartean oso errotuta dauden ezaugarri jakin batzuentzat. Adibidez, emakumeak berak uste du mugak daudela, eta bere buruari ezartzen dizkio muga horiek (UNMS).

Badirudi informatzaile hau guraso-harremanak egituratzen dituzten genero-jarraibide jakin batzuei buruz ari dela, eta eredu horiek mugatu egiten dutela familietan gertatu diren aldaketa jakin batzuek eragiteko duten gaitasuna, hala nola autonomiak, eta, konparatiboki, neskei mesede gutxiago egiten dietenak. Egia da emakumeek etxeko espazioari dagokionez duten lekua oso definituta dagoela, eta, zalantzarik gabe, emakumeak arduratzen dira etxeaz eta horrek dakarren guztiaz (adinekoen eta haurren arreta eta zaintza, otorduak prestatzea, garbiketa, bisiten ardura eta abar). Bestalde, emakumeak izan ziren errefuxiatuen kanpamentuak eraiki, antolatu eta kudeatu zituztenak, eta horrek bizitza kolektiboan presentzia zentrala izatea ekarri zuen.

Agian, presentzia da aldatu dena. 80ko eta 90eko hamarkadetako emakume gaztea oso presente zegoen bizitza kolektiboaren egunerokoan. Baina orain emakume gaztea erretiratuago dago, barrurago dago, eta are gutxiago kanpoan. Kanpokoarekin esan nahi dut jardueretan, parte hartzean, erakundeetan eta mugimenduan. Gutxiago ateratzen da, gehiago dago familiarekin, haiman eta bere baitara bilduta (Presidentearen kabinetea).

Garai bateko presentzia hura aztertu da, eta badirudi gerra garaian gizonen ausentziarekin lotuta dagoela. Emakumeak arduratu ziren oinarriko lanaz, eta beraiek zuzendu zuten kanpamentuetako bizitzaren dimentsio kolektibo osoa. Agian prozesua honela garatuko zen: bizitza kolektiboa ahultzen joan zen dirua kanpamentuetan sartzen hasi zenean; ondorioz, familiak bere baitan ixten hasi ziren; eta horrek ekarriko zuen emakume sahararraren rol komunitario hura ahultzen joatea, eta aldi berean, familiaren baitan rol tradizionalenak bete zitzala exijitza.

Desberdintasunen gaian sartzen bagara, nik ikusten dut ez dagoela oso alde handirik, baina emakumeari batzuetan gehiago kostatzen zaiola lana bilatzea edo formakuntza jasotzea. Kontuan izan behar da emakumeak beti dituela etxean egiteko gauzak, gizonezko gazteek

baino gehiago. Izan ere, mutilek lan egin dezakete, eta kito (Emakume gaztea, eztabaida taldea 30/34 urte, Bojador).

Emakumeek ez dute politikan aurrera egin nahi, ezta politikan sartu edo parte hartu ere, bi arrazoirengatik. Lehen arrazoia porrotaren beldurra litzateke (...) Eta bigarren arrazoia da neska gazteek normalean familia eta seme-alaben bizitza hasten dutela gizartean parte-hartze politikoan murgildu baino lehen (Barne Ministerioa).

Gazteen (batez ere emakumezkoen) dimentsio kolektibo eta parte-hartzaile horri geroago helduko diogu, parte-hartzearen gaia jorratzen dugunean.

Erlijioa

Beti esan ohi da Saharar gizarteak erlijio islamikoa modu berezian bizi duela. Erlijiotasunaren praktika eta bizipena ohitura-sisteman (erlijio kulturalen) txertatuta dago; ondorioz, gizabanakoak, bereziki emakumeak, beste gizarte eta herrialde batzuetan baino askatasun handiagoa du bertan. Fede musulmanaren bertsio dogmatiko eta erradikalenak, printzipioz, arrotzak zaizkio populazioari.

Sinesmenari eta idiosinkrasiari dagokionez, guk ez dugu arazorik, eta islama aitortzen dugu. Hor ez dago beldurrik. Eta ez dago muga hertsirik erlijioari dagokionez. Ez gara bizarra neurtzen dizuten gizarteak bezalakoak eta hemen beloa erabiltzeko askatasuna dago (...) guretzat islama berezkoa da. Belaunaldiz belaunaldi transmititzen diren familia balioen parte da (...) batzuek diote gu sahararrak... komunista eta ateoak garela, edo hala kontsideratzen gaituzte. Gure emakumeek gobernatzen gaituztela diote, eta ez dugula erlijio musulman islamiarra zorrotz betetzen (...) esaten digute gure emakumeak oso liberalak direla eta edonor agurtzen dutela (Kultura Ministerioa).

Egia da, halaber, erlijioaren praktika, haren zentzua eta garrantzia ezberdina dela belaunaldi gazteen artean. Fenomeno saihetsezina da, kontuan

hartuta kanpamentuetan gertatu diren aldaketak: mugikortasuna, teknologia berrien erabilera eta abar.

Ez dira gauza bera nire amaren belaunaldiko pertsonak, 60 urtetik gora dituztenak eta Korana aitarekin edo alboko jaunarekin ikasi zutenak, edo oraingo gazteak, Kuban egon direnak, adibidez. Hainbat lekutatik datorren heziketa erlijiosoa daukagu, baita kanpoko eragin batzuk ere (NUN SAHARA elkarte).

Baina, batez ere, elkarrizketatutako pertsonak adierazten dutena da gazteen artean erlijiotasuna areagotu egin dela, eta gazte batzuk, batzuetan, muturreko edo erradikalizatutako erlijio-jarreretara hurbildu direla, jarrera horiek denbora luzez Saharako erlijio-esperientziatik kanpo egon badira ere.

Arazo bat dugu orain: muturrekoenak ez dira zaharrak, gazteak baizik. Meskita batzuetan hori erakusten dizute (...) orain diote Arabiatik

inportatu dutela. Baina ez dio hainbeste axola nondik datorren, baizik eta nola sinesten duten (Gazteria eta Kirol Ministerioa).

Nik duela hogei bat urte baino askoz jende gazte gehiago ikusten dut kanpoko eragin erlijiosoarekin. Eta Saudi Arabiako islamaren eraginei buruz ari naiz, adibidez (NUN SAHARA elkarte).

Gobernutik uste dute, fenomeno hori egon badagoen arren, gaur egun ez dakarrela arrisku berezirik, kontrolatzen ari baitira. Agintarien asmoa da erlijioa bere dimentsio kulturallean geratzea, erlijio politiko bihurtu gabe. Hain zuzen, bi dira kezka nagusiak: erlijio kontutan ez dadin inboluzioa gertatu, eta Fronte Polisarioaren jatorrizko helburu izan zen sekularizazioan atzerabiderik ez izatea. Modernizazio-prozesuetan –eta tartean nazio-askapenerako fronteetan–, erlijioa politikaren mende jartzea izan ohi da asmoa. Denbora batez hori hala izan bada ere, gaur egun ez dago hain garbi, eta litekeena da zalantzan jartzea ere. Honela dio Justizia Ministerioak:

Egia da azkenaldian adierazpen erlijioso batzuk nabaritu ahal izan ditugula, batez ere bizardun edo pentsamendu jakin bat duen jendea egon daitekeela, baina gu beti saiatzen gara orientatzen eta lotuta izaten (...) gure ministerioarekin, meskitetan ditugun kontrolekin, uste dut egoera kontrolpean izan dezakegula. Uste dut ezin dugula esan gure gazteen artean estremismo erlijiosoa nabarmena denik (Justizia Misterioa).

Zergatik hurbiltzen dira gazte batzuk muturreko erlijiora? Bertako meskita batean asko aipatzen dira bi gai hauek: gazte batzuek dirua lortzeko neurrigabeko anbizioa dutela, eta gazteek kanpamentuetan bizi duten egoera zaila dela.

Oso txikitatik nahi dute gazteek dirua eta diru gehiago eduki, gero eta gehiago. Orduan, badirudi lanari eta enpleguari ez diotela garrantzi handirik ematen. Eta horrek desbideratu egiten ditu debekatuak diren bide batzuetara: drogetara, adibidez. Batzuek debekatutako bide horiek hartzen dituzte, eta beste batzuk, berriz, hainbeste sartzen dira erlijioan, ezen horrek terrorismoaren bideetara eramaten baititu. Gazte horiek ikasketak egin dituzte, eta asko unibertsitateko ikasleak dira, baina ikusi dute azkenean etxean eserita geratzen direla, lanik gabe, beste ezer gabe. Eta horrek eramaten ditu bide horiek hartzera (Imam-a).

Bistan denez, estremismo erlijiosoaren ibilbidea eta drogetarako bidea paraleloan doaz, antzeko prozesuen ondorio gisa. Bi kasuetan, gazte batzuek egiten duten bide horrek egoera sozioekonomiko eta politiko latza du atzean, oso zaila baitzaie gazte horiei lana aurkitzea, eta beraz, familia bat osatu ahal izatea. Etorkizun beltza izateak erraztu egiten du integrista erlijiosoaren hazia ernamuintzea; hau da, erlijioan babes bilatzea, babesgabetasun sozioekonomikoaren aurreko erreakzio gisa. Droga-trafikoa edo erradikalizazio erlijiosoa aukera erakargarri bihurtzen dira egoera horretan

Logikoa ez dena da gaztea zirkulu itxi batean bueltaka ibiltzea, ezer egin gabe. Eta, horrela, gaztea prest dago edonori ateak zabaltzeko, dirua emango dion edonori, izan legez edo legez kanpo (...) mugak irekita daude eta trafikoa librea da, eta horrek ere norabide horretan bidea egiten laguntzen du. Eta hori gutxi balitz, Marokok eskualde osoan estupefaziante kopuru handien hornitzaile izaten jarraitzeko interesa du. Eta denboraldi horren ondoren, beste bat etorri zen, estremismoaren gorakada ezaugarri zuena (Armada Sahararra).

Duela gutxi armetara itzuli izana ere aipatzen da, eta, beraz, gerraren testuingurua berpiztu izana, ez hainbeste erradikalizazioaren kausa gisa, baizik eta martiriaren figurari lotutako erlijio-sentimendua eta presentzia areagotzearen kausa gisa.

Orain gazteak erlijiosoagoak dira. Orain, gerra hasi zenetik, jendeak otoitz gehiago egiten du. Zergatik? Ba jendea gerrara joaten delako martiri izateko (UJSARIO).

Badakigu martiriaren figurak leku nabarmena duela erlijio musulmanean, baina Sahararen kasuan ez da berdina, ez dauka konnotazio erlijiosoa fede musulmanaren defentsaren zentzuan; bestelako osagaiak ere baditu, norbanakoa baino garrantzitsuagoa den kausa politiko baten alde jartzen da: Marokoren legez kanpoko okupazioa bukatzea Mendebaldeko Saharan²⁶.

26 Ekainaren 9an Martirien Egun Nazionala ospatzen da, Luaili Mustafa Sayed Saharako Iraultzaren buruzagi eta sortzailearen erorketaren urteurrenean, alegia.

Sare sozialak

“Sare sozialetan badago beste gerra bat: gerra mediatikoa”
Gazte bat, Auserd

Mugikorrek erabiltzen dituzten pertsonak kanpamentuetako paisaiaren parte bihurtu ziren aspaldi, batez ere, mundu osoan bezala, sare sozialak (Instagram, TikTok, X, Facebook eta beste) maneiatzen dituzten eta hainbat plataforma digitaletara sartzen diren gazteen artean. Elkarriketatutako pertsona guztiek sare sozialen erabilera ikuspuntu ezberdinetatik ikusten dute, beti ere, haien alde onak eta txarrak ikusita. Gizarte-harremanen mailan eta, bereziki, familia-harremanei eta adinekoekiko harremanei dagokienez, nabarmentzen den gaietako bat da nola aldatzen dituen mugikorraren erabilerak komunikazio-dinamikak eta -jarraibideak:

Abantaila batzuk ekarri ditu, baina baita desabantailak ere. Eta ikusten ditudan kalteen artean, hauxe azpimarratuko nuke: hemen badugu ohitura on bat: elkar bisitatzea. Umeek adinekoak bisitatzeko dituzte, eta, hala, aitonarekin eta amonarekin gertatzen denaren berri izaten dute. Eta horrela, giro familiarra sortzen da, eta lotura eta harreman handia (...) baina telefonoa dugunetik elkarri deitu eta ez gara elkarrekin egoten (UJSARIO).

Lehen tea familian egiten genuenean, denok hitz egiten genuen, eta bakoitzak bere gauzez hitz egiten zuen. Baina orain aita edo aitona bakarrik geratzen dira, ez dutelako smartphone-rik. Eta hori oso aldaketa handia da, seme-alaben eta gurasoen arteko harremana hausten duelako, baita bestelako pertsona adinekoekin ere (NOVA).

Lehen, gure denbora librean, Mendebaldeko Saharako lurraldeetatik kanpamentuetara nola joan ziren galdetzen genien adinekoek, bataila batzuei buruz hitz egiteko eskatzen genien, erbesteko lehen kontuei buruz (...) Orain, berriz, denbora gehiena telefonoari begira pasatzen dugu, eta ez da inor salbatzen, familiako kide guztiak, tonto-tonto eginda, bakoitza bere telefonoari begira, zurrupatuta, sare sozialetan murgilduta (Emakume gaztea, 40/45 urteko eztabaida taldea, Smara).

Interesgarriak dira neska gazte honen hitzak; izan ere, aurreko munduarekiko haustura esplizitatzen du, hau da, kulturaren transmisioa, memoria eta subjektu kolektibo terminoetan, funtsean ahoz eta familia giroan gertatzen zen mundu harekiko haustura.

Gaur egungo gizarte guztietan gertatzen ari da: gero eta bisita gutxiago egitea, edo etenak sortzea, mugikorra erabiltzen dutenen eta erabiltzen ez dutenen artean, elkar urrunduz. Aztertu beharko da familiako eta komunitateko gizarte-loturaren porrot horiek zenbateraino eragiten dioten saharar gazteriarri, aparteko inguruabarretan baitago, bai eta gizarteari berari ere. Hain zuzen ere, egoera horietan eta bizi-baldintza zailetan, sare sozialek aukera ematen diete gazteei mundu oso ezberdinetara birtualki hurbiltzeko, eta mundu horiek ispilu gisa beraiek ez dituzten aukeren mundu bat erakusten diete gazteei:

Bat-batean sare sozialak sartzen dira, eta haiek mundu osoa jartzen diete begien aurrean. Irudimenean, dena oraindik eskurago dutela pentsarazten die (Kultura Ministerioa).

Sareek mundu bat erakusten digute, eta gero desengainua hartzen duzu, hemengo jendeak ez dituelako gauza horiek... ni ikusten ari naizelako nire adineko pertsonak edo gazteagoak, beste mundu batean bizi direnak, eta nik ez daukadalako horrelako ezer eskuratzeko aukerarik. Eta uste dut hori guztia ez dela positiboa hemengo gazteen osasun emozionalerako (NUN SAHARA elkarte).

Azken informatzaile horrek sakelakoaren erabilerak gazteengan izan ditzakeen eragin psikosozialak aipatzen ditu. Ondorio horiek larriagotu egin daitezke, edo ez, kontuan hartuta aisialdia, ezer ez egiteko denbora, zerekin bete ez jakitekoa, gazteen egoera ohikoenetako bat dela.

Saharako gazteek denbora libre asko dute, eta egoera berezi horiek egunerokoan eragiten dieten arazo psikologikoak sortzen dizkiete (Fronte Polisarioko Idazkaritza).

Izan ere, denbora librea erabiltzea eta gozatzea lehentasunezko politiketako bat da (batez ere nerabesarorako), lehenago aipatu ditugun delituzko jarduerak agertzea saihestu baitezake. Denborari edukia emateko jarduerarik ez badago, mugikorra pertsonaren isolamendua eta bakardadea eragin ditzakeen faktorea izan daiteke:

Pertsona isolatu egiten da denbora librea aurkitzen duenean, ezer egiten ari ez den denboran. Pertsonak zer egin behar duen aurkitzen ez duenean, beste mundu batean isolatzen da mugikorrarekin (UESARIO).

Nolanahi ere, denbora libre gehiegiari dagokionez, esan behar da, generoaren ikuspegitik, gehiegikeria horrek ez diola berdin eragiten emakumeari eta gizonari. Hain zuzen ere, azken horrek du denbora librea; izan ere, emakumeak borondatezko lana edo beste edozein lanaz gain, beti du hor etxeko lana ere:

Gizonak du denbora librea. Zeren emakumeak, beste lanik ez duenean, etxekoa du. Eta etxearekin ez bazaude, gonbidatuekin edo bisitariekin zaude. Askotan gizonagatik etortzen dira, baina emakumeak hartzen du bere gain ardura (UMNS).

Teknologia berrien alderdi negatiboekin batera, horiek erabiltzeak kanpamentuetan ematen dituen aukerak ere azpimarratzen dira:

Badago jendea plataforma digitaletan sartzeko eta formatzeko, tituluak eskuratzeko edo unibertsitateetan sartzeko baliatu dituen. Baina uste dut hori egiten dutenak oso gutxi direla, guztizkoaren %0,5. Eta beste %1ek ekimen berriak martxan jartzeko edo dena delakorako aprobeitza dezake. Baina hori ez da joera nagusia (UNMS).

Positiboena da orain formatuago daudela eta badakitela bitartekoak erabiltzen. Ez dakit ezagutzen duzuen gazteek sortu duten fundazio bat, gune egokiei buruzko berriak eta informazioa emateko komunikabide bat bezalakoa dena (CONASADH).

Gazteen diskurtso askotan, saharar herriaren kausarekin elkarlanean aritzeko sare sozialak erabiltzearen ideia agertzen da, salaketaren, hedapenaren, informazioa partekatzearen eta abarren bidez. Badira elkarteak, bai kanpamentuetan, bai lurralde okupatuetan eta diasporan, beren lanean teknologia digitala²⁷ txertatu dutenak. Hala ere, badirudi hemen hobetzeko tarte handi bat dagoela:

Saharar gisa dugun esperientzia alderdi horretan negatiboa da. Palestinarrek eta irakiarrek ez bezala, erabilera ona egiten baitute,

27 Ikus, adibidez, @Equipe_Media plataforma digitala edo Nushatta Fundazioa, @Nushatta_WS.

guk ondo pasatzeko eta gauza pertsonaletarako erabiltzen ditugu. Podcast-ak bezalako bitartekoak erabil genitzake sahararren kausarako edo eguneroko bizitzari buruz... (NIDAL Sahara elkartea).

Duela urte batzuk jendeak edo gure herriak gatazka gerraren bidez konpon zitekeela pentsatzen zuen, ez zeudelako Internet eta sare sozialak bezalako presio bideak. Uste dut presio mediatikoagoa egin dezakegula gure aldeko sareak erabiliz gure auzia konpontzeko (Gizon gaztea, eztabaida taldea 25/29 urte, Bojador).

Izan ere, kanpamentuetatik hainbat gaztek Taleb Alisalem bezalako figurek egindako lana nabarmentzen dute, mundu osoko komunikabideetan eta, noski, sare sozialetan²⁸ hizlari eta iruzkingile gisa lan handia egiten duena:

Taleb Alisalem ekintzaile sahararrak bere kabuz egiten du lan, eta sare sozialen bidez partekatzen du bere auzia, munduko plataformarik handiena baitira eta handik ikusten baitu mundua, eta horregatik eraman dezakezu zure ahotsa mundura, eta jende askoren artean azaldu kausa... (Emakume gaztea, 35/39 eztabaida taldea, Auserd).

28 Ikus X @TalebSahara. "Sahara Occidental. Un viaje a la libertad" (2023) lanaren egilea.

Parte-hartzea

Gazte sahararren parte-hartzeari buruz hitz egiten dugunean, elkarrizketatutako pertsonen diskurtsoan bi dimentsio bereiz ditzakegu: gazteek nazio askapenerako mugimenduan parte hartzea, erakundeetako lanaren bidez, eta gazteek berezko duten elkarte-mugimenduan parte-hartzea.

Lehenengoari dagokionez, plano orokor batean gazteriarri eta Saharako auzian duen inplikazio-mailari buruz galdetzen denean, ia guztiek gorai patzen dute iragana ahazten ez duen eta etorkizun bat izateko borrokan jarraitzen duen gazteria dela:

Gazte askok kanpoan ikasi dute. Baina ez dira inoiz aldatzen. Hona itzultzen direnean ondo baino hobeto dakite herri baten alde itzuli direla (UMNS).

Ez dugu beldurrik, belaunaldi hauekin borrokak jarraituko duelako. Kausa eta kultura gordetzen ari diren belaunaldiak dira. Ez dizut esango argi distiratsua izango dugunik, baina beti mantentzen da hor motiboa (UNMS).

Ia berrogeita hamar urteren ondoren, mundu eta eskualde mailako zailtasunak gorabehera, gazte sahararrek politikoki konprometituta jarraitzen dute. Politika ez da filosofia, gure bizitza da. Beste herrialde batzuetan esan ohi dute ez dela politikaz hitz egin behar, baina gure egoeran DNA n sartuta daramagu (Hezkuntza eta Lanbide Heziketa Ministerioa).

Saharako gazteriarri egindako laudorioekin batera, hor dago borrokan dagoen herri baten ondare politikoa gazteriarri transmititzeko beharra ere, baita gazteria legatu horren mailan egoteko eskakizuna ere.

Zertarako egiten dugu lan hemen, Saharan, gazteekin? Ba autodeterminazioaren helburuarekin bat datorren prestakuntza emateko, ideal nazionala eta nazionalistaren bat etorriko dena. Beti saiatzen ari gara gazteak norabide horretan bideratzen eta kokatzen. Orduan, herriarentzat, oro har, eta gazte horientzat, lehentasuna askapena da (...) Gazteak dira gizartearen zatirik biziena. Lortu den

guztiaren oinordekoak dira, eta orain herriaren ibilbide iraultzaileari forma ematen ari direnak (Fronte Polisarioko Idazkaritza).

Ez dugu langile gaztea soilik nahi, kausaren alde borrokatuko den langile gaztea baizik. Ez ditugu gazteak formazio hutsean prestatu nahi, ezta lan egiteko soilik ere; Saharako kausaren alde borrokatuko duen eta kausa horren etorkizunaren alde borrokatuko duen gazte langilea nahi dugu (UESARIO).

Gazteek erakundeetan duten parte-hartzearen egoera zehaztean, soldata eskasei lotutako zailtasunak agertzen dira berriz ere:

Gazteak, gutxi gorabehera 1997. urtetik 2016. urtera arte, borondatezko lanetan aritzen ziren (...) Eta horrek gizartea eraikitzen lagundu zuen. Baina 2016aren ondoren hori murrizten hasi zen, eta gazte gutxiago aritzen ziren borondatezko lanetan. Hainbat faktorek eragin dute hori, tartean ekonomikoak. Horren ondorioz, gazteek lan eginez bilatu behar izan zuten bizimodua... (NIDAL Sahara elkarte).

Kontua da kanpamentuetako lan boluntarioa ez dela Espainian bezalakoa (...) gazte batzuei esaten badiete bi edo hiru eguneko lan boluntarioa dutela horrekin zer irabaziko duten galdetuko dute. Izan ere, ezin dira hiru egun baliabiderik gabe geratu haien egoera oso gogorra delako. Horregatik, hemen borondatezko lana egitea zail samarrak da (NOVA Mendebaldeko Sahara Taldea).

Gazteen zailtasun ekonomikoek gazte batzuen emigrazioa eragiten dute. Izan ere, biziraupena bermatzen duen enplegu bat lortzeko aukera gero eta zailagoa da gazteen artean, eta horrek bultzatzen ditu alde egitera. Gainera gazteek beren buruak beste lekuetako gazteekin konparatzen dituzte. Egoera hori aurreko orrialdeetan aztertu dugu jadanik, eta esan bezala, ez lan, eta ez ikasketarik gabeko sahararrak sortzen ditu; ikasketarik eta lanik gabeko belaunaldi hori arazo-iturri potentzialtzat hartzen da:

Badira instituzioetan inplikaturik dauden gazteak. Adibidez, hezkuntza sektoreko, osasun sektoreko, administrazio sektoreko edo sektore militarreko langile gazteak. Eta ikasten ari diren gazteen kopuru handi bat ere badago (...) baina erakundeetatik kanpo dagoen gazteen beste ehuneko handi bat ere bai. Ez hezkuntzan, ez osasunean, ez sektore horietako bakar batean ere lan egiten ez duten eta ikasten ere ari ez diren gazteak. Eta horiek dira beti arriskuan

daudenak. Eta kontua ez da ez direla ezer egiten ari, baizik eta ezin dugula kontrolatu egiten ari direna (Hezkuntza eta Lanbide Heziketa Ministerioa).

Egoera ekonomikoari eta ezartzen dituen mugei lotuta, belaunaldien auzia ere agertzen da parte-hartze politikoaren eremuan. Gazteek uste dute instituzioetan pertsona nagusiek gehiegizko pisua dutela, eta erreleboa eman behar dutela:

Gazteria instituzioetatik nahiko kanpo dago, eta azkenean konturatzen zara, Gazteria Ministerioan izan ezik, erakunde gehienetan gazte baino askoz ere adineko jende gehiago dagoela (NUN Sahara Elkarte).

Gazteek errelebo horren inguruan duten pertzepzioak mesfidantza sortzen du belaunaldien artean. Konfiantza falta hori areagotu egiten da gatazka denboran luzatu ahala, gazteek ez dutelako aldaketarik sumatzen epe ertain edo laburrean.

Urteak aurrera doaz, eta gazteak egoera psikologiko berri batean aurkitzen dira eta Polisarioko agintariei galdetzen diete ea zer egiten ari diren eta norekin ari diren lanean. Eta horrela, gero eta tarte handiagoa dago gazteen eta agintarien artean, ez baitute emaitzarik ikusten. Polisarioak dio negoziazioak martxan direla, eta beti dago bla, bla, bla asko, esanez gu garela independentzia lortzeko gure borrokarekin jarraitzen dugun herri sahararra. Baina non dago independentzia? Ez dago emaitzarik. Eta, horregatik, gazteria nekatu egiten da, eta kontu berriak planteatzen eta galdera indartsuak egiten hasten da. Eta egoera horrek eragin negatiboa du, eta gazteek esaten dute zergatik lagunduko dioten jende horri (...) beren ustez ez dutelako ezer egiten. Bidaiatu eta itzuli besterik ez dute egiten, hitzaldiak ematen dituzte, NBEra joaten dira eta besterik ez (Hezkuntza eta Lanbide Heziketako Ministerioa).

Jarrera desberdinak daude erakundeetako eta gobernuko belaunaldi-erreleboari dagokionez. Gazteek, batez ere diasporan, uste dute beren jarrerak gurasoek izan zituzten eta orain dituzten inguruabar eta bizi-esperientzietatik abiatuta marraztuta daudela. Eztabaida honetan, belaunaldi zaharrenek kargu politiko berdinetan jarraitzeko erabiltzen duten argudioa da Fronte Polisarioak, bereziki lehen gerran, bete zuen zeregina historikoa izan zela, horrek zilegitasuna ematen duela iradokiz.

Erbestea bizi izan duten adineko jendeak, gure gurasoek, erabateko errespetua eta konfiantza diote Fronte Polisarioaren nukleoari. Eta jakina, nik ez daukat ikuspegi hori, nik ez dudalako bizi izan beraiek bizi izan duten gauza bera (...) Jende nagusiak konfiantza itsua du haiengan, haiek defendatu zituztelako, haien alde beren bizitzak eman zituztelako leku salbu batera iristeko. Nik eztabaida hori amarekin daukat. Nik esaten diot jende horrek aldatu egin behar duela. Eta berak esaten dit “nahiago nuke zuk haiek egin duten gauza bera egingo bazenu” (...) Beti egongo da zatiketa hori, harik eta belaunaldi nagusia desagertu arte... (Gizon gaztea, 17/32 eztabaida taldea, diaspora).

Nire ustez, gazte batek honela esatea: “aizu, adineko jende jakin batek ez luke agintean jarraitu behar”, eta norbaitek honela erantzutea: “nahiago nuke zuk egin izan bazenu haiek egin dutena” ez du hainbesteko pisurik, ez baitugu egoera bera bizi izan, ez baitugu gauza bera bizi izan; zuk ezin duzu jakin pertsona horrek, egoera horretan egonda, gauza bera egingo lukeen ala ez; ez nau ez gaiztoago, ez hobea egiten, desberdin egiten nau... (Emakume gaztea, 17/32 eztabaida-taldea, diaspora).

Hala ere, beste gazte batzuentzat, Fronte Polisarioaren lanari buruz nagusiek emandako argudioek indarrean jarraitzen dute, eta haien buruzagiengan konfiantza sortzen dute, zalantzarik gabe:

Nik oso desberdin pentsatzen dut; adin berekoak gara, baina justu kontrakoa pentsatzen dut. Itsu-itsuan fidatzen naiz egiten dutenarekin, eta haiek hil arte hor egotea nahi dut... Gazte guztiok ez dugu berdin pentsatzen, eta zaharrek ere ez, aniztasuna dago (Emakume gaztea, 17/32 eztabaida taldea, diaspora).

Aldaketa baten jarraitutasuna edo aukera zalantzan jartzen dutenek aipatu dute egoera asko aldatu dela joan den mendeko 70eko hamarkadatik, eta, ziurrenik, agertoki berriek (tokikoek eta globalek) beste estrategia- eta erantzun-mota batzuk eskatzen dituztela.

Garai horiek gauza batzuk eskatzen zituzten, eta garai hauek beste batzuk... Hor dago eztabaida. Zertarako eduki nahi dut antzinakoari ainguratuta geratu den pertsona bat, gaur egungo garaiak beste gauza batzuk eskatzen baditu. Geure buruari galdetu beharreko gaiak dira. Errespetua eta miresmena beti hor egongo dira. Hori ez du inork kenduko. Baina egia da geure burua berrasmatu eta gaurko egunaren mailan egon behar dugula... (Gizon gaztea, 17/32 eztabaida taldea, diaspora).

Beste batzuek zuzen-zuzenean esaten dute beharrezkoa dela karguetan belaunaldi-aldaketa egitea, eta arazo serio bat dagoela: ez dela erretiro-sistematik ikusten, nahitaezko ordezkapen hori ahalbidetuko lukeen erretiro-sistema, alegia:

Aurrean dugun beste arazo bat lehenengo emakumeen karguaren betikotasuna da (...) Erretiro-sistematik ez dagoenez, beraiek betetzen dituzten lanpostuek eskatzen dieten betebeharraren eta adinaren arazo eta ajeen artean ikusten dute euren burua. Uste dut emakume horiek ordainsari duina jaso beharko luketela, duin bizitzen jarraitu ahal izateko, eta atzetik aldaketa eske datozen gazte kualifikatuei beren lekua utzi (Emakume gaztea, 40/45 eztabaida taldea, Smara).

Parte-hartze instituzionalean ez bezala, badirudi gazte sahararrek aktiboki parte hartzen dutela elkarteetan garai hauetan, elkarte ugari sortu baitira, ez soilik kanpamentuetan, baita, ikusi dugun bezala, diasporan ere.

Lehen ez zegoen hainbesteko parte-hartzerik, baina orain elkarte asko daude. Eta elkarte horietan parte hartzen ari direnak, gizarte zibil hori, gazte sahararrak dira. Eta orain GKEak koordinatzen eta kudeatzen ari direnak gazteak dira (CONASADH).

Azkenik, eta hau ere oso garrantzitsua da, hainbat informatzailek esan dute emakume sahararren parte-hartzeari dagokionez aurrerapen nabarmenak egin dituztela. Alde horretatik, oso positibotzat hartzen da zenbait erakundetan emakumearen parte-hartze politikoa konpentsatzeko kuotak jarri izana.

Gazte, ikasle eta emakume sahararren elkarteetan aldaketa nabaria ikusten da emakumezko gazte sahararraren parte-hartze politikoaren aldetik, asko handitu baita (...) orain, ikasle sahararren batasunean, adibidez, emakumeentzako kuota bat bezala dago, parte-hartze politikora erakartzeko. Eta Gizarte Gaietarako Ministerioan ere aldaketa izan da emakumearen aurrerapenari dagokionez. Horrek guztiak aldaketa nabarmena eragin du Saharako gazte eta emakumeen parte-hartze politikoan, eta eragina izan du bizitza sozialean. Izan ere, emakume gazteak postu desberdinetara joaten dira eta politikoki gehiago parte hartzen dute eta horrek ezagutza politiko handiagoa ematen die, eta ezagutza hori gizon eta emakumeen artean partekatuagoa izatea eragiten du. Lehen, politika gizonentzat bakarrik zen... (UESARIO).

Sahararemakumearen papera etengabe aldarrikatzen da saharar biztanleriaren diskurtsoan, baina hori ez dator beti bat errealitatearekin; ez du ematen goikarguetan banaketa orekatua ekartzen duenik, nahiz eta aurrerapausoak ematen ari diren. Hori bai, badirudi oinarrian, behe mailan, emakumeen presentzia eta parte-hartzea gizonezkoena baino askoz handiagoa dela. Eta hori guztia, kontuan izanik lehen aipatu ditugun zailtasunak: parte hartzeko espazio horiez gain, emakumeek dute etxeko eta zaintzako lanen arduraren

Errazagoa da emakumeetan inbertitzea gizonetan baino. Izan ere, emakumea diziplinatuagoa da, bere egoera aldatu nahi du, eta gauza berriak ezagutzea ere gustatzen zaio (...) Hezkuntzan, %85 inguru dira emakumeak. Eta SEADeko idazkaritza nagusian, berriz, hamaika emakume eta berrogeita hamar gizon daude. Eta parlamentuan hogeita hamabost emakume baino ez daude. Baina oinarrian gehienak emakumeak dira (NIDAL elkarte).

Hezkuntza sektorean %90 baino gehiago emakumeak dira. Jakin badakigu emakume sahararrari etxetik gertu lan egitea gustatzen zaiola (...) baina horrek ez du eragozten emakume gazte sahararrak erakundeetan egotea. Gaur egun emakume eta gazte sahararrek aurrera egin dute (...) eta horregatik ikusten dugu hautetsi-postuetan

gero eta emakume gehiago daudela (...) orain parlamentuan gero eta emakume gazte gehiago sartzen ari dira, gehiago hartzen dute parte hauteskundeetan, anbizio handiagoa dute, urrunago iritsi nahi dute eta jada ez dira oinarri mailarekin konformatzen (UESARIO).

Gehiago nahi dugu. Fronte Polisarioaren idazkaritzan parte hartzen dugu, %20 pasatxo gara hor. Parlamentuan %41 dugu, eta osasun alorrean, ia denak. Eta hezkuntzan ere gehien-gehienak. Eta presidentearen kontseiluan hiru gizon eta hiru emakume daude. Eta lehen aldiz emakume bat dugu ministro gisa Barne Harremanetarako Ministerioan... (UNMS Idazkaritza Nagusia).

Lehenik eta behin, nabarmendu behar da emakumeek presentzia handia dutela hezkuntzan eta osasunean. Bigarrenik, badirudi emakume sahararra pixkanaka botere-esparru gorenetan sartzen eta parte hartzen ari dela; baina oraindik alde handia da, espazio publiko asko geratzen dira presentzia eta parte-hartze handiagoa eskatzen duena, lan-eremuan bezalaxe.

Gerraren itzulera

Lehen atalean adierazi bezala, 2020ko azaroan Fronte Polisarioak 1991tik Marokorekin zeukan su-etena hautsiko zuela iragarri zuen. Gatazka armatua berpizteak eragin zuzena du Saharako gazteen testuinguruan, eta oso kontuan hartu beharreko elementua bihurtu da. SEADen gobernuan zeuden botere-posizioetatik, harrotasunez kontaktzen da gerraren hasieran gazteek emandako erantzuna:

Deirik ere ez da egin, erantzuna bat-batekoa izan zen. Eta ez dakizu zer filigrana egin behar izan dituzten pandemiarekin etortzeko. Baina milaka bildu ziren hemen eta ez zegoen jakiterik zer egin haiekin (...) hori hor dago; sahararren sentimendu nazionalista hori onartu behar da. Baita Hong Kongen jaio badira ere (Gobernadorea).

[Gazteriaren konpromisoaren] ebidentziarik handiena da azaroaren 13an borroka armatua abiatu izana. Gazte guztiak etorri dira (...) kanpotik ere etorri ziren, leku bakoitzetik parte hartzeko etorri ziren, baita gatazkari azken irtenbidea bilatzeko ere (Gizon gaztea, 35/39 urteko eztabaida taldea, Auserd).

Testuinguru horrek hainbat behar sor ditzake, eta horrek gazteak inplikatzeko ditu. Gainera, badirudi gazte batzuk gerran zuzenean parte hartzera bultzatzen dituela:

Orain gatazka eta gerraren itzultzearekin (...) geldialdia jarri behar dugu, eta berriro hausnartu eta birplanteatu behar ditugu auzi estrategikoak. Gazte horietako gehienak gerrarako behar ditugu, eta, batez ere, gizonezkoak. Gizonak fronteetan behar ditugu, eta ezin ditugu geldiarazi eta gerrara joateari uko egin. Batez ere, alde horretatik oso gogotsu daudenean (Kultura Ministerioa).

Gerra irtenbidea izan daiteke, baina horretarako ondo prestatu behar da (...) Izan ere, gazteak, 2020aren amaieran gerra hasi zenean, trumilka joan ziren eta armadako taldeekin bat egiteko erabakia hartu zuten, baina baliabide gutxi zituztenez, etxera bidali behar izan zituzten (gizonezko gaztea, eztabaida-taldea 30/34 urte, Bojador).

Hori bai, gatazka armatuak biztanleria-mugimendu bat eragin du lurralde liberatuetatik kanpamentuetara, eta mugimendu horrek esan nahi du ezin dela egon, informatzaile horren hitzetan, errefuxiatuen kanpamentuetan gazte sahararrek bizi duten presioaren eta baldintza gogorren aurrean ihesbide lana egiten zuen espaziorik.

Gerrak askatutako lurraldeak ixtea ekarri du, bertan jende asko bizi zen eta kanpamentuetan arnasa hartzeko eta presioa arintzeko modu bat eskaintzen zuen. Lurralde liberatuetan bakea zegoen, eta gazteak artzaintzarekin eta merkataritzarekin entretenituta zeuden (Hezkuntza eta Lanbide Heziketa Ministerioa).

Jasotako testigantza guztietan argi geratzen da Saharako gazteek, batez ere gizonetzkoek, berehala erantzun ziotela su-etena hausteari, eta horietako asko kanpamentuetan bildu zirela. Egia da, halaber, tailerretan eta eztabaidataldeetan gatazkaren balizko konponbidea planteatzen denean, bi iritzi daudela: batzuek bide diplomatikoa aukeratzen dute eta beste batzuek argi ikusten dute bide bakarra borroka armatua dela:

Nik uste dut konponbide baketsua lortzeko, Nazio Batuen Kontseiluaren ebazpena behar dugula, eta horretan lagundu dezakegula. Agian, saio batzuk egin beharko genituzke norabide horretan. Eskubidea beti da saharar herriarena, eta ez dio inoiz uko egingo, baina jakin behar dugu Marokok ere ez diola uko egingo bere kontrolpean duenari (Gizonezko gaztea, 40/45 urteko eztabaida taldea, El Aaiun).

Nire ustez, gazteriak apustu egin behar du Estatuko erakundeetan eta erakunde militarrean inplikatzeko, azken finean, irtenbidea bide militarretik etorriko delako (gizon gaztea, eztabaida taldea 40/45 urte, El Aaiun).

Gazteek gatazkaren konponbidean egiten duten ekarpenari dagokionez, uste dut gazteriak zeregin garrantzitsua duela gatazka bide diplomatikotik konpontzeko (Emakume gaztea, 40/45 urteko eztabaida taldea, Smara).

Gaur egun, gazteek duten irtenbide bakarra gerra da (gizon gaztea, eztabaida-taldea 25/29 urte, Bojador).

Begirada horietatik harago, testuinguru berri horretan gazteriak izan duen inplikazioak beste zerbaiten adierazgarri ere izan daiteke. Izan ere, Ruiz Miguelen arabera (2022), gerra berrabiatzeak ondorio nabarmena izan du: saharar populazioaren barne kohesioa areagotu da kanpamentuetan.

3

SAHARAKO GAZTERIAREN ARGAZKIA

Gazteria eta gizarte-ongizatea

Egungo norberaren egoera

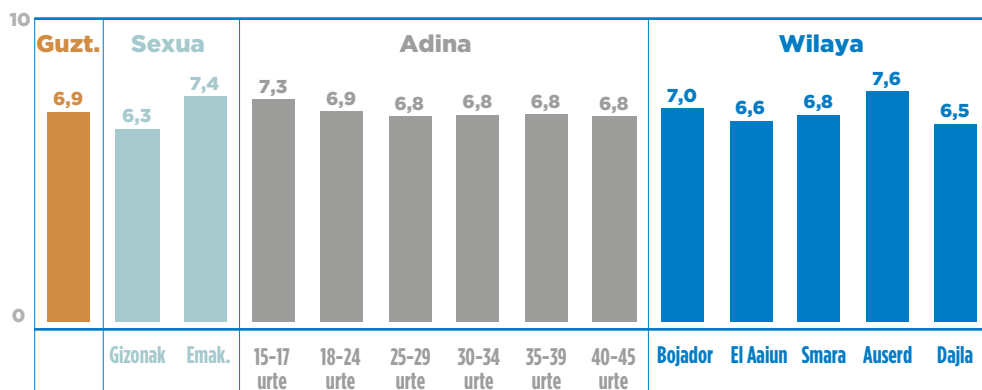
Saharako kanpamentuetan bizi diren 15-49 urteko gazteek, Otik 10era bitarteko eskalan, beren egungo egoera pertsonala 6,9 dela balioesten dute (1. grafikoa). Emakumeek gizonek baino gogobetetze handiagoa dute (7,4 puntu) (6,3 puntu).

Inkestatutako pertsonen adinari erreparatuz gero, zera ikusten da: egungo egoera pertsonalaren balorazioak beheranzko kurba duela adinean gora egin ahala, eta, beraz, gazteenek - 15 eta 17 urte bitartekoek - adierazten dute gogobetetze handiena (7,3 puntu); 25 urtetik aurrera, berriz, gogobetetzea 10etik 6,8 puntukoa da.

Wilayaren arabera ere ezberdintasunak daude. Auserden bizi diren gazteek balorazio altuagoa egin dute (7,6 puntu), eta Dajlan bizi direnen artean, berriz, gutxien, puntu bat baino gehiagoko aldearekin (6,5 puntu).

1.GRAFIKOA. Egungo egoera pertsonalaren balorazioa Otik 10 puntura bitarteko eskalan, sexuaren, adinaren eta wilayaren arabera

6G. Oro har, Otik 10era, nola baloratzen duzu zure egoera pertsonala gaur egun?

ITURRIA: GEUK EGINA, SAHARAKO GAZTEEN INKESTAN OINARRITUTA

Kanpamentuen egoera orokorra

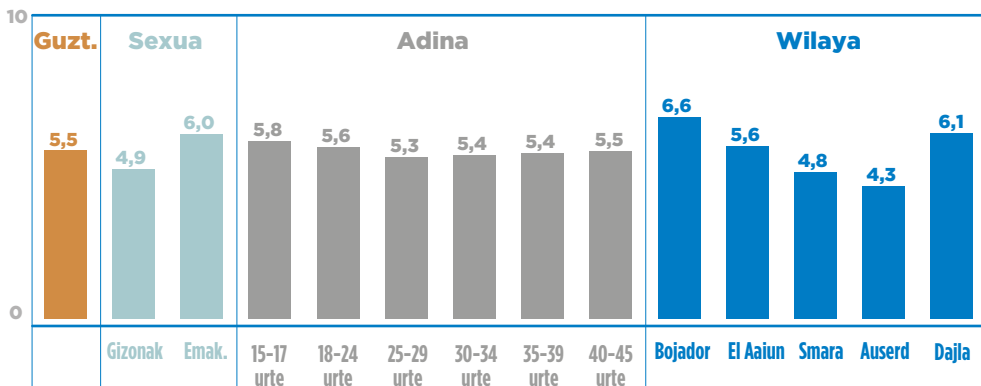
Saharako kanpamentuetako gazteek askoz ere balorazio positiboagoa egiten dute gaur egun kanpamentuek duten egoera orokorrak (2. grafikoa). Beren egoera pertsonalaren gogobetetze-indizea 6,9 puntukoa bada eta emakumeen kasuan 7 puntutik gorakoa ere bada, kanpamentuen egoera orokorra baloratzuz gero, ez da 10 puntutik 5,5eko muga gainditzen gazteenen eta Auserden bizi direnen artean.

Balorazio pertsonalarekin gertatzen zen bezala, emakumeek egoeraren begirada baikorragoa dute berriz ere. Kasu horretan, 6 puntuko baloraziora iristen dira, eta gizonak, berriz, 5 puntura ere ez dira iristen kanpamentuen egoera orokorra baloratzean (4,9 puntu).

Gauza bera gertatzen da adinarekin, kanpamentuen egoeraren balorazioa zertxobait handiagoa da gazteenen artean. Wilayen kasuan, Bojadorren bizi diren pertsonak positiboago baloratzen dute kanpamentuen egoera, zehazki 6,6 punturekin, Auserden 4,3 punturekin alderatuta.

2.GRAFIKOA. Gaur egun kanpamentuek duten egoera orokorraren balorazioa, 0 eta 10 puntu bitarteko eskalan, sexuaren, adinaren eta wilayaren arabera

9G. Otik 10era, zer puntuazio ematen diozu gaur egun kanpamentuen egoera orokorrari?

ITURRIA: GEUK EGINA, SAHARAKO GAZTEEN INKESTAN OINARRITUTA

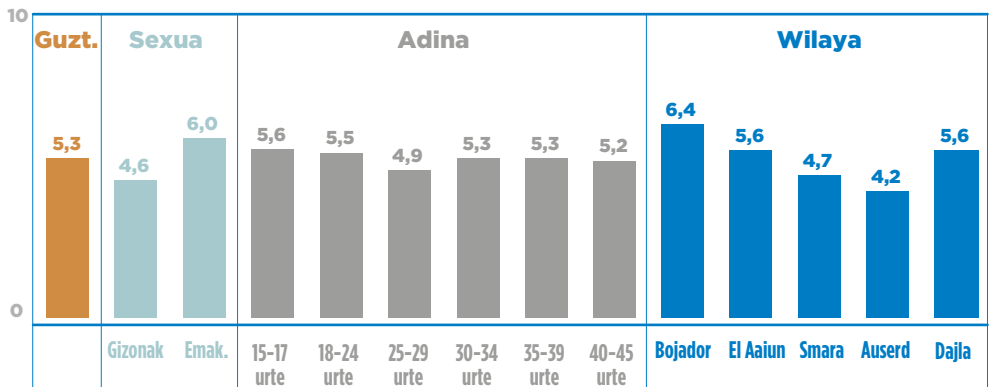
Saharako gazteen egoera orokorra

Azkenik, 3. grafikoan ikus daiteke gazteen egoera orokorraren balorazioa orain arte aztertutako hiru proposamenen artean baxuena dela, 10etik 5,3 punturekin.

Berriro ere, emakume eta gizon gazteen balorazioaren arteko aldea are nabarmenago ikusten dugu. Emakumeek 6 puntu eman dizkiote Saharako gazteen egungo egoerari, eta gizonek 10etik 4,6. Adin-taldean arabera, 25 eta 29 urte bitartekoak dira Saharako gazteen egoera okerren ikusten dutenak (4,9 puntu). Wilayasengatik, Auserdek berriz ere puntuaziorik baxuena erakutsi du (4,2 puntu) eta Bojadorrek altuena (6,4 puntu).

3.GRAFIKOA. Saharako gazteen egoera orokorraren balorazioa, 0-10 puntu bitarteko eskalan, sexuaren, adinaren eta wilayaren arabera

11G. Otik 10era, nola baloratzen duzu gaur egun Saharako gazteen egoera orokorra?

ITURRIA: GEUK EGINA, SAHARAKO GAZTEEN INKESTAN OINARRITUTA

Egungo egoeraren balorazio indizea

Saharako gazteen ongizate orokorrarekin zerikusia duten hiru galderak banan-banan aztertu ondoren, **EGUNGO EGOERAREN BALORAZIO INDIZEA** egin dugu.

Indize hori 100 puntutik 64 puntukoa da Saharako gazteen artean (4. grafikoa). Aurreko orrialdeetan egiaztatu dugun bezala, batez besteko horren balioak gehiago eusten dio norbanakoaren egoerari kolektiboarenak baino, kanpamentuena edo gazteriarena izan.

4.GRAFIKOA. EGUNGO EGOERAREN BALORAZIO INDIZEA 0-100 puntu bitarteko eskalan, sexuaren, adinaren eta wilayaren arabera

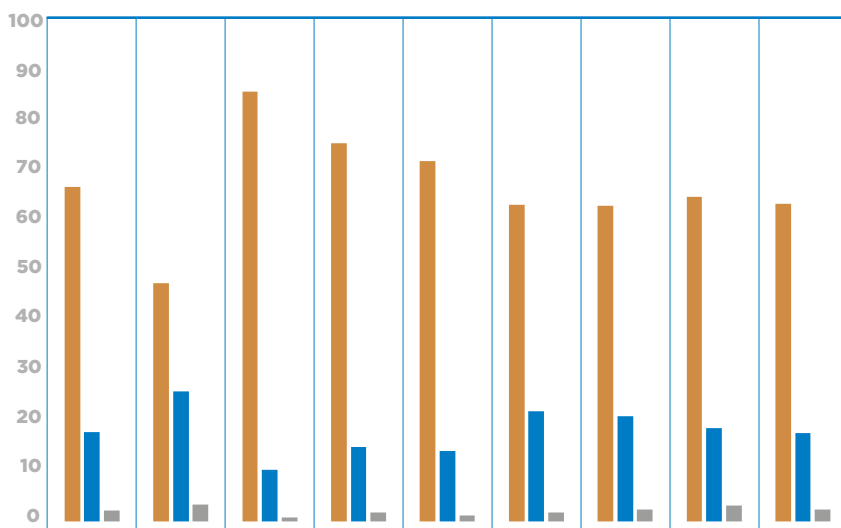
ITURRIA: GEUK EGINA, SAHARAKO GAZTEEN INKESTAN OINARRITUTA

Norberaren egoera datozen 5 urteetan

5. grafikoan ikus dezakegunez, Saharako kanpamentuetan bizi diren gazteen % 67,3k uste du egoera pertsonala hobetu egingo dela datozen bost urteetan. Sexuaren arabera, emakumeen egoera hobea izango dela uste dute (% 86,3) gizonena baino (% 47,9), nahiz eta gizonen egoera pertsonala etorkizunean (% 26,1) eta emakumeena (% 10,4) berdinak izango direla uste duten. Bestalde, datuen arabera, badirudi gazteenak direla baikorrenak; izan ere, 15-17 urteko gazteen % 76k eta 18-24 urteko gazteen % 72,4k uste dute haien egoerak hobera egingo duela.

5.GRAFIKOA. Datozen bost urteetako egoera pertsonalari buruzko iritzia, sexuaren eta adin-taldearen arabera (%)

8G. Eta datozen bost urteetan zelako bilakaera izango du zure egoera pertsonalak?

	GUZT.	GIZONAK	EMAK.	15-17	18-24	25-29	30-34	35-39	40-45
HOBETUKO DA	67,3	47,9	86,3	76,0	72,4	63,6	63,4	65,3	63,8
BERDIN JARRAITUKO DU	18,0	26,1	10,4	14,9	14,1	22,2	21,1	18,7	17,8
OKERTUKO DA	2,2	3,5	0,8	1,9	1,2	1,9	2,5	3,3	2,5

ITURRIA: GEUK EGINA, SAHARAKO GAZTEEN INKESTAN OINARRITUTA

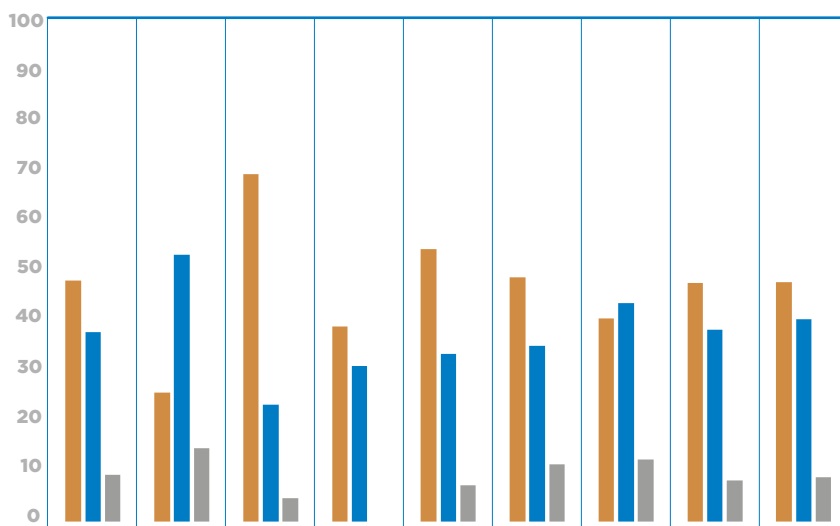
Kanpamentuen egoera datozen 5 urteetan

Era berean, gazteei kanpamentuek datozen 5 urteetan izango duten egoera orokorra galdetu zaie. Kasu horretan, Saharako gazteen % 47,6k uste du datozen bost urteetan hobera egingo duela, % 37,4k uste du berdin jarraituko duela eta % 9,2k uste du okerrera egingo duela (6. grafikoa).

Berriz ere, balio orokor horrek genero-arrakala sakona du. Emakumeen % 68,7k uste badu kanpamentuen egoerak hobera egingo duela datozen bost urteetan, gizonen artean ehuneko hori % 25,5 da. Izan ere, gizonen artean, ezer ez dela aldatuko eta denak berdin jarraituko duela uste dutenen ehunekoa askoz handiagoa da (% 52,7).

6.GRAFIKOA. Kanpamentuek datozen bost urteetan izango duten egoerari buruzko iritzia, sexuaren eta adin-taldearen arabera (%)

10G. Eta datozen bost urteetan, uste duzu kanpamentuen egoera orokorra...?

	GUZT.	GIZONAK	EMAK.	15-17	18-24	25-29	30-34	35-39	40-45
HOBETUKO DA	47,6	25,5	68,7	38,5	53,9	48,2	40,1	47,2	47,3
BERDIN JARRAITUKO DU	37,4	52,7	23,1	30,8	33,1	34,7	43,2	37,9	40,0
OKERTUKO DA	9,2	14,5	4,5	0,0	7,1	11,2	12,3	8,1	8,7

ITURRIA: GEUK EGINA, SAHARAKO GAZTEEN INKESTAN OINARRITUTA

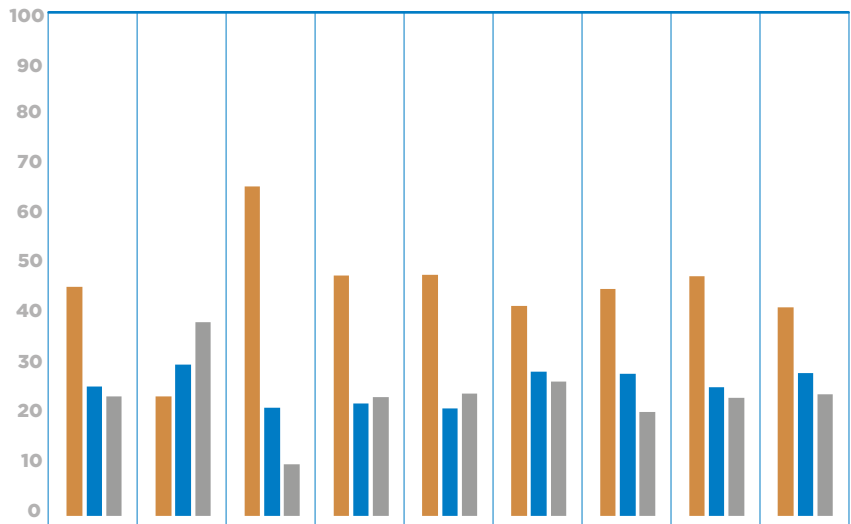
Saharako gazteen egoera datozen 5 urteetan

Jarraian, kanpamentuetan bizi diren Saharako gazteei galdetu zaie ea hurrengo bost urteetan Saharako gazteen egoerak hobera egingo duen edo, aitzitik, okerrera egingo duen (7. grafikoa).

Gazteen % 45,1ek uste du gazteen egoera orokorrak hobera egingo duela datozen bost urteetan, eta ikusten dugu gazteen % 23,5ek uste duela, kolektibo gisa, Saharako gazteek beren egoerak okerrera egingo duela datozen bost urteetan.

7.GRAFIKOA. Saharako gazteek datozen bost urteetan izango duten egoerari buruzko iritzia, sexuaren eta adin-taldearen arabera (%)

14G. Eta datozen bost urteetan, uste duzu Saharako gazteen egoera orokorra...?

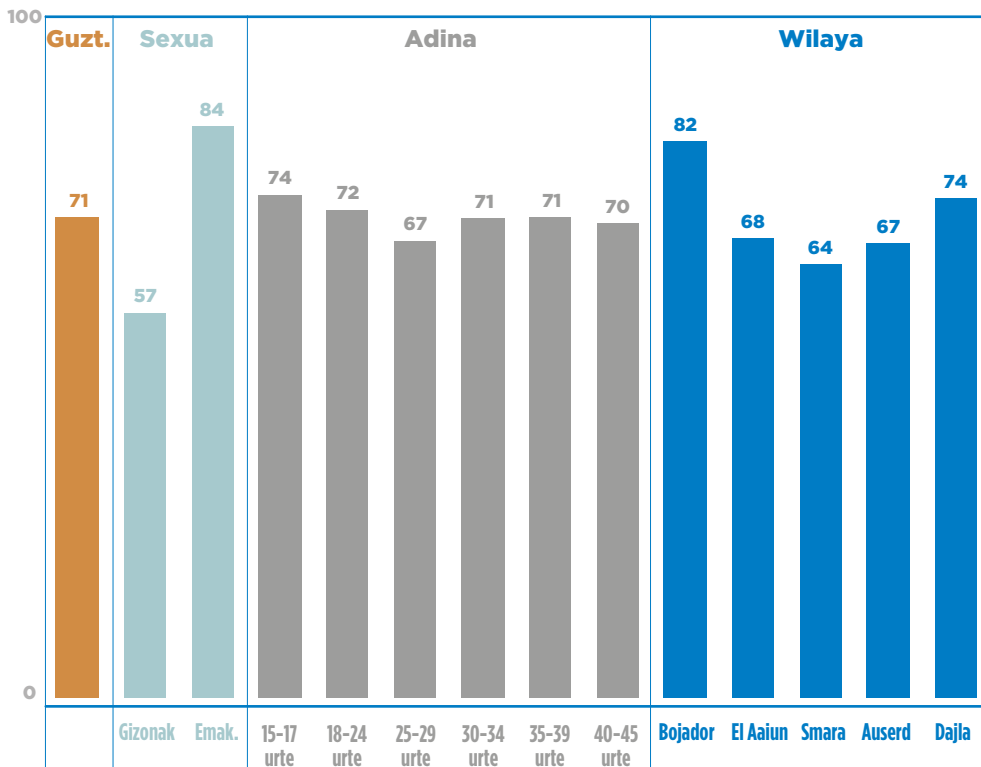
	GUZT.	GIZONAK	EMAK.	15-17	18-24	25-29	30-34	35-39	40-45
HOBETUKO DA	45,1	23,5	65,0	47,4	47,6	41,4	44,7	47,3	41,1
BERDIN JARRAITUKO DU	25,5	29,8	21,3	22,1	21,2	28,4	28,0	25,3	28,2
OKERTUKO DA	23,5	38,2	10,2	23,4	24,1	26,5	20,5	23,3	23,9

ITURRIA: GEUK EGINA, SAHARAKO GAZTEEN INKESTAN OINARRITUTA

Etorkizunarekiko konfiantza indizea

ETORKIZUNAREKIKO KONFIANTZAREN INDIZEA, lehen aztertutako hiru galderetatik abiatuta egiten dena, 71 puntukoa da 100etik (8. grafikoa), uneko balorazio-indizea baino 7 puntu gehiago. Hau da, kanpamentuetan bizi diren Saharako gazteek gehiago baloratzen dituzte beren etorkizuneko itxaropenak, egungo egoeraren aurrean. Etorkizunarekiko konfiantza askoz handiagoa da emakumeen artean gizonen artean baino (84 puntu eta 57 puntu, hurrenez hurren). Etorkizuneari konfiantza handiena duen adin-taldea gazteenena da, 100 puntutik 74 baititu. Kontrako aldean daude 25-29 urteko pertsonak, 67 punturekin. Azkenik, Bojadorren bizi direnak baikorrenak dira etorkizunari dagokionez (82 puntu) eta Smara eta Auserd gutxien dutenak (64 eta 67 puntu, hurrenez hurren).

8.GRAFIKOA. Etorkizunarekiko konfiantza indizea, sexuaren, adinaren eta wilayaren arabera

ITURRIA: GEUK EGINA, SAHARAKO GAZTEEN INKESTAN OINARRITUTA

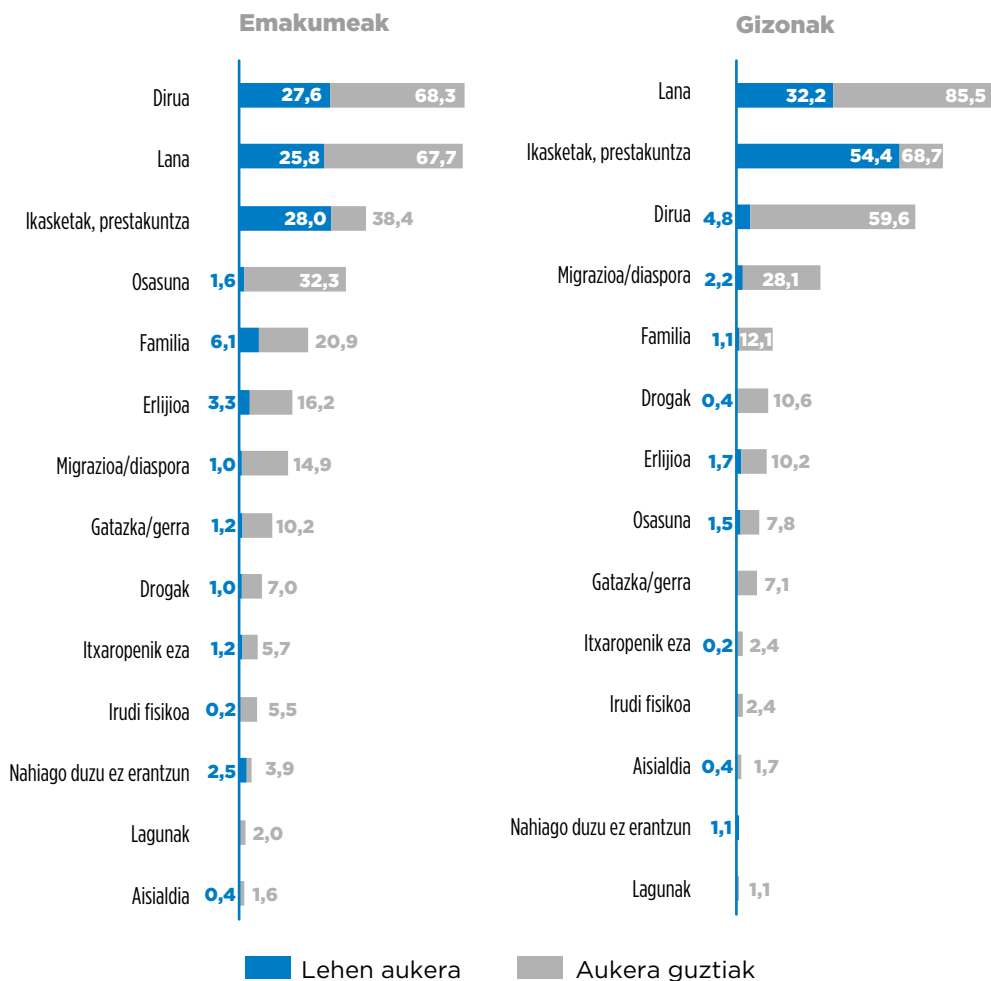
Zein da kanpamentuen egoera deskribatzen duen hitza?

Kanpamentuetako gazteei galdetzean zer hitzek laburtzen duen modu zehatzenean nola sentitzen den gaur egun, % 18,2k berez aipatzen du erresistentzia hitza, % 17,2k itxaropena aipatzen du, eta hirugarren lekuan neke-sentsazioa dago (% 15,9). Etorkizunaren ziurgabetasuna (% 11,4) eta borrokarako gogoia (% 10,7) agertzen dira ere.

Emakumeen kasuan, erresistentzia da emakumeek berez gehien aipatzen dutena (% 20,7), ondoren itxaropenak puntu bat baino gehixeagoren aldea du (% 19,4) eta, gizonen kasuan, nekea (% 21,4) agertzen da lehen postuan eta 6 puntu beherago, erresistentzia (% 15,3). Emakumeek, bestalde, gizonek baino askoz gutxiago aipatzen dituzte nekea (% 10,6), etorkizuneko ziurgabetasuna (% 10 eta % 13, hurrenez hurren), borrokarako gogoia (% 9,2 eta % 12,3, hurrenez hurren) edo frustrazioa (% 5,5 eta % 7,8, hurrenez hurren), baina neke-sentimenduarekin hautemandako alde txikiagoak daude. Kontrako joera ikusten da elkartasunarekin: % 8,8k modu naturalean aipatzen dute sentimendu hori, eta gizonen kasuan, berriz, % 0,9k. Itxaropena da emakumeek gehiago aipatzen duten gogo-aldarteia (% 19,4) gizonek baino (% 14,7).

Gazteen arazo eta behar nagusiak

Hurrengo grafikoan ikus daitekeenez, emakumeek arazo edo premia nagusitzat dirua hartzen dute (% 68,3) ia lanaren maila berean (% 67,7), eta hirugarren tokian, lehenengo bi arrazoietatik oso urrun, prestakuntza eta ikasketak daude (% 38,4). Bestalde, gizonen kasuan lana da, alde handiarekin, gehien aipatzen den oztopoa (% 85,5), ondoren ikasketak eta prestakuntza (% 68,7) eta dirua (% 59,6). Emakumeek eta gizonek lehen aukeratzat jotzen dute ikasketak eta prestakuntza direla, neurri handiagoan, Saharako gazteen arazo nagusia, lehenengoen kasuan babes txikiagoa badute ere (% 28) bigarrenen kasuan baino (% 54,4).

9.GRAFIKOA. Saharako gazteen arazo eta/edo premia nagusiak gaur egun, lehenengo eta erabateko aukerak, sexuaren arabera (%)

ITURRIA: GEUK EGINA, SAHARAKO GAZTEEN INKESTAN OINARRITUTA

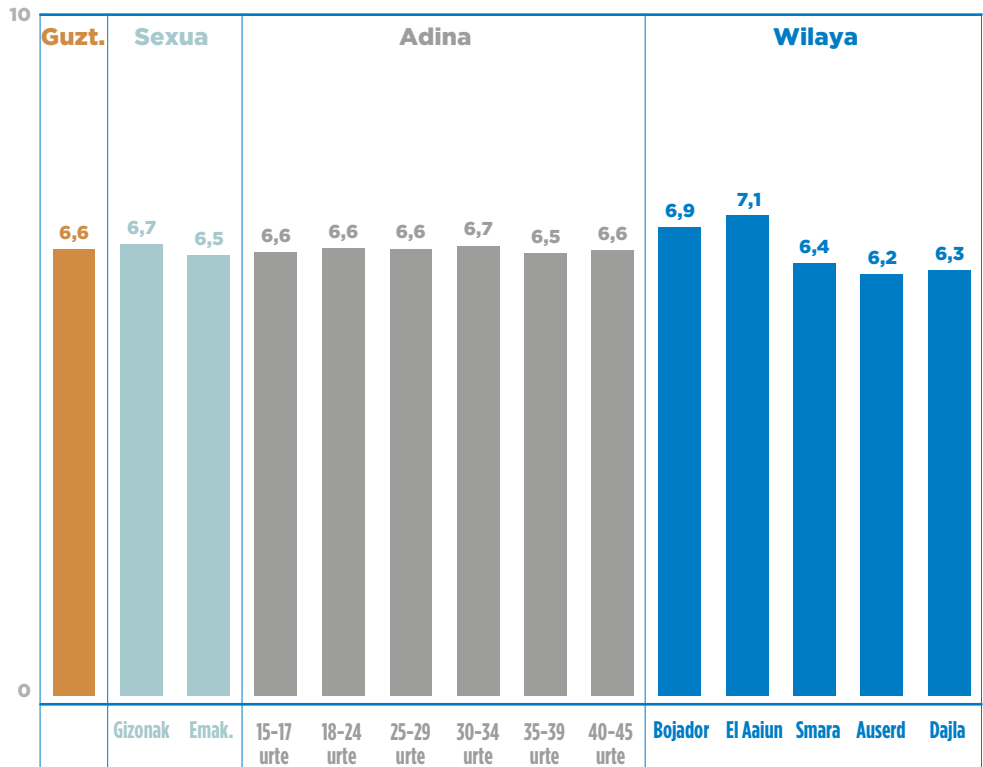
Norberaren poztasun indizea

NORBERAREN POZTASUN INDIZEA egiteko, galdera bat egiten zaie inkestatutako pertsonari, Otik 10era bitarteko eskalan, beren bizitzako alderdi hauekiko gogobetetze pertsonala baloratzeko: ikasketak eta prestakuntza, lana, ezkontza edo bikotea, osasuna, irudi fisikoa, aisialdia, lagunak,

familia, gatazka/gerra, migrazioa/diaspora, erlijioa, politika eta emakumeen eta gizonen arteko berdintasuna.

Adierazlea kalkulatzeko, galdera horietako bakoitzari emandako puntuazioen batez besteko aritmetikoa egiten da, eta ateratzen den balioa bider 10 egiten da, Otik 100erako eskalan doitzeko.

10.GRAFIKOA. Saharako gazteen norberaren poztasun indizea, 0-10 puntu bitarteko eskalan, sexuaren, adinaren eta wilayaren arabera

ITURRIA: GEUK EGINA, SAHARAKO GAZTEEN INKESTAN OINARRITUTA

Aurrekografikoan ikus daitekeenez, Saharako gazteen norberaren poztasun indizea 6,6 da, eta ez dago alde handirik gizonen (6,7) eta emakumeen (6,5) artean. Adin-taldean arabera ere ez da gorabehera handirik ikusten, betiere 6,5 eta 6,7 artean. Wilayei dagokienez, El Aaiun nabarmentzen da, non indizea altuena den (7,1), Bojadorrekin (6,9) batera guztirako batez bestekoa gainditzen duena.

Prestakuntza eta enplegua

Momentuan egiten ari den edo osatu dituen ikasketak

Gaur egun Saharako gazteen ia hirutik batek (% 32,2) derrigorrezko bigarren hezkuntzako ikasketak amaitu ditu edo egiten ari da.

Emakumeen artean, % 76,1ek derrigorrezko bigarren hezkuntzako ikasketak amaitu ditu edo egiten ari da gutxienez. Gizonen artean, ehuneko hori antzekoa da: % 75,6. Aldeak unibertsitate-ikasketetan ezartzen dira, ohikoagoak baitira gizonen artean (% 24,2, eta emakumeen artean, berriz, % 17,4) eta batxilergoan eta lanbide-heziketan, ohikoagoak baitira emakumeen artean (% 7,2 eta gizonen artean % 3). Alde horien arrazoiak honako hauek izan daitezke: unibertsitate-ikasketak urruntasunean egitea eta ikasketa horiek egiteko atzerrira gizonak joateko ohitura handiagoa izatea. Soilik % 1,2k dio ez dakiela irakurtzen edo idazten edo ez duela ikasketarik (% 7,6).

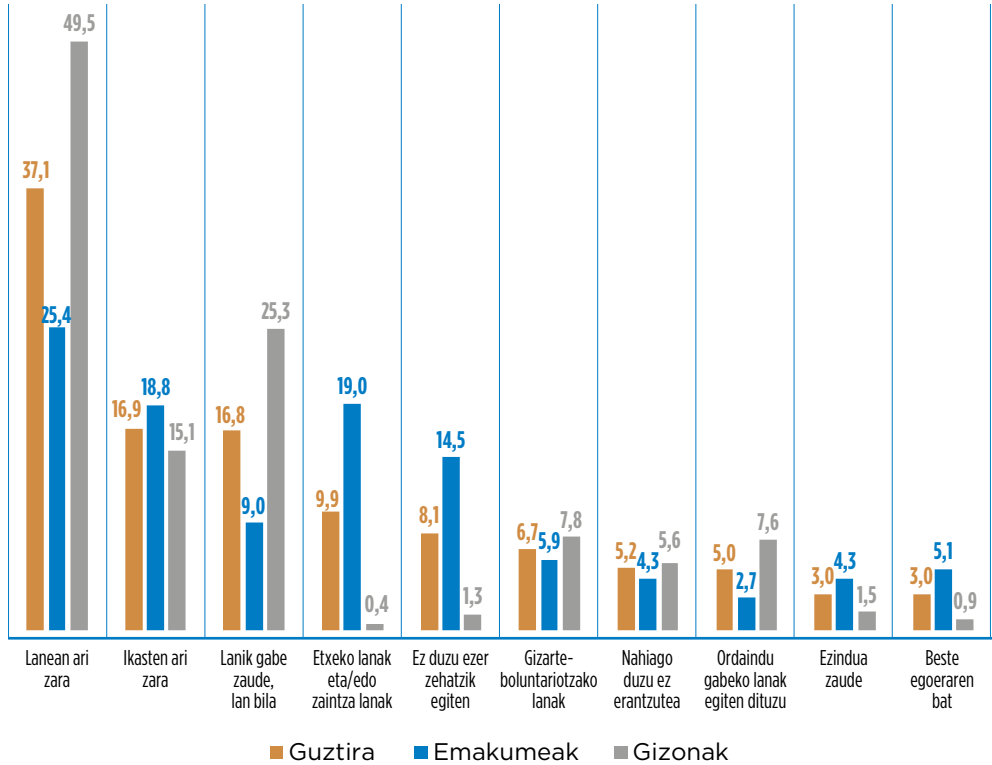
Okupazio nagusia

Saharako gazteen okupazio nagusiari dagokionez, 11. grafikoak erakusten du Saharako gazteen % 37,1entzat lana dela bere jarduera nagusia. Ehunekoa dezente handiagoa da gizonen artean emakumeen artean baino (% 49,5 eta % 25,3, hurrenez hurren). Era berean, handiagoa da lanik egiten ez duen baina lan bila ari den biztanleria aktiboaren ehunekoa gizonen artean emakumeen artean baino (% 25,3 eta % 9, hurrenez hurren).

Etxeko lanak dira Saharako emakume gazteen % 19ren okupazio nagusia; gizonen artean, berriz, ehuneko hori oso txikia da (% 0,4).

11.GRAFIKOA. Okupazio nagusia, sexuaren arabera (%)

19G. Gaur egun, zein da zure okupazio nagusia? (Erantzun bat baino gehiago)

ITURRIA: GEUK EGINA, SAHARAKO GAZTEEN INKESTAN OINARRITUTA

Formakuntzari egokitutako enplegua

Lan nagusia lana duten Saharako gazteen % 11,2k soilik (hau da, % 37,1ek) du bere ikasketekin edo prestakuntzarekin lotutako enplegu bat. % 36,9k uste du bere lana ez dela bereziki bere prestakuntzarekin edo ikasketekin erlazionatzen, eta % 40,5ek uste du bere lanak bere prestakuntzarekin zerikusi txikia edo txikia duela.

Sexuaren arabera, lan egiten duten emakumeek gehiago baieztatzen dute beren enpleguak aurretiko prestakuntzarekin zerikusia duela (% 13,6) gizonak baino (% 10), nahiz eta azken horiek sendoagoak diren emakumeek baino (% 35,8).

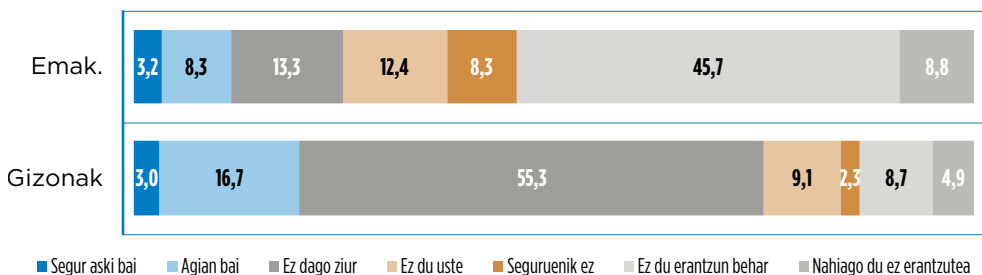
Lana galtzeko arriskua aurreikustea

Saharako kanpamentuen ekonomia ezegonkorra bada ere, hurrengo urtean lana galdu dezaketela sentitzen duten gazteen ehunekoa ez da bereziki handia. 12. grafikoan ikus daitekeenez, % 3,4k uste du urtebeteko epean egungo lana galtzeko arriskua dagoela. Bestalde, gazteen erdiek, gutxi gorabehera, nolabaiteko ziurgabetasuna adierazten dute etorkizun hurbilaren aurrean, urtebetean lanean egon daitezkeenaren ziurtasunik ez baitute baieztatzen.

Sexuaren arabera, gizonak lana galtzeko aukera handiagoa ikusten dute (% 19,7) emakumeen pertzepzioarekin alderatuta (% 11,5). Zalantza argia da gizonen artean; izan ere, erdia baino zertxobait gehiago ez dago ziur urtebeteko epean egungo enpleguari eutsiko ez ote dion, eta emakumeen artean, berriz, % 13,3k.

12.GRAFIKOA. Lana galtzeko arriskuaren pertzepzioa gazte langileen artean, sexuaren arabera (%)

21G. Urtebeteko epean, egungo lana gal dezakezula uste duzu?

ITURRIA: GEUK EGINA, SAHARAKO GAZTEEN INKESTAN OINARRITUTA

Prestakuntzari lotutako lana izatea aurreikustea

Ikasten ari diren gazteei bakarrik galdetuz gero - % 16,9k -, ikasketak amaitzen dituztenean beren prestakuntzarekin lotutako lanik aurkituko ote duten, % 14,6 ziur dago horretaz, eta % 25,3k ez du erabateko segurtasunik erakusten, baina gerta litekeela uste du. Ia erdiek zalantzan jartzen dute aukera hori, eta jarrera negatiboena % 1,9koa da.

Sexuaren arabera, emakumeek gizonek baino pertzepzio positiboagoa dute; izan ere, % 20 ziur dago horretaz, eta % 26,7k uste du egingarria dela; gizonen kasuan, berriz, % 7,5ek uste du segurtasun bera duela, eta % 23,9k uste du posible dela beren prestakuntzaren araberako enplegua lortzea. Gizonek emakumeek baino zalantza gehiago adierazten dute (% 52,2 eta % 42,2, hurrenez hurren).

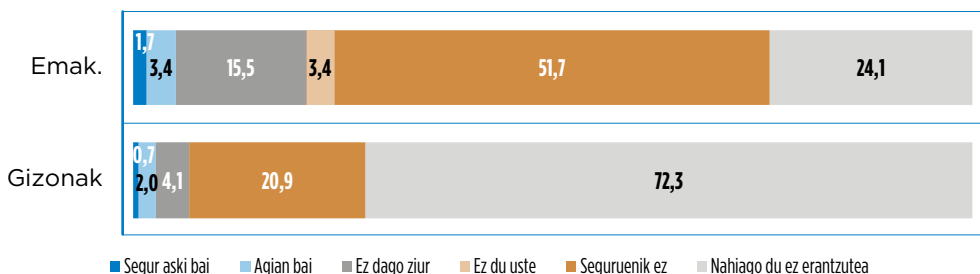
Lana aurkitzea aurreikustea

Lanik gabe dauden, ordaindu gabeko lanak egiten dituzten edo gizarte-boluntariotza egiten duten gazteei dagokienez – inkestatutako Saharako gazteen % 28,5ek –, oso proportzio txiki batek uste du hemendik urtebetera lana aurkituko duela (% 3,4), % 7,2k uste du hori gerta daitekeela, eta % 29,5ek adierazi du ez duela lanik izango urtebeteko epean. Nabarmentzekoa da % 58,9k ez diola erantzun nahi galdera horri.

Sexuaren arabera, berriz ere emakumeen jarrera gizonena baino positiboagoa da: emakumeen % 5,1ek uste du urtebetean enplegu ordaindua lortuko duela, eta gizonen % 2,7k. Aurreko grafikoan datu guztiekin adierazi dugun bezala, gizonen proportzio handi batek nahiago izan du galdera horri ez erantzutea (% 72,3), nahiz eta emakumeek eragozpen gutxiago izan duten (% 24,1), eta erdia baino zertxobait gehiago bai, argi dago ez dutela lanik urtebeteko epean.

13.GRAFIKOA. Urtebeteko epean lana izateko itxaropena, sexuaren arabera (%)

23G. Ikasketak amaitzen dituzunean, zure prestakuntzarekin lotutako lan bat aurkituko duzula uste duzu?

ITURRIA: GEUK EGINA, SAHARAKO GAZTEEN INKESTAN OINARRITUTA

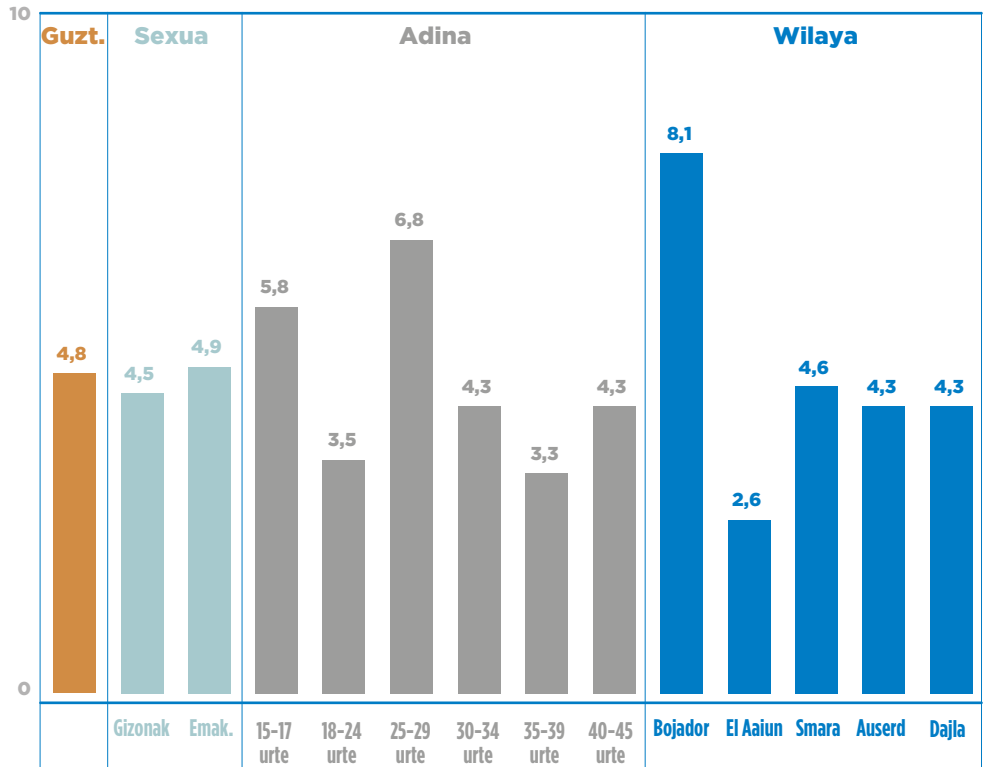
Derrigorrez emigratu beharra aurreikustea

Saharako gazteen ia erdiak ez du argi etorkizunean kanpamentuetatik kanpo lan egingo duen edo ikasiko duen. Zalantza pixka bat txikiagoa da emakumeen artean (% 42,5) gizonen artean baino (% 51,1), nahiz eta azken horiek kanpamentuetatik irteteko itxaropen handiagoa duten. Zehazki, % 9,3 ziur dago horretaz, eta % 25,5ek dio gerta daitekeela; emakumeen % 5,7k uste du kanpamentuak utziko dituztela, eta % 15,3k esan du hori gerta daitekeela.

Kanpamentuetatik kanpo lan egiteko edo ikasteko gogoia oso zabaldua dago Saharako kanpamentuetako gazteen artean, eta % 41,9ri asko edo dezente gustatuko litzaioke hori gertatzea. % 34,2ri ez litzaioke asko edo gutxi gustatuko. % 18,1i gutxi gustatuko litzaioke edo ez litzaioke batere gustatuko.

Kanpamentuetatik kanpo lan egitea edo ikastea ideia gustagarriagoa da gizonentzat emakumeentzat baino. Gizon gazteen % 55,9ri asko edo nahiko gustatuko litzaioke; emakumeen artean, berriz, ehuneko hori % 28,8ra jaisten da. Emakumeen % 32,2k ez du ez aldeko ez kontrako iritzirik gizonen aurrean, eta bitarteko jarrera % 10,6ra jaisten da.

Gazteek emigratu nahi ez dutenean emigratzeko duten itxaropena ezagutzeko, nahitaezko emigrazioaren itxaropena kalkulatzeko (14. grafikoa).

14.GRAFIKOA. Derrigorrez emigratu beharra aurreikustea, sexuaren, adinaren eta wilayaren arabera (%)

ITURRIA: GEUK EGINA, SAHARAKO GAZTEEN INKESTAN OINARRITUTA

Ikus dezakeguz, 10etik 4,8 puntutan kokatzen da adierazlea. Hau da, badirudi kanpamentuetan dauden Saharako gazteek ez dutela derrigorrez emigratu behar, ez baitirudi datuek hala adierazten dutenik. Beraz, esan dezakegu ez dagoela kanpamentuetatik irteteko asmorik, horretarako gogorik ez badago.

Familia eta etxea

Familia-unitateen egitura

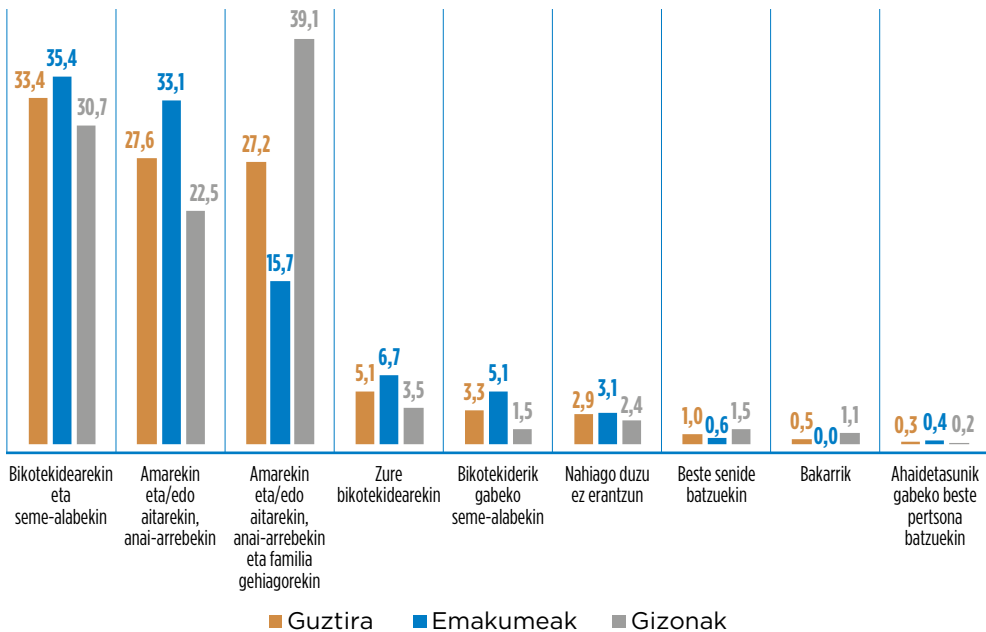
Saharako kanpamentuetako familia nuklearraren hedapen progresiboa; izan ere, kanpamentuetako gazteen % 33,4 bikotekidearekin eta seme-alabekin bizi dira (15. grafikoa).

Amarekin eta/edo aitarekin eta anai-arrebekin, hau da, jatorrizko familiarekin bizi diren emakumeen ehunekoa modalitate horretan bizi diren gizonena baino handiagoa da.

Era berean, jatorrizkoa baino familia zabalagoekin bizi diren gizonen ehunekoa emakumeena baino handiagoa da, bikote berriek beren etxebizitzak emakumearen familiaren etxean ondoan eraikitzen dituztelako.

15.GRAFIKOA. Bizikidetzako egoera, sexuaren arabera (%)

27G. Gaur egun norekin bizi zara?

ITURRIA: GEUK EGINA, SAHARAKO GAZTEEN INKESTAN OINARRITUTA

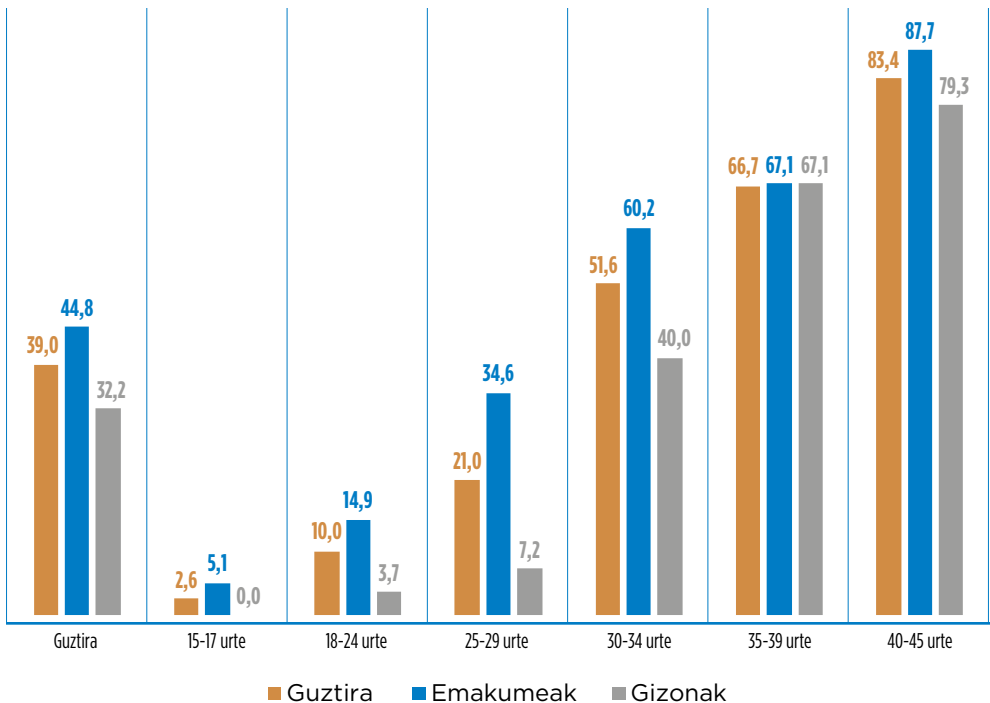
Saharako kanpamentuetako gazteak bizi diren familia-unitate nagusia oso zabala da. 10 gaztetik 4 baino gehiago (% 42,6) 11 kide edo gehiagoko etxekeen unitateetan bizi dira. Ondoren, % 39,3 7-10 kideko etxekeen unitateetan bizi da, % 28,6 4-6 kideko etxekeen unitateetan eta, azkenik, % 13,5 1-3 kideko etxekeen unitateetan. Emakumeen eta gizonen artean banaketa homogenea da, nahiz eta emakume gehiago bizi 11 kide baino gehiagoko etxekeen unitate zabaletan.

Amatasuna eta aitatasuna

Ezkontzaren garestitasunak eta, ondorioz, amatasunaren atzerapenak Saharako gazteen % 39k soilik ditu seme-alabak (16. grafikoa).

16.GRAFIKOA. Gazteen banaketa amatasun/aitatasunaren arabera, sexuaren arabera (%)

29G. Baduzu seme-alabarik?

ITURRIA: GEUK EGINA, SAHARAKO GAZTEEN INKESTAN OINARRITUTA

Familia diru-sarreraren iturri nagusia

Saharako kanpamentuetako gazteen diru-iturri nagusiak honako hauek dira: noizbehinkako lanak (% 38,2), lan erregularra (% 23,3), merkataritza-jarduerak (% 22,4), familiako pertsonak edo lagunek atzerritik bidaltzen duten dirua (% 19,1) eta familiarteko bat etxetik kanpo bidaltzea (% 17,7). Sexuaren arabera, aldeak ikus daitezke, hala nola noizbehinkako lanak; gizonen kasuan, % 46raino igotzen da diru-sarreraren iturri nagusia, eta emakumeen kasuan, berriz, % 30,9raino. Bestalde, gizonen % 27,9k adierazi du diru-bidalketak direla haietzako eta haien familientzako diru-sarrerak, baina emakumeen % 3,9k baino ez du hala adierazi.

Diru erabilgarria

Hala ere, norberaren erabilerarako duten diruaz galdetzean, % 27,9k nahiago du galdera horri ez erantzun. Ehuneko hori % 44,9ra igotzen da emakumeen artean, eta % 9,5era gizonen artean. Kopurua adierazten duten gazteen artean, % 13k 10.000 eta 40.000 doru artean ditu, % 15ek 40.000 eta 100.000 doru artean, % 20,8k 100.000 eta 200.000 doru artean eta % 18,2k 200.000 doru baino gehiago. Deskribatutako tarte horietan guztietan, oro har, gizonak emakumeek baino diru gehiago dute gastu pertsonaletarako¹.

Etxebizitzaren ekipamendua

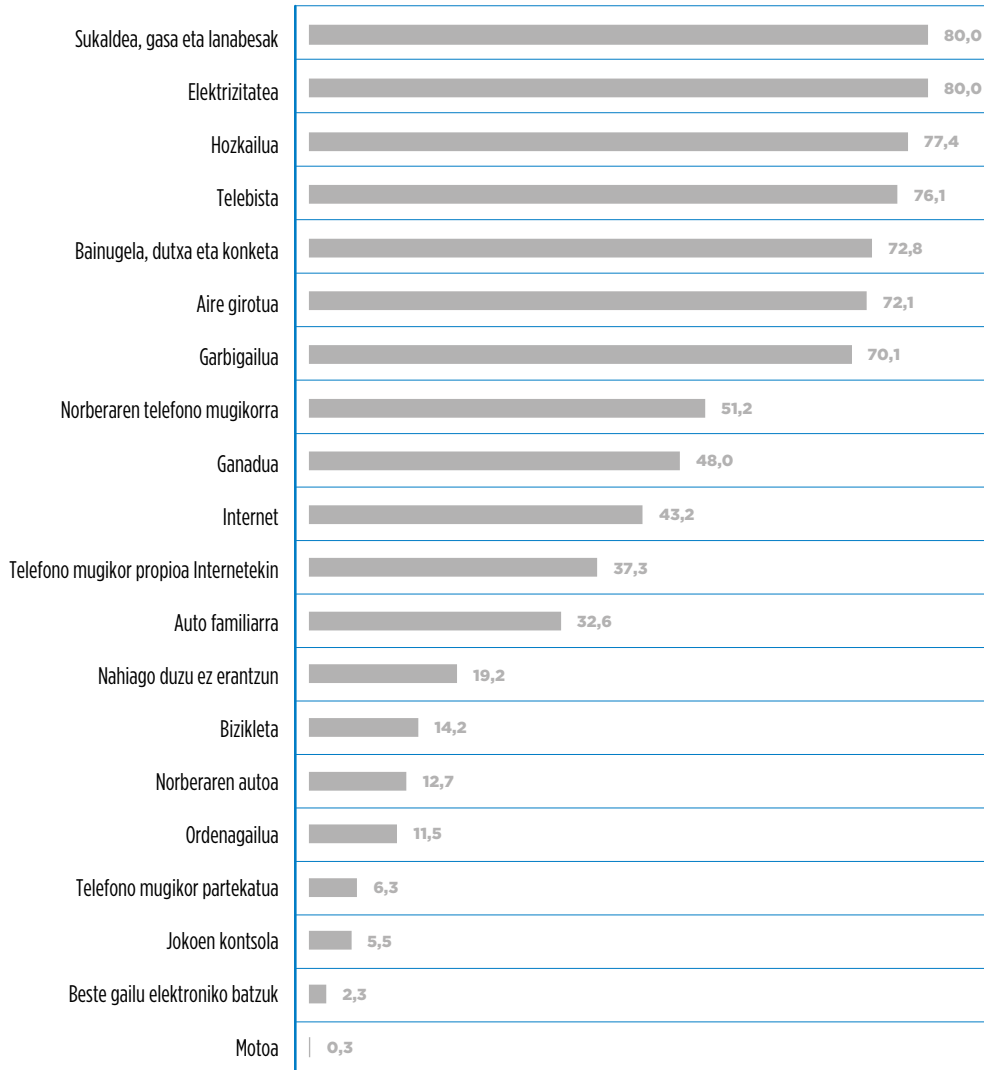
Beren etxebizitzetako altzari guztiei dagokienez, baita erosotasun-gune horiek eskaintzen dituzten elementu guztiei dagokienez ere, Saharako gazteek kanpamentuetan dituzten elementu batzuk jasotzen dira 17. grafikoan. Hamar gaztetik zortzik sukaldea, gasa, tresnak eta elektrizitatea dituzte. Gazteen % 70ek eta % 80k hozkailua, telebista, bainugela, dutxa eta konketa, aire girotua eta garbigailua dute. Gazteen erdiek (% 51,2) telefono mugikor propioa dute, eta % 37,3k Interneteko sarea. Bestalde, % 43,2k Internet du etxebizitzan. Gazteen ia erdiek (% 48k) dute ganadua. Familia-

¹ 20 doru dinar baten baliokide dira. Txanpon honen balioa kanpalekuetan kokatzeko: mediku baten batez besteko soldata hilean 200.000 dorukoa (10.000 dinar) da. Bestalde, irakasle baten batez besteko soldata hilean 100.000 dorukoa (5.000 dinar) da.

autoa (% 32,6), bizikleta (% 14,2) eta norberaren autoa (% 12,7) dira dituzten ibilgailuak.

17.GRAFIKOA. Bizilekuan dauden ekipamenduak (%)

32G. Zer elementu dituzu zure etxebizitzan?

ITURRIA: GEUK EGINA, SAHARAKO GAZTEEN INKESTAN OINARRITUTA

Gazteek, emakumeek eta gizonek, gehienek diote diru-sarrera ekonomiko onenak dituzten pertsonak edo etxeek bizi-kalitate hobea dutela.

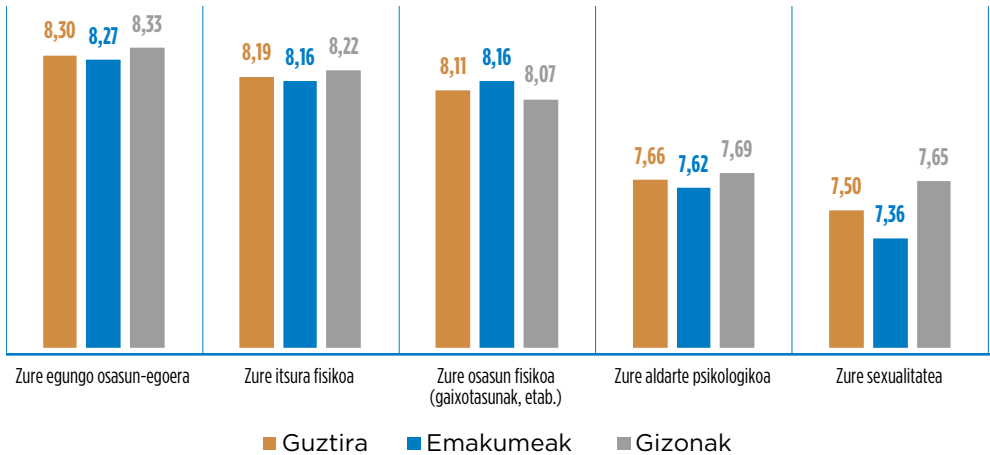
Osasunaren pertzepzioa eta irudi pertsonala

Osasunarekin lotutako alderdien balorazioa

Otik 10era bitarteko eskalan Saharako gazteek ondoen baloratzen duten alderdia gaur egungo beren osasun-egoera da, 8,30 batez beste (18. grafikoa). Alde horretatik, ez dago alde nabarmenik emakumeen eta gizonen artean. Jarraian, irudi fisikoaren pertzepzioa dago, 8,19 puntu, eta horrek antzeko balioak agertzen ditu emakumeen eta gizonen artean. Saharako gazteek 8,11 puntu ematen dizkiote osasun fisiko hutsari.

Beharakada aldarte psikologikoa balioestean gertatzen da; izan ere, 7,5etik gorako zifretan kokatu arren, osasun fisikoaren eta mentalaren arteko arrakalari buruzko arrastoa ematen du. Azkenik, sexualitateak 7,50eko balorazioa du, eta, aldi berean, emakumeen eta gizonen arteko balorazioaren arteko aldeak alde nabarmenagoa erakusten du (7,36 emakumeen artean eta 7,65 gizonen artean).

18.GRAFIKOA. Bizitzako hainbat gairen balorazioa, Otik 10era bitarteko eskalan, sexuaren arabera
34G. Otik 10era, nola baloratzen duzu une honetan zure bizitzako gai hauetako bakoitza?

ITURRIA: GEUK EGINA, SAHARAKO GAZTEEN INKESTAN OINARRITUTA

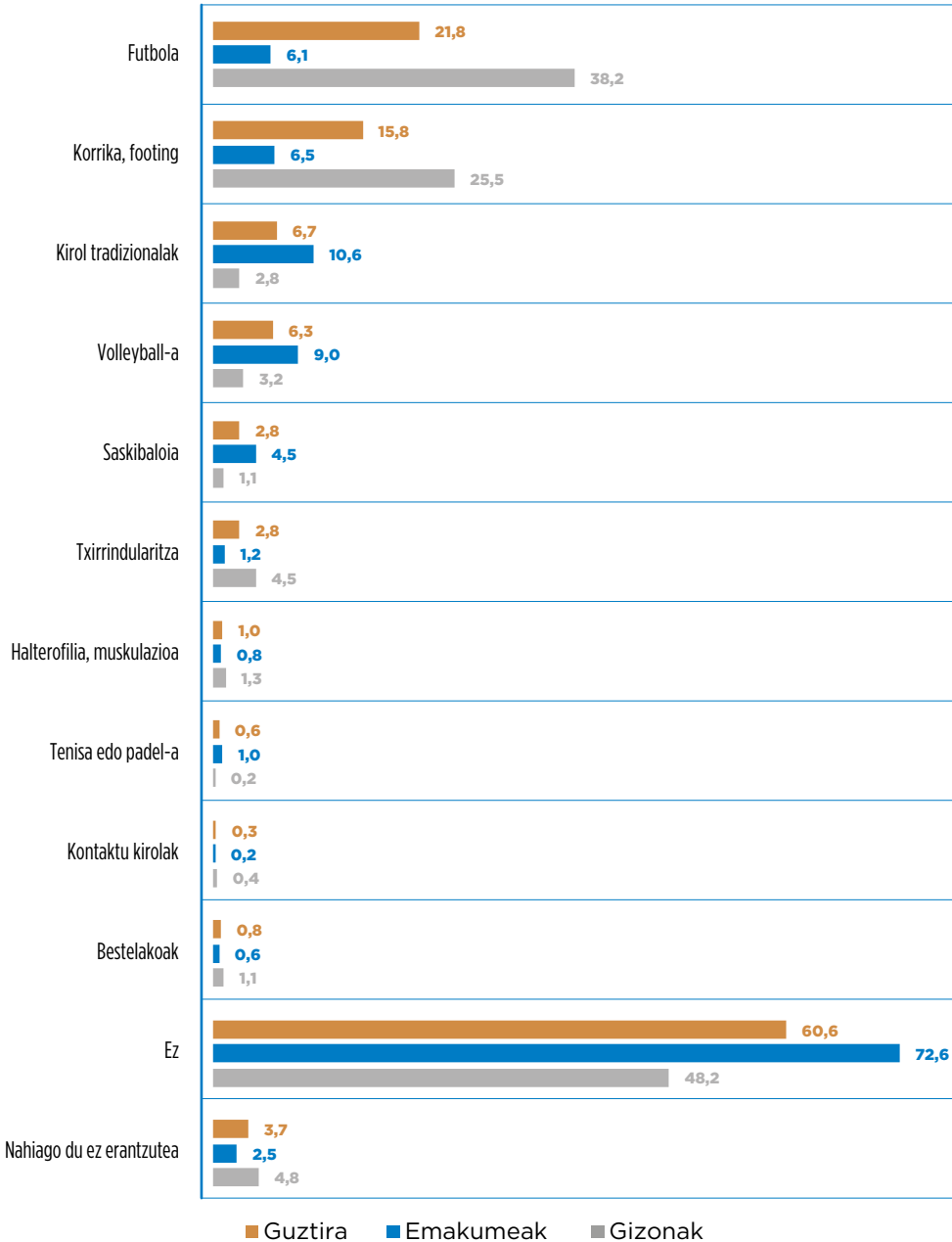
Kirol-jarduera

Kirola egitea askoz ohikoagoa da gizonen artean Saharako kanpamentuetako emakume gazteen artean baino. Hala ikus dezakegu 19. grafikoan. Egindako kirolak deskribatu aurretik, esan beharra dago gazteen % 60,6k ez duela kirolik egiten, eta hori ez da harritzekoa kirol-ekipamendurik ez dagoela kontuan hartzen badugu, hori baita gazteen eskaera handienetako bat. Emakumeen artean, ehuneko hori are handiagoa da (% 72,6k ez du kirolik egiten), eta gizonen artean, berriz, erdiak baino zertxobait gutxiagok ez du kirolik egiten.

Futbola da kirolik ohikoena Saharako kanpamentuetan kirolen bat egiten dutenen artean. Gizon gazteen % 38,2k dio praktikatzen duela. Footing edo korrika egitea bigarren tokian agertzen da (% 25,5). Gainerako kirolek oso presentzia txikia dute Saharako gazteen bizitzan: % 4,5ek txirrindularitza egiten dutela diote, % 3,2k volleyball eta % 2,8k kirol tradizionalak. Emakumeen kasuan, kirol tradizionalak (% 10,6), volleyball-a (% 9), korrika egitea (% 6,5) eta futbola (% 6,1) dira jarduera nagusiak.

19.GRAFIKOA. Kirol-jarduera, sexuaren arabera (%)

35G. Kirolen bat egiten duzu normalea, bakarka edo taldean?

ITURRIA: GEUK EGINA, SAHARAKO GAZTEEN INKESTAN OINARRITUTA

Aisialdia eta parte-hartzea

Aisialdi erabilgarria

Jarduera ekonomikorik ezak, lanik ezak eta ikasketak uzteak eragindako arazo handienetako bat ordu libre gehiegi izatea da, batzuetan aspertzera eta motibaziorik gabe egotera eramaten baitute.

Saharako gazteen % 70,4k egunero 3 ordu libre baino gehiago dituzte eguneroko jarduerak egin ondoren. % 70,4 horretan, % 38,3k 3-6 ordu libre ditu egunero, % 24,8k 6-9 ordu eta % 7,3k 9 ordu baino gehiago, hau da, egun osoa libre du, segur aski langabezian egotearen ondorioz. Sexuaren arabera, gizonen % 35,7k dio ordu bat eta hiru artean dituela libre; datu hori askoz ere handiagoa da emakumeek diotena baino (% 13,4). Hala ere, ordu libreak gehitu ahala, emakumeek gizonek baino denbora gehiago ematen dute lanik gabe.

Eguneroko jarduerak

Saharako gazteek beren denboraren zati handi bat lan egiten ematen dute, % 38,3k hori aukeratzen baitute lehen aukera gisa, eta erantzunen guztizkoa % 42ra iristen da. Ikasketak eta lana bilatzea dira denbora gehien ematen duten bigarren eta hirugarren gaiak (% 16,6 eta % 13,3, hurrenez hurren) lehen aukera gisa, baina bien erantzunen guztizkoa % 20 ingurukoa da. Hala ere, hiru zeregin nagusien batuketan ikusten da etxeko lanak direla, gazteen % 41,9rentzat, denbora gehien daramaten bigarren zeregina, eta sare sozialetara konektatzea da hirugarren postuan agertzen dena (% 30,4).

Hala ere, datuak sexuaren arabera aztertuz gero, ikusten da emakumeen kasuan etxeko lanak direla zeregin nagusia, % 36,2k hala baitio, eta bigarren tokian agertzen da kanpamentuetan bizi diren emakume gazteen lehen aukera gisa (% 22,7), lana soilik gaituta (% 25,4). Hala ere, etxeko lanak dira gizonen % 23,5en zeregin nagusia, eta soilik % 0,4k adierazi du lehen

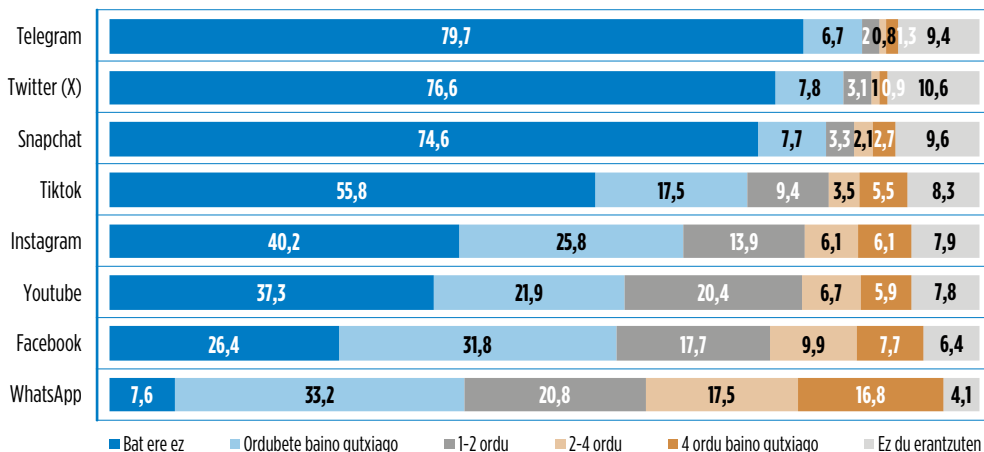
aukera gisa. Bestalde, emakumeen eta gizonen lehen aukera lana bada ere, emakumeen erantzun guztien garrantzia gizonena baino txikiagoa da (% 36,2 eta % 53,6, hurrenez hurren). Lana bilatzea, bestalde, presentzia handiagoa du gizonen artean (% 35) emakumeen artean baino (% 3,7). Sare sozialen erabilerari dagokionez, gazteen % 43k adierazi du denbora gehien ematen duen gaitako bat dela, baina gazteen datuak behera egin du, % 15,3ra arte.

Sare sozialen erabilera

WhatsApp da kanpamentuetan bizi diren Saharako gazteek denbora gehien erabiltzen duten sare soziala (20. grafikoa). % 16,8k dio lau ordu baino gehiago ematen dituela bat-bateko mezularitzako aplikazio horretan, % 17,5ek bi eta lau ordu artean, eta % 20,8k ordu bat eta bi ordu artean. Aldiz, gazteei kontsultatutako sare sozial guztien artean, Telegram da gutxien erabiltzen den berehalako mezularitzako beste aplikazioa - % 79,7k dio ez duela kontsumitzen -. Facebook da gazteek kanpamentuetan denbora gehien erabiltzen duten sare soziala: % 31,8k diote egunean ordu bate baino gutxiago erabiltzen dutela, eta % 7,7k lau ordu baino gehiago igarotzen dituzte egunean sare sozial horretan.

20.GRAFIKOA. Eguneko orduak sare sozial bakoitzean (%)

39G. Zenbat ordu ematen dituzu egunean sare sozial hauetako bakoitzean?

ITURRIA: GEUK EGINA, SAHARAKO GAZTEEN INKESTAN OINARRITUTA

Alkoholaren, tabakoaren eta beste droga batzuen kontsumoa

Alkohola, tabakoa eta beste droga batzuk kontsumitzeari dagokionez, kanpamentuetan dauden gazteen % 41,7k ez du ezagutzen edozein motatako substantziak hartzen dituen jendea, baina negatibo hori are handiagoa da emakumeen artean (% 48,3) gizonen artean baino (% 23,8). Bestalde, gazteen erdiek badakite beren ingurune hurbilenean tabakoa erretzen dela; kasu horretan, emakumeek (% 34,6) gizonek (% 68) baino gutxiago hautematen dute tabakoa. Gazteen % 6,2k ohartarazi du alkohola kontsumitzen dela, % 3,5ek pilulak edo psikofarmakoak eta % 2,9k haxixa edo marihuana.

Kanpamentuetan dauden gazteen % 52,1ek ez daki delituzko jarduerarik burutu den. Sexuaren arabera, ezjakintasuna handiagoa da emakumeen artean (% 59,5) gizonen artean baino (% 44,1).

Saharako kanpamentuetako gazteen % 83k uste du inguruko herrialdeek nahita egindako estrategia bat dagoela droga-trafikoa eta -kontsumoa Saharako gazteen artean zabaltzeko.

Balioak eta identitatea

Erlijiozaletasuna

Saharako gazteen erlijioarekiko interesa areagotu egin da azken urteotan, bai emakumeen artean, bai gizonen artean ere. Emakumeen % 59,6k adierazi du interes horrek gora egin duela azken urteetan, eta ez da alde nabarmenik ikusten emakumeen eta gizonen artean.

Adin-taldeen arabera, 30-34 urteko pertsonen artean erlijioarekiko interesa areagotu egin da, % 66,5ek hala adierazi baitute. 40 eta 45 urte bitarteko pertsonak ere adierazi dute erlijioarekiko interesa handitu egin dela azken urteetan (% 63,8).

Kanpamentuetako aldaketa sozialak

Saharako gazteak zalantzan jarri dira azken boladan kanpamentuetan gertatu diren aldaketa garrantzitsuenengatik (21. grafikoa).

Gizonen ustez, aldaketa gehiago gertatu dira Saharako kanpamentuetan emakumeek baino. Saharako gazteen % 46k aipatu du aldaketa garrantzitsuenaren Saharako kanpamentuetan drogak egotea dela, baina bereziki nabarmentzekoa da emakumeen eta gizonen artean gai horri dagokionez dagoen aldea. Gizonen % 68,5ek aipatzen du drogen presentzia kanpamentuetan gertatu den aldaketarik esanguratsuenaren dela, baina emakumeen % 21,8k soilik aipatzen du gai hori nagusi gisa.

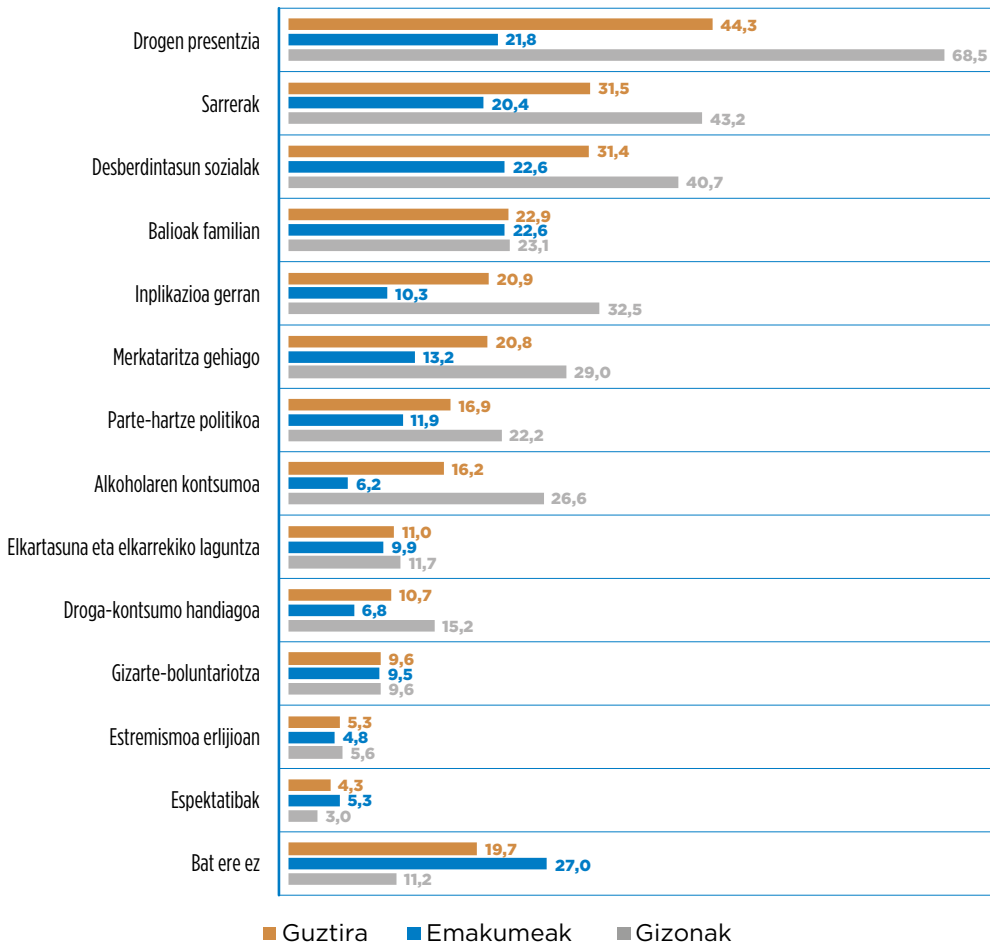
Diru-sarreren sarrera, hau da, diruarena, Saharako gazteek aipatutako bigarren aldaketa da, aipameneren % 31,5ekin. Hemen ere alde handia ikusten da emakumeen eta gizonen artean, eta gizonak dira aldaketa hori garrantzitsuentzat jotzen dutenak (% 43,2), emakumeen % 20,4ren aldea.

Aldaketa hori aurrekoarekin zuzenean lotuta dago, hau da, Saharako gazteen % 31,4k diru-sarreraren arteko aldeak eragiten dituen alde ekonomikoak aipatzen dituzte, eta berriz ere ikusten dugu oso alde esanguratsua dagoela emakumeen eta gizonen artean.

Baina aipatutako laugarren aldaketan emakumeen eta gizonen balioespenak antzekoak dira. Saharako gazteen % 22,9k aipatu ditu familia-balioak, eta antzeko ehunekoak dituzte emakumeen eta gizonen artean.

21.GRAFIKOA. Kanpamentuetan gertatu diren aldaketa garrantzitsuenak, sexuaren arabera (%)

44G. Zure ustez, zer aldaketa garrantzitsu gertatzen ari dira kanpamentuetako bizitzan?

ITURRIA: GEUK EGINA, SAHARAKO GAZTEEN INKESTAN OINARRITUTA

Saharako gatazkaren konponbideak

Gatazka konpontzeko biderik baloratuena borroka armatua da, 10etik 8,20 puntu ematen baitzaizkio. Bide hori da gogokoena, edo gehien baloratzen dutena, bai emakumeek, bai gizonek.

Proposatutako beste bideetako batek ere ez du 10etik 5eko emaitza lortu, eta honela sailkatzen dira: aktibismo baketsua (4,26 puntu), legez kanpoko salmentak egiten dituzten enpresak salatzea (2,88 puntu), justizia-auzitegiak (2,44 puntu) eta Nazio Batuen ebazpenak (2,36 puntu).

Emakumeen eta gizonen arteko alde esanguratsu bakarra aktibismo baketsuak gatazka konpontzeko duen gaitasunaren inguruan ikusten da. Emakumeek gizonek baino konfiantza gutxiago dute konponbiderako bide horretan.

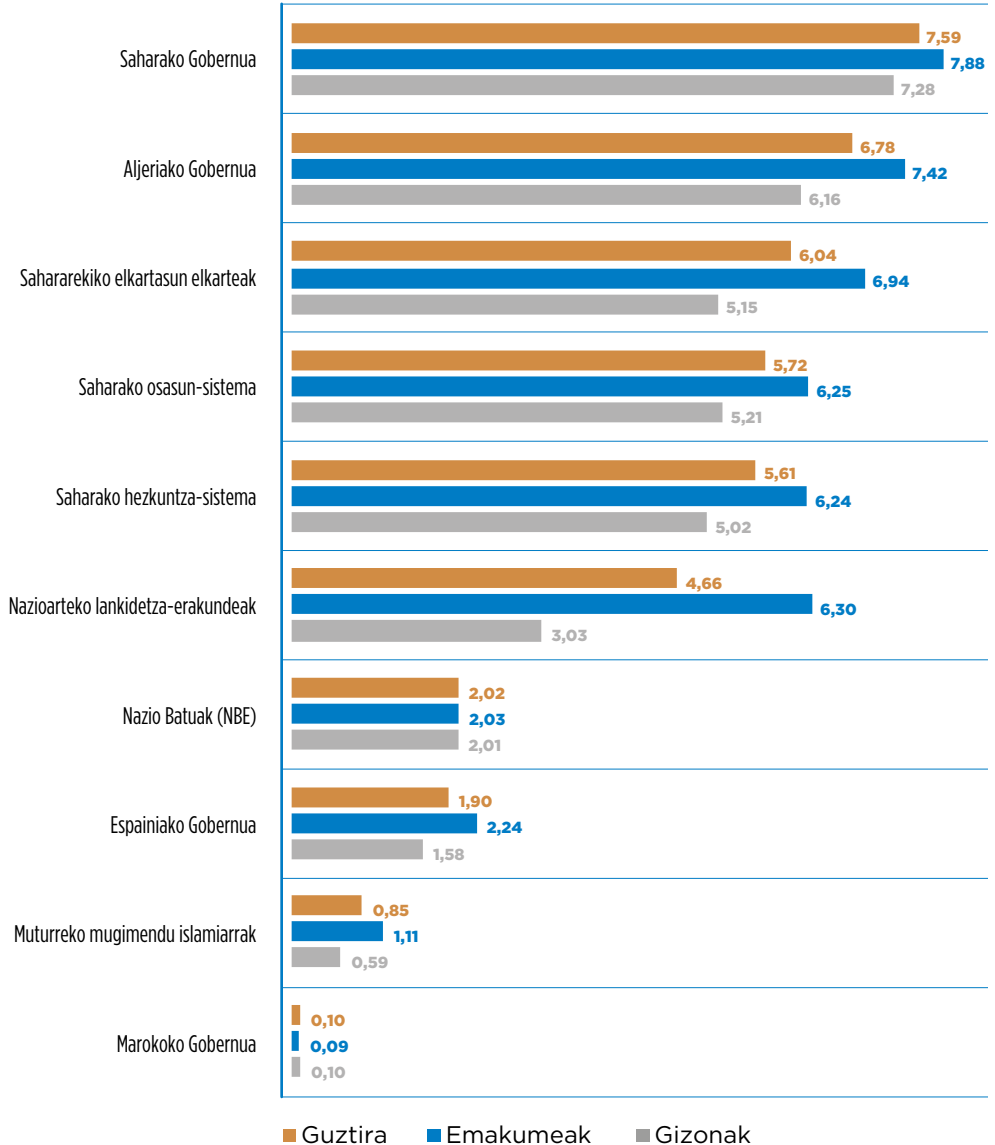
Erakundeekiko konfiantza

Otik 10 puntura bitarteko eskala batean, Saharako gazteengan konfiantza handiena sortzen duen erakundea edo erakundea Saharako Gobernuak da (7,59 puntu). Jarraian daude Aljeriako Gobernuak (6,78 puntu), Sahararekiko elkartasun-elkarteak (6,04 puntu), Saharako osasun-sistema (5,72 puntu) eta Saharako hezkuntza-sistema (5,61 puntu). 5 puntu baino gutxiago lortu dituzte nazioarteko lankidetzaren erakundeak (4,66 puntu), Nazio Batuek (NBE) (2,02 puntu), Espainiako Gobernuak (1,90 puntu), muturreko mugimendu islamiarrek (0,85 puntu) eta, azkenik, Marokoko Gobernuak (0,10 puntu) (22. grafikoa).

Emakumeek konfiantza handiagoa adierazten dute zalantzan jarri dituzten erakunde guztietan. Saharako Gobernuarekiko konfiantza 7,88 puntukoa da emakumeen artean, eta 7,28koa gizonen artean; Aljeriako Gobernuarekiko konfiantzari dagokionez, emakumeen eta gizonen puntuazioen arteko aldea ere handiagoa da (7,42 puntu emakumeen artean eta 6,16 puntu gizonen artean); Sahararekiko elkartasun-elkarteek pizten duten konfiantzan ere arrakala handia dago (6,94 puntu emakumeen artean eta 5,15 puntu gizonen artean); Saharako osasun-sistemak ere erakusten du konfiantza handiagoa dagoela emakumeen artean gizonen artean baino, bai eta hezkuntza-sistemak eta nazioarteko lankidetzaren erakundeak ere.

22.GRAFIKOA. Instituzio eta erakundeek ematen duten konfiantza-maila, sexuaren arabera (%)

47G. Otik 10era, zer konfiantza maila transmititzen dizute erakunde horiek?

ITURRIA: GEUK EGINA, SAHARAKO GAZTEEN INKESTAN OINARRITUTA

Gazteen eta Saharako Gobernuaren arteko komunikazio-bideak

Saharako Gobernuaren eta kanpamentuetako gazteen artean dauden komunikazio-kanalei buruzko balorazioa oso epela da. Elkarriketatutako pertsonen % 52,2k uste du komunikazio hori ez dela ez ona ez txarra, eta ehuneko hori handiagoa da emakumeen artean gizonen artean baino.

Saharako gazteen % 3,2k soilik uste du oso ona dela Saharako Gobernuaren eta gazteen arteko komunikazioa. % 14,6k uste du ona dela, eta % 19,5ek, berriz, txarra. % 4,0k uste du oso txarra dela.

Lehenengo Gazte Planaren ezaguera

Saharako kanpamentuetako gazteen % 32,5ek badaki 2019-2022 urteen artean Lehen Gazte Plana egin zela kanpamentuetan. % 59k ez daki, eta gainerako % 8,5ek nahiago du gai horri ez erantzun.

Gazteen lehen planaren ezagutza askoz ere handiagoa da gizonen artean (% 40,8k diote ezagutzen dutela) emakumeen artean baino (% 25,2).

Saharako Gobernuaren jardueren balorazioa

Saharako Gobernuak eta Gazteria eta Kirol Ministerioak gazteriaren arloan egindako jardueren balorazioak erakundearen eta gazteriaren arteko komunikazioari buruz arestian aipatu ditugun antzeko balioak islatzen ditu. Izan ere, % 53,4k ez du uste ez ona ez txarra denik Saharako Gobernuak gazteriaren arloan duen jarduera, emakumeen eta gizonen ehunekoak antzekoak baitira.

Elkarriketatutako gainerako pertsonak modu berean banatzen dira berriro. % 19,6k jarduera hori ontzat jotzen du, % 15,3k txartzat eta muturretan, hau da, balorazio oso onetan edo oso txarretan kokatzen direnak hondar-balioetara iristen dira (% 2,3k oso txartzat jotzen du eta % 3,9k oso ontzat).

Bizi-baldintzen hobekuntza

Saharako kanpamentuetako gazteen % 36,4k diote adin bereko gurasoek baino bizi-baldintza hobekak dituztela. Beste % 32k adierazi du adin berean bizi diren gurasoek baino bizi-baldintza hobekak dituela, baina zalantza batekin. % 18,1ek ez du segurtasunaz baieztatzen hori horrela denik, % 5,2k ez du uste eta % 2,3 ziur dago ezetz.

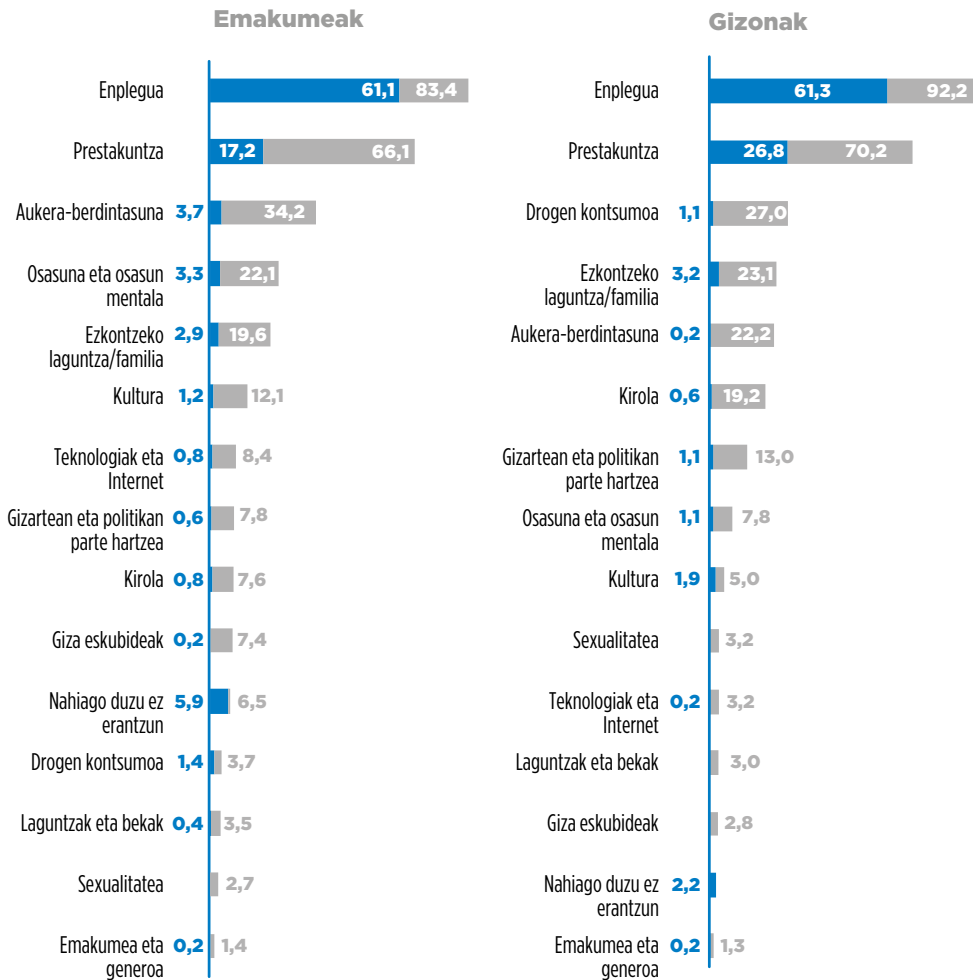
Saharako Gobernuak landu beharko lituzkeen lehentasunezko gaiak

Saharako gazteen ustez, enplegua eta prestakuntza dira Gobernuak landu beharreko lehentasunezko gaia. Inkestatutako pertsonen % 61,2k enplegua hautatu baitu lehen aukera gisa, eta % 21,9k prestakuntza. Erantzun guztiei erreparatu gero, enplegua % 87,6koa da eta prestakuntza % 68koa.

Emakumeen eta gizonen arteko aldeei dagokienez, antzeko joera ikusten dugu, enplegua eta prestakuntza baitira bi gai garrantzitsuenak, bai emakumeentzat (% 83,4 eta % 66,1), bai gizonentzat (% 92,2 eta % 70,2). Gainerako gaiei dagokienez, aldeak daude, hala nola drogen kontsumoan; izan ere, % 27k uste du Jaurlaritzak aztertu beharreko gaia dela, eta emakumeen kasuan, berriz, % 3,7k. Bestalde, emakumeek gizonek baino garrantzi handiagoa ematen diete osasunari eta osasun mentalari (% 22,1 eta % 7,8, hurrenez hurren). Emakumeekin eta generoarekin lotutako gaietan, gizonek eta emakumeek ez dute lehentasunezko hartzen, eta bi kasuetan jasotzen diren aukera guztien artean gutxien lehenesten dena da (% 1,3 eta % 1,4, hurrenez hurren) (23. grafikoa).

23.GRAFIKOA. Saharako Gobernuak landu beharko lituzkeen lehentasunezko gaiak. Lehen aukera eta aipamenak, guztira (%)

50G. Adierazi zure ustez lehentasunezkoak diren hiru gai, Saharako Gobernuak gazteria-arloan landu ditzan

ITURRIA: GEUK EGINA, SAHARAKO GAZTEEN INKESTAN OINARRITUTA

4

AZKEN GOGOETAK

Azken gogoetak

Hausnarketa labur batzuk egingo ditugu jarraian, Saharako Gazteriaren II. Planari begira, azterketa kuantitatiboa eta kualitatiboa egin ondoren, etorkizuneko Plan horren oinarriak eta ardatzak orientatu ahal izateko. Gogoeta hauek hiru dimentsioren inguruan antolatu ditugu:

1. Lana/prestakuntza

Lanaren eta prestakuntzaren esparruan, aurreko fase batetik hasi behar dugu: ekonomia formal eta ikusgarri bat eratzetik, kanpamentuetako egungo ekonomiaren oinarri ekonomikoak ezagutzea ekarriko duena. Garapen ekonomiko ez-normalak merkataritza, jarduera ekonomiko eta diru-bidalketen prozesuak ezkututzen ditu. Atzerritik egiten diren diru-bidalketa horiek bizi-kalitate hoberekin lotzen dituzte gazteek, batez ere etxeko ekipamenduen arloan. Prozesu horiek esparru ekonomiko homologagarri bat eratzten lagundu behar digute, Saharako ekonomiaren nolakotasuna identifikatzeko.

Identifikazio hori funtsezkoa da beharrak konponbideetara egokitu nahi baditugu. Gaur egun, esan daiteke Saharako ekonomia, zentzurik zabalenean eta orokorrean, elkarrekin bat ez datozen pieza batzuek osatuta dagoela. Prestakuntzak ez du lan-garapen normalizatu baterako bide egokirik aurkitzen; benetan dagoen jarduera-egiturak premia asko bete gabe, ase gabe uzten ditu; gazteen prestakuntza-espektatibak ez datoz bat gaur eguneko benetako beharrekin; eta, azkenik, aurre-anomikotzat jo daitezkeen portaerak agertzen ari dira.

Hala, enplegua eta prestakuntza azpimarratu dira funtsezko bi arazo gisa, gazteen kezkak ardatzen dituzten bi ardatz nagusi gisa. Eta, jakina, horren ondorioz, gazteen ustez enpleguarekin, hezkuntzarekin eta prestakuntzarekin zerikusia duten gaiak lehentasun osoa izan behar dute Saharako gobernuaren agendan. Instituzio gisa gazteriaren konfiantza dauka gobernuak, baina egia da, baita ere, gazteriaren arloan egiten duen lana ez dutela begi onez baloratzen gazteek.

Horren guztiaren adibide da osasun- eta hezkuntza-sistemaren prekarizazioa, ezin baititu bermatu egoera ekonomiko estandarrago batean kategoriaren eta funtzioaren arabera esleituko liratekeen estatusa eta baliabide ekonomikoak. Egoera horrek irakaskuntzaren kalitateari eragiten dionez, gazteek begi txarrez begiratzen diote, ez hainbeste berez txarra delakoan, baizik eta haien ustez ez duelako truke- edo merkatu-baliorik. Prestakuntzaren gabezien/ disfuntzionaltasunen pertzepzio eta bizipen horri gehitzen badiogu goragoko belaunaldiek ez dutela lekurik aurkitzen esparru profesionalean, orduan errazago ulertuko dugu zergatik uzten duten eskola albo batera gazte askok.

Adibide hori are garbiagoa da osasunaren alorrean. Lehenik eta behin, kontuan izan behar da nazio askapenerako prozesu aktibo eta erreaktiboek beti ere hezkuntza zein osasuna lehenetsi izan dituztela. Bi arloak dira estrategikoak.

Osasunaren arloan, bi arazo aurkitu ditugu: batetik, langile profesionalen etsipena; bestetik, burmuinen ihesa deritzona daukagu. Izan ere, alde batetik, osasun azpiegitura txikiek eta, bestetik, jardueraren aitorten ekonomiko eskasak erakargarri egiten dituzte hirugarren herrialdeetatik jaso ditzaketan deiak. Era berean, prestakuntza eta profesionalizazio eredu horrekin jarraitu nahi izatetik aldentzen dute gazteria.

Prestakuntza- eta profesionalizazio-ereduarekiko distantzia horrek bereziki eragiten die gazte sahararrei; izan ere, egoera horrek ezkontza goiztiarragoak eragin ditzake. Gainera, aipatu ditugun zailtasunei emakume gazte sahararri lotutako kultur ohiturak eta praktikak gehitu behar zaizkie.

2. Portaera aurre-anomikoak

Mertonek zioen bezala, gizarte-ekintzaren tipologian helburu jakin batera daramaten bitartekoak egokitzen ez direnean, zerbait aldatu behar da, bitartekoak edo helburuak. Normalean bitartekoak izaten dira lehen arreta bereganatzen dutenak. Bitarteko horiek berritu egin behar dira, eta horretan datza berrikuntza-prozesua. Gizarte jakin bati, teorian eta arauetan behintzat, lortu nahi den helburura daramaten bitartekoak eskaintzen zaizkionean, eta eskaintza hori betetzen ez denean, gizartea osatzen duten pertsonak bestelako bideak bilatuko dituzte helburu horiek betetzeko. Bideen bilaketa alternatibo horrek epe luzera arrisku bat du: bitartekoetan zentratzea, xedeak ahaztuz eta aldatuz. Eta litekeena da helburuen ordezte-prozesu bat gertatzea.

Honako hau gazteriaren eginkizunari buruzko azterlana izanik, ordezte-prozesu hori ondoen ikus dezakegun lekua gazteria bera da. Gaztediaren zati batek aurreko belaunaldiarekin edo bere ahizpa eta neba-arreba nagusiekin gertatutakoa ikustean, nahiago izaten du ezarritako jarraibide kolektiboetatik desbideratzen diren bideak aukeratzea. Ildo horretan, esan behar da Saharako gazteen ia erdien ustez aldaketarik garrantzitsuena kanpamentuetan droga agertu izana dela. Inguruko herrialdeek saharar gizartea ezegonkortzeko propio diseinatutako estrategia baten barruan kokatzen dute presentzia hori.

Bestetik, horretan guztian eragin zuzena dute faktore hauek: gatazkaren konponbiderik ez ikusteak, gatazkaren eragin zuzenak, eta gatazkaren sorrera eta bilakaera ezagutu ez duen belaunaldiaren etsipena. Hala ere, ñabardurak egin behar zaizkio kontu horri, bai generoaren arabera, bai adinaren arabera ere. Gazteei etorkizunaz galdetzen zaienean, kanpamentuetako gazteen %67,3k uste du haien egoera pertsonalak hobera egingo duela. Baina emakumeak dira etorkizuna modu positiboenean ikusten dutenak; zehazki, % 86,3k ikusten dute baikortasunez, eta gizonen % 47,9k. Adinari dagokionez, gazteenak dira -hamabost eta hogeita lau urte artekoak-, baikortasunik handiena erakusten dutenak. Zentzu horretan, gaineratu behar da kanpamentuetan bizi diren gazteen heren batek baino gehiagok segurtasunez baieztatzen duela adin berean gurasoek baino bizi-baldintza hobek dituztela.

Aurre-anomiko deitu ditugun portaerei dagokienez, bi hitz: batetik, bereziki droga kontsumo edo trafikoari eta erradikalismo integristari lotutako prozesuak dira, Marokok bultzatuak. Bestetik, azpimarratu behar da egungo egitura soziala kaltetzeaz gain, denboran zehar egitura horren biziraupena arriskuan jar dezaketela portaera aurre-anomiko horiek. Soziologiaren hizkeran honela deskriba dezakegu egoera: bi garai desberdin dituzten bi egitura bizi direla adin berean saharar gizartean: batetik, mikro-gizarte ofiziala dugu, printzipio sortzaileei dagozkien balioekin, eta, bestetik, makro-gizarte bat, aurrekoa ordeztu eta gaur egungo garaietara egokitze zalantzagarrrian instalatuta dagoena. Lehenengoak ziurtasun-egitura sendo eta segurua dauka oraindik ere, eta bigarrena, berriz, bere nagusien eskakizunen eta orainak ematen dizkien aukeren arteko ziurgabetasunean bizi da. Bi egitura horien artean dago familia sahararra, eragin hori leuntzen, eta anomia egitura osoan ezartzea eragozten. Alde horretatik, garbi ikusi dugu Saharako gazteek lehentasunezko lekua ematen diotela familiari, bizitzako beste alorren artean. Nolabait, gazteen dinamikak argi eta garbi islatzen dituzte helduen dilemak.

3. Aisialdia

Denbora librea da gazteek gizartean sentitzen duten leku falta deskribatzeko aipatzen duten erreferentzia nagusia. Izan ere, Saharako gazteen % 70,4k hiru ordu baino gehiagoko denbora librea du egunero, eta talde horren barruan, % 38,3k hiru eta sei ordu artekoa, % 24,8k sei eta bederatzi ordu artekoa eta % 7,3k bederatzi ordu baino gehiagokoa. Ez-leku hori honela eratzten da: langabeziarekin, itxaropen faltarekin, hezkuntzaren balio-galerarekin eta gazteek bidaien eta teknologien bidez eskuratzen dituzten estimulua eskaintzen dituen gizarte baten mugekin. Tokiko mundu mugatu batean bizi dira, aurreko belaunaldiek ikusten dutena baino hurbilago dagoen mundu global baten aurrean mugatua, bestelako bizimoduak garatzeko aukera eskaintzen duen mundu globalaren aurrean.

Gizarte modernoaren ezaugarri nagusia zera da: gizabanakoak aukera duela irudikatzen bere burua hainbat biografia desberdin esperimentatzen. Eta horrek eragin zuzena du saharar gazteek sentitzen duten etsipen handiago edo txikiagoan. Ondorioz, oso ohikoa da emakumezko gazte saharar baten irudi hau: bere lanak amaituta —formakuntza eta etxeko lanak—, beste biografia batzuk imajinatu eta eraikitzen ikustea Instagramen. Are gehiago, alde horretatik, saharar herriak hainbat herrialdetan dituen laguntza-sare sozialekiko harreman guztiak esperientzia hori biziagotzen duten eragileak dira. Gauza bera gertatzen da Saharako espazio sozial transnazional osoan senideek osatutako gainerako sareekin.

Hala ere, kanpalekuetako gazteak jabetzen dira teknologia berriek eragiten duten isolamenduz, eta presentziasuna ematen duten espazioak eskatzen dituzte, hala nola aisialdi-zentroak, kirol-instalazioak, kafetegiak, etab. Motibazio eskasarekin batera, ekipamendu falta dira kirol-jarduera gutxi egitean eragin erabakigarria duten faktoreak. Kirolaren praktikari dagokionez, futbola da jarduera nagusia, eta gizonek emakumeek baino askoz ere kirol gehiago egiten dute; izan ere, gizon gazteen % 48,2k adierazi du ez duela kirol egiten, eta emakumeen kasuan, berriz, % 72,6koa da erantzun bera eman dutenen kopurua. Gainera, kirolen bat egin nahiko luketen galdetzean (edo jada egiten duten kirola ez den besteren bat), ia erdiak ezezkoa ematen du, eta, aurrekoarekin bat etorritik, askoz handiagoa da emakumeen kasuan: %60,5; gizonezkoen kasuan, berriz, %36,1.

Era berean, herri gisa egiten duten borroka politikoaren testuinguruan teknologia berriek ekar dezaketen potentziala erabiltzen nola ikasi pentsatzen ari dira gazteak. Eta kontu interesgarria da, izan ere, emakume (%91,8) eta

gizon (%90,9) gehienek sare sozialak egunero erabiltzen baitituzte; hori bai, aldeak daude erabiltzeko moduan: gizonen artean, eguneko okupazio nagusien artean bigarren postuan dago (lan egin ondoren), %43,0k aipatzen baitu bere jarduera nagusi gisa; emakumeen artean, berriz, sare sozialen erabilera hori bederatzigarrena da, jarduera nagusi gisa soilik %15,3k aipatzen baitu. Hala ere, emakumeek adierazten dute egunero denbora gehiago ematen dutela sare sozialetan konektatuta.

4. Parte-hartzea

Lehen begiratuan parte-hartzeak zentzuzko irtenbidea dirudi saharar gazteek beren gizarte-eremuan duten lekuari aurre egiteko, eta baltsamo gisa funtziona lezake. Lehenik eta behin, parte-hartzea izan ohi da gazte guztien eskaera nagusietako bat, bai belaunaldi helduari, baita gizarte osoari zuzendua. Bigarrenik, Saharako gazteek bizi duten ziurgabetasun-egoera dela eta, eskakizun hori areagotu egiten da. Ondo egingo luke Saharako egitura instituzionalak bertako gazteen eskakizunei jaramon eginda. Saharakoaren antzeko egoeretan dauden gizarteek integrazio sinboliko eta errealeko ahalegin askoz ere biziagoa egin beharko lukete. Sinbolikoa, defendatzen dituzten balio-eskalak barne hartu behar dituelako iraultzaren sorrerako unea bizi izan ez zuten belaunaldiak. Eta erreala, gazteen integrazio soziolaboral eta funtzionalak materialki berrelikatzen duelako integrazio sinbolikoa.

Etorkizun komun, posible eta erreal bat planteatzeak gazteriaren parte hartzeko borondatea borobilduko luke. Gazteek ikusten badute beraien parte-hartzeak ez duela ordainik beren eguneroko bizimoduan, orduan gazteek instituzioekiko eta gizartearekiko duten atxikipena ahuldu egingo da.

Kidetasun-atxikimendu hori gazteen irrika eta eskakizun hauetan ikusten da: gizartearen botere-erakunde erreal eta erabakigarrietan eman beharreko erreleboan. Gobernantza teorikoan baino, gobernu praktikoan parte hartu nahi dute, agenda komunean adin-talde gisa dagozkien interesak txertatu eta kontuan hartu ahal izateko.

Nabarmendu behar da emakumeek parte-hartze handiagoa izan dutela gune instituzional prekarizatuagoetan, hala nola hezkuntzan eta espazio informaletan, erakundeek edo eragile sozialek -hala nola GKEek- sustatutako espazioetan, alegia. Emakumeek parte-hartze hori etxeko eta zaintzako lanean duten eskusibotasunarekin uztartzen dute. Gizarte-egituraren ugalketa-

eremua emakumeek monopolizatzen dute; baita ekoizpen-egituraren zati bat ere. Asimetria horrek iragan hurbil samarrera eraman gaitzake, emakumeek kanpamentuetako buruzagitza soziala beren gain hartu zuten garaietara, gizonak askapen gerran murgilduta zeuden garaietara, alegia. Eta zera esan daiteke: egoera honetan guztian emakumeak formalki eta informalki gizonak baino modu nabarmenagoan ari direla parte hartzen.

5

BIBLIOGRAFIA

Bibliografia

Alisalem, Taleb (2023) *Sahara Occidental. Un viaje a la libertad*. Madril: ECOBOOK S.L.

Caballero Macarro, Yolanda (2015): “Desarrollo en el refugio y economía feminista: el debate sobre el modelo económico”, in: Medina Martín, Rocío eta Soriano Díaz, Ramón Luis (ed.), *Activismo académico en la causa saharai. Nuevas perspectivas críticas en derecho, política y arte*. Sevilla: Aconcagua Libros, 217-252. or.

Caratini, Sophie (2008): *Los hijos de las nubes*. Ediciones del Oriente y Mediterráneo: Madril.

Caratini, Sophie (2006): “La prisión del tiempo: los cambios sociales en los campamentos de refugiados saharauis”. *Bakeaz koadernoak*, 77.

De Juan Canales, David (2010): “Emergencia civil y economía del refugio en los campamentos de refugiados saharauis de Argelia”. *Gazeta de Antropología*, 26. zk. (1).

Dubois, Alfonso et. al. (2011): *Desarrollo humano local: de la teoría a la práctica. Los casos de la reconversión azucarera en Holguín (Cuba) y los campamentos saharauis de Tinduf*. Bilbo: EHU. Hegoa Institutua.

Gómez Martín, Carmen (2016): “La organización política y social de los saharauis en España. Desarrollos y desafíos de las asociaciones de migrantes”. *Kamchatka. Revista de análisis cultural* 7 (ekaina), 125-138. or.

Gómez Martín, Carmen (2010): “Saharauis: una migración circular entre España y los campamentos de refugiados de Tinduf”, in: De Castro Pericacho, Carlos (koord.), *Mediterráneo migrante: tres décadas de flujos migratorios*, Murtzia: Universidad de Murcia, 29-46. or.

Juliano, Dolores (1998): *La causa saharai y las mujeres*. Bartzelona: Icaria.

- Martín Beristain, Carlos eta González Hidalgo, Eloísa (2012): *Oroimenaren Oasia: Memoria Histórica y Violaciones de Derechos en el Sáhara Occidental: I eta II liburukiak*, Bilbo: Hegoa Hemen eskuragarri: <https://publicaciones.hegoa.ehu.es/publications/281>
- Martín Pozuelo, Luis eta Gimeno Martín, Juan Carlos (2010): “Renovación del Plan de Formación Profesional en los campamentos de refugiados saharauis: expectativas y desafíos para la transformación social”. *VII Congreso Ibérico de Estudios Africanos*, Lisboa.
- Ruiz Miguel, Carlos (2022): *El Frente Polisario. Desde sus orígenes hasta la actualidad*. Kordoba: Almuzara.
- Ruiz Miguel, Carlos (2008): “La propuesta marroquí de autonomía para el Sahara Occidental de 2007: una antigua propuesta sin credibilidad”, *REAF*, 7. zk., urria, 268-291. or.
- Solana, Vivian (2022): “Household militancy: beyond the hypervisible gendered publics of a Sahrawi revolutionary nationalism”. *Cahiers de L’ouest saharien*, 16. zk., 53-71. or.
- Trasasmontes, Violeta (2011): “Los campamentos de refugiados saharauis en Tinduf: una aproximación desde la economía”, *Revista de Economía Mundial*, 29. zk. 287-317. or.
- Vilches Plaza, Carlos eta Esparza Fernández, Natxo (2017): *La juventud refugiada en los campamentos saharauis. Atrapados en la incertidumbre del limbo*. Arabako SEADen Lagunen Elkarteak: Gasteiz.
- Wilson, Alice (2016): *Sovereignty in Exile*. Philadelphia: University of Pennsylvania Press.

6

ERANSKINAK

ELKARRIZKETA GIDOIA. 2023KO MAIATZA

Saharako gazteriaren funtsezko kontuak, elkarrizketa osoan kontuan hartu beharrekoak

- Desberdintasunak wilayaren arabera
- Adinaren araberako desberdintasunak
- Generoa

1. AURKEZPENA (5')

- Lantaldearen eta egiten ari den diagnostikoaren aurkezpen laburra
- Elkarrizketatu beharreko pertsonaren aurkezpen laburra

2. NOLA DESKRIBATUKO ZENITUZKE GAZTE SAHARARRAK?

- Nola definituko zenituzke saharar gazteak hitz batean?
- Zer alderdi positibo eta negatibo nabarmenduko zenituzke gazteen artean?
- Zer aukera dituzte gazteek kanpamentuetan?
- Zerk izan dezake eragin positiboa Saharako gazteriarengan kanpamentuetan?
- Zerk izan dezake eragin negatiboa Saharako gazteriarengan kanpamentuetan?

(Elkarrizketaren hasieran nabarmenduko nuke gazteriari buruz hitz egitean gizonezkoak eta emakumezkoak sartzen direla; beraz, galderei ematen zaizkien erantzunetan, bereizi egiten da batzuentzat eta besteentzat zer den, baldin eta desberdin eragiten duela uste badute).

3. HEZKUNTZA - PRESTAKUNTZA ETA ENPLEGUA (10')

- Zein da kanpamentuetako hezkuntza ibilbide ohikoena? (Generoa)
- Non daude erronka nagusiak kanpamentuetako hezkuntzari dagokionez?
- Zeintzuk dira gazteek aukeratzen dituzten prestakuntza arlo nagusiak? (Generoa)
- Noraino iristen da gazteek udalekuetan egiten duten prestakuntza-ibilbidea? Noraino iristen dira? Eskola uzten dute? Zeintzuk dira arrazoi nagusiak? (Generoa)
- Zertan egiten dute lan gazteek kanpamentuetan? Zenbat eragiten du zure hezkuntza-mailak enplegua lortzean?
- Geratzeko asmoa: atzerrian ikasketak eta esperientzia dituzten pertsonak, gainerakoak
- Nola aprobeitza daitezke atzerrian bizi diren eta ikasketak dituzten baina auziari ekarpena egin nahi dioten gazte horiek, dela kanpamentuetara itzuliz, dela online lan eginez?

- Zer deritzozu duela urte batzuk Gazteria eta Kirol Ministerioak ACNUReko funtsekin abian jarri zuen gazteentzako ekintzailtza-proiektuen programari?
- Denbora gutxian diru asko lortzeko beste modu bat, nahiz eta pertsonarentzat arrisku handia izan, “legez kanpoko lanak” dira, hala nola substantzien trafikoa edo urrea bilatzea. Zure ustez, gero eta gazte gehiagok aukeratzen al dute bide hori?
- Iritzia: mutil gazteei entzun diegu motibatzen direla ikasketak jarraitzera, baina gero ez dute lan eta garapen profesionalerako aukerarik kanpamentuetan, besteak beste, atzerrian dituzten aukeren aldean soldata oso baxuak dituztelako. Hitz egidazu kontu honetaz
- Iritzia: soldata ezberdintasun handiak al daude kanpamentuetan, segun eta zein erakunderentzat egiten den lan? Nola aprobeitza edo erakar ditzake gobernuak goi mailako prestakuntza duten pertsona horiek, entitateetan lan egiteaz gain gobernuari lagundu edo ekarpenak egiteko?
- Soldata-ezberdintasunei dagokienez, eragiten al die kontu honek gazte langileen motibazioari eta ausentismoari?
- Iritzia: beste alde batetik, emakume eta gizon gazteei egindako elkarrizketetan entzun dugu beraiei esaten zaiela ikasten jarraitzeko, baina gero, ikasketak amaitu ondoren, ez dute lan aukerarik izaten; beraz, emakumeek etxeko lanak egin eta senideak zaintzera baztertzen zaizkie, baina gizonak ez dute horretan laguntzen, horretarako denbora bera izan arren

4. FAMILIA ETA ETXEA (10’)

- Zer garrantzi du familiak gazte sahararren? Zein dira iraganarekiko ezberdintasunak?
- Nola eragiten du familiak gazteen erabakietan? Ikasi ala ez, lan egin ala ez, ezkondu ala ez...
- Nolakoak dira belaunaldien arteko harremanak? (Generoa)
- Zenbat urterekin osatzen dute euren familia? Aldaketak ikusi dira azken urteotan (batzuetan lehenenago, besteetan zaharrago egiten dute) (Generoa)

5. PARTE-HARTZE SOZIALA (5’)

- Nola baloratzen duzu gazteen parte-hartzea?
- Iraganarekin alderatuz, aldaketarik egon da? Zein?
- Zer alde ikusten dituzu elkartutako eta elkartuta ez dauden gazteen artean?
- Zure ustez, zerk eragiten du gazteek gehiago edo gutxiago parte hartzea?

6. ERLIJIOA (5')

- Zure ustez, Saharako gazteek erlijioa praktikatzen dute? Azken urteotan aldaketarik gertatu al da?
- Genero/adinaren arabera desberdintasunak
- Non dago presente erlijioa gazte sahararren eguneroko bizitzan?

7. DENBORAREN ERABILERA (5')

- Zure ustez, zer egiten dute gazteek denbora librean? Genero / adinaren arabera aldea
- Zer aukera dago zure denbora librean jardueretan ematea, adibidez, kirolan, elkarteetan, parte-hartzean, kulturean, etab.?
- Zer eginkizun dute teknologia berriek gazteen eguneroko bizitzan (sare sozialak, edukietarako sarbidea)

8. BIZIKIDETZA ETA GIZARTE-HARREMANAK (5')

- Nola baloratzen duzu Saharako gazteen arteko elkarbizitza? Gatazkaren bat sortzen da? Hala bada, zergatik? (Generoa)
- Eta nolakoak dira gazteek zaharrek dituzten harremanak? Elkarbizitzarako giroa
- Zer rol jokatu ari dira sare sozialak gazteriek dituen harremanetan?
- Gazte batzuek esan digutenez, azken urteotan gora egin du gazteen artean drogen kontsumoak (psikofarmakoak). Hori horrela dela uste duzu? Zenbateraino iruditzen zaizu arriskutsua gizartearentzat?

9. ERRONKAK - ESPEKTATIBAK (15', GARRANTZITSUA)

- Zure ustez, zein dira gazte sahararren erroka nagusiak?
- Zure erakundeak/ministerioak/elkarteak nora bideratu behar du gazte sahararrek esku-hartzea?
- Zer geratzen da egiteko?
- Zer itxaropen dituzte Saharako gazteriek? Nora begira dago gazteria?
- Nola ikusten duzu zure etorkizuna kanpamentuetan?
- Zure ustez, zein da gazteek beren etorkizunari buruz duten pertzepzioa?

GAZTERIA PLANA - EDUKIAK

10. AURREKARIAK - AURREKARIAK (10')

- I. Planaren balorazioa: Ezagutzen duzu? Nola baloratzen duzu I. Gazte Plana?
- Zure ustez, zein dira Planaren lorpenik handienak?
- Zeintzuk izan dira zure gabeziak?
- Zerbait faltan bota duzu I. Planean?
- Planari buruz ezer entzun ez baduzu: Zein izan dira saharar gazteen aurrerapen nagusiak azken 5 urteotan? Zer nabarmenduko zenuke positiboki saharar gazteen iragan hurbilean?

11. UDALEKUETAN BIGARREN GAZTERIA PLANEAN SARTU BEHARREKO ESPARRUAK EDO DIMENTSIOAK (10', GARRANTZITSUA)

- Zer eremu edo esparru mantendu, sartu edo eraldatu behar dira I. Gazte Planean?
 - Askapena eta boluntarioritza
 - Enplegua eta okupazioa
 - Gizarteratzea eta jaiotzak
 - Osasuna eta prebentzioa
 - Parte-hartze politiko eta soziala
 - Sozializazioa, komunikazioa eta kultur ondarea
 - Intifada
 - Prestakuntza
 - Generoa
 - Aisia eta denbora librea
- Zeintzuk izan behar dute lehentasunezkoak eta bigarren mailakoak? Aipatu hiru garrantzitsuenak, lehentasunezkoak, estrategikoak. Ondoren, aipatu garrantzitsuak iruditzen zaizkizun beste hiru
- Zein esparrutan eragin behar da modu errealistan eta bideragarrian?

12. EKINTZA ZEHATZAK (10', GARRANTZITSUA)

- Funtsezko ekintzaren bat ezar dezakegu?
- Zein ekintza izan daitezke interesgarriak eta arrakastatsuak?
- Zein gako hartu behar dira kontuan horiek aurrera eramateko?
- Nork lideratu ditzake ekintza desberdinak?
- SEADeko Gobernuak aurrean dituen erronka garrantzitsuenei helduko dien Gazte Plana gogoan hartuta, zer alderdi hartu behar ditu kontuan plan horrek? Zein erronka handiri erantzun behar die ezinbestean plan horrek?

13. ESTRATEGIA BERE OSOTASUNEAN - GAI OROKORRAK (5')

- Lurralde okupatuak nolabait lotzeko aukera.
- Nola lotu diaspora?
- Proposamenaren aukerak eta bideragarritasuna.
- Zein esparruk izan dezakete garapen handiagoa?
- Inplementaziorako zailtasunak

14. ESTRATEGIAREN ENTREGA EGIN ONDORENGO EGUNEAN (10')

- Nola egin proiektua zuena izan dadin eta ez gurea? Zer hartu behar da kontuan?
Gakoak
- Zer egin behar da ministerioak eta gazte-erakundeak Gazteria eta Kirol Ministerioak gidatutako Gazteria Planeko ekintzen garapenean parte har dezaten?
- Nola lortu Plana Saharako gazteen eguneroko bizitzan presente egotea?
- Zer egin Saharako gazteei zuzendutako programak sustatzen dituzten eta kanpamentuetan lan egiten duten nazioarteko erakundeek Planean ezarritako ardatz eta neurriak baloratu eta bere modura txerta ditzaten?
- Zer egin daiteke / zer egin dezakegu bideragarri izan dadin?
- Zein eragile dira inplementaziorako gakoak? Nor egiten da planaren jabe?

GIDOIA. GAZTE SAHARAREN TALDEA

O. AURKEZPENA

Azterlanaren eta moderatzailearen aurkezpen laburra eta bileraren xedea:

Arratsalde on/egun on, nire izena ... da. Lehenik eta behin, eskerrik asko gaur talde honetan parte hartzeagatik. Gaur hemen nago zuekin, Saharako gazteen iritziak, diskurtsoak, balorazioak eta beharrak hobeto aztertu eta ezagutzeko asmoz. Talde dinamika hau gaur egun egiten ari den "Gazte sahararrei buruzko diagnostikoa" izeneko lanaren barruan sartzen da. Une honetan, ikerketak bi zati nagusi ditu: batetik, wilayetan 1200 gazteri egingo zaien galdetegia; eta, bestetik, talde gazteen artean kanpamentu guztietan egingo diren bilera eta tailerrak.

Horretarako, bi ordu hauetan, jarraian azalduko ditugun hainbat gairen inguruan izan dituzuen esperientziak, bizipenak eta iritziak jorratuko ditugu elkarrekin.

Espero dugu guztiok aktiboki parte hartzea zuen esperientzia konpartitzen, asko interesatzen zaigulako zuei entzutea. Eta kontuan izan ez dagoela erantzun onik edo txarrik, inork ez dakiela beste inork baino gehiago, baizik eta iritzi eta esperientzia ezberdinak jaso nahi ditugula.

Bileran bete beharreko arauak, lan egiteko modua...

Horrelako talde/lantegietan ordena pixka bat behar da; bestela, baliteke ematen diguzuen informazio guztia ez jasotzea behar bezala. Horretarako, banaka hitz egiten saiatuko gara, hau da, ez dugu guztiok batera hitz egingo, eta ez dugu elkarriketa paralelorik egingo. Inguruan ditugun gailu elektronikoak (mugikorrek) itzali edo isilduko ditugu, eta gainerako pertsonen iritzia errespetatuko dugu beti.

Taldeko kideen aurkezpen laburra (izena, adina, bizilekua...).

Eskatuko dizuet laburki kontatzeko nortzuk zareten (izena), zuen adina, ... gainerakoek ere jakin dezaten. Baten batzuk agian lehenagotik ezagutzen zarete... (AURKEZTEN DIRA)

Hemendik aurrera binaka egingo dugu lan, hau da, bikoteka. Orri batzuk eta galdera batzuk dituen koadernotxo bat duzue aurrean. Begiratu lehenengo orrialdeari. "La Juventud del Pueblo Saharaui" idatzita agertzen da, letra handiz. Eta horri buruz hitz egingo dugu, zuei buruz, kanpalekuetan bizi zareten gazteei buruz. Eta elkarrekin ikusiko dugu zer egin behar den...

1. HASTEKO, LEHENENGO ORRIALDEAN:

NOLA DESKRIBATUKO ZENIOKE HEMEN BIZI EZ DEN PERTSONA BATI NOLAKOA DEN SAHARAR GAZTERIA?

Binaka eta 5 minututan, azaldu zein den zuen iritzia, zer etortzen zaizuen burura inguruan dituzuen gazteengan eta zeuengan pentsatzen duzuenean?

Nola kontatuko diogu kanpoko norbaiti nolakoak diren hemen bizi diren gazteak?

Beste guztion aurrean azalduko dugu. Binaka idatzitakoak azaltzen hasiko gara.

2. JOURNEY MAP

Oro har, NOLAKOA DA OHIKO EGUNA SAHARAKO GIZON/EMAKUME GAZTE BATEN BIZITZAN? esnatzen denetik oheratzen den arte. Ezberdintasunik ikusten baduzu, zure azalpenari gehitu diezaiokezu.

3. ORAIN, KANPAMENTUETAKO GAZTE BATEN EGUNEROKOTASUNA AZTERTUKO DUGU

Alde batean + bat dugu eta bestean - bat. INDARGUNEAK ETA ARAZOAK/ BEHARRAK.

Eta, zer alderdi positibo edo indargune lotzen dituzue bizi zareten gazteriarekin? Eta zein negatibo, zein arazo edo behar dira azpimarragarrienak? **Bikoteka pentsatzen dugu, eta, gero, elkarrekin jartzen gara.**

4-8. 4. puntutik 8. puntura bitartean, gure eguneroko bizitzarekin zerikusia duten hainbat gai jorratuko ditugu. Galderak irakurri eta puntu guztiak elkarrekin aztertuko ditugu.

4. PRESTAKUNTZA ETA ENPLEGUA

- Nolakoa da Saharako gazteen egungo egoera ikasketetan/prestakuntzan?
- Zer aldatuko zenuke zuen ikasketei/prestakuntzari dagokionez?
- Nolakoa da gazte sahararren egungo egoera lan/enpleguan?
- Zer aldatuko zenuke enpleguari/lanari dagokionez?

5. AISIA ETA DENBORA LIBREA

- Zer egiten du gazte sahararrak aisialdian?
- Zer aldaketa egitea gustatuko litzaizuke aisialdiari dagokionez?

6. FAMILIA ETA EZKONTZA

- Gazter saharar modura, nola deskribatuko zenizkioke Saharako familia eta etxea kanpoko pertsona bati? Zer nabarmenduko zenuke?

7. OSASUNA

- Zure ustez, zer alderdik/ekintzek egiten dute gazte bat osasuntsu? Zerk ematen dizu ongizatea?

8. BALIOAK ETA IDENTITATEA

- Zure ustez, zer aldaketa garrantzitsu gertatzen ari dira kanpalekuetan?
- Zure ustez, zein neurritan parte hartzen du (edo inplikitzen da) gazte sahararrak gatazkari behin betiko konponbidea ematen laguntzeko?

9. ETA AMAITZEKO, GAZTEEN ETORKIZUNARI DAGOKIONEZ... NOLA IKUSTEN DUZU ETORKIZUN HORI?

Bileraren amaierara iritsi gara. Eskerrik asko denagatik.

SAHARAKO GAZTEEI EGINDAKO INKESTA

Galdera-sortaren zenbakia	
Data (eguna-hila-urtea)	
Wilaya	
Elkarrizketatzailea	

Egun on / arratsalde on. Gazteria eta Kirol Ministerioa ikerketa bat egiten ari da Saharako gazteen egoerari buruz. Zure laguntza baiotsua behar dugu galdera batzuei erantzuteko. Kontuan izan ez dagoela erantzun zuzen edo okerrik; zenbait gairi buruz duzun iritziz zintzoa ezagutu nahi dugu, besterik ez. Erantzunak anonimoak eta isilpekoak izango dira beti.

G1. Adina

	→ SALTATU 3G-RA
(EZ IRAKURRI) Nahiago duzu ez erantzun	99

G2. (1Gn erantzun nahi ez dutenentzat BAKARRIK) Adin-tartea:

15-17	1
18-24	2
25-29	3
30-34	4
35-39	5
40-45	6

G3. Sexua:

Gizona	1
Emakumea	2

G4. Ohiko bizileku den Wilaya:

Bojador	1
El Aaiun	2
Smara	3
Auserd	4
Dajla	5
Rabuni	6

G5. Beste herrialde batzuetan bizi izan zara? (Erantzuna anitza izan daiteke)

Ez, kanpamentuetan bakarrik	1
Espainia	2
Aljeria	3
Kuba	4
Maroko	5
Mauritania	6
Beste batzuk: Zein?	7
Nahiago duzu ez erantzun	99

GAZTERIA ETA ONGIZATE OROKORRA

G6. Oro har, Otik 10era, nola baloratzen duzu zure egoera pertsonala gaur egun? (0 Oso gaizki, 10 Oso ondo)

Oso gaizki										Oso ongi	Nahiago duzu ez erantzun	
0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10		99

G7. Eta duela bost urtekoarekin alderatzen baduzu?

Hobetu egin da	1
Berdin jarraitzen du	2
Okerrera egin du	3
(EZ IRAKURRI) Nahiago duzu ez erantzun	99

G8. Eta datozen bost urteetan, zer gertatuko dela uste duzu...?

Hobetu egingo da	1
Berdin jarraituko du	2
Okerrera egingo du	3
(EZ IRAKURRI) Nahiago duzu ez erantzun	99

G9. Otik 10era, zer puntuazio ematen diozu gaur egun kanpamentuen egoera orokorrari?

Oso gaizki										Oso ongi	Nahiago duzu ez erantzun	
0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10		99

G10. Eta hurrengo bost urteetan, zure ustez, zer egingo du kanpamentuetako egoerak?

Hobetu egin da	1
Berdin jarraitzen du	2
Okerrera egin du	3
(EZ IRAKURRI) Nahiago duzu ez erantzun	99

G11. Otik 10era, nola baloratzen duzu Saharako gazteen egoera orokorra gaur egun? (0 Oso gaizki, 10 Oso ondo)

Oso gaizki										Oso ongi	Nahiago duzu ez erantzun	
0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10		99

SAHARAKO GAZTEEI EGINDAKO INKESTA

2

G12. Bat-batean, zein da, zure ustez, gazte sahararren egungo sentimendua hobekien laburbiltzen duen hitza? (Bat-bateko erantzuna. EZ IRAKURRI. Erantzun bakarra)

Gogaitzea	1
Nekea	2
Erresistentzia	3
Borroka nahia	4
Frustrazioa	5
Etsipena	6
Ilusioa	7
Itxaropena	8
Ziurgabetasuna etorkizunari begira	9
Konpromiso falta	10
Indibidualismoa	11
Berekoiera	12
Elkartasuna	13
Konpromisoa	14
Beste bat:	15
Nahiago duzu ez erantzun	99

G13. Hurrengo zerrendatik, zein dira, zure ustez, saharar gazteen egungo sentimendua hobekien laburbiltzen duten 3 hitzak? (1. txartela ERAKUTSI. Gehienez 3 erantzun. Lehenastunik gabe)

	1.	2.	3.
Gogaitzea	1	1	1
Nekea	2	2	2
Erresistentzia	3	3	3
Borroka nahia	4	4	4
Frustrazioa	5	5	5
Etsipena	6	6	6
Ilusioa	7	7	7
Itxaropena	8	8	8
Ziurgabetasuna etorkizunari begira	9	9	9
Konpromiso falta	10	10	10
Indibidualismoa	11	11	11
Elkartasuna eta konpromisoa	12	12	12
Egoismoa	13	13	13
Beste bat. Zein?	14	14	14
Nahiago duzu ez erantzun	99	99	99

G14. Eta datozen bost urteotan, gazte sahararren egoera... uste duzu...?

Hobetu egin da	1
Berdin jarraitzen du	2
Okerrera egin du	3
(EZ IRAKURRI) Nahiago duzu ez erantzun	99

G15. Adierazi garrantziaren arabera Saharako gazteek gaur egun dituzten 3 arazo eta/edo behar nagusiak. (2. txartela ERAKUTSI)

	1.	2.	3.
Ikasketak, prestakuntza	1	1	1
Lana	2	2	2
Dirua	3	3	3
Familia	4	4	4
Osasuna	5	5	5
Irudi fisikoa	6	6	6
Aisialdia	7	7	7
Adiskideak	8	8	8
Gatazka/gerra	9	9	9
Migrazioa/diaspora	10	10	10
Erijihoa	11	11	11
Drogak	12	12	12
Itxaropen falta	13	13	13
Nahiago duzu ez erantzun	99	99	99

G16. Eta zuri dagokizunez, 0tik 10era, zure bizitzako une honetan, zer garrantzi ematen diozu gai hauetako bakoitzari? (0 garrantzi txikia, 10 garrantzi handia)

	Garrantzi txikia										Garrantzi handia										EE		
Ikasketak, prestakuntza	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	99
Lana	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	99
Dirua	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	99
Ezkontza/bikotea	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	99
Osasuna	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	99
Irudi fisikoa	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	99
Aisialdia	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	99
Adiskideak	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	99
Familia	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	99
Gatazka/gerra	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	99
Migrazioa-diaspora	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	99
Erijihoa	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	99
Politika	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	99
Emakumeen eta gizonen arteko berdintasuna	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	99

G17. Eta 0tik 10era, zure bizitzako une honetan, zer neurritan zaude gustura gai hauetako bakoitzarekin? (0 Batere ez, 10 Oso gustura)

	Batere gustura ez										Oso gustura										EE		
Ikasketak, prestakuntza	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	99
Lana	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	99
Dirua	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	99
Ezkontza/bikotea	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	99
Osasuna	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	99
Irudi fisikoa	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	99
Aisialdia	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	99
Adiskideak	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	99
Familia	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	99
Gatazka/gerra	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	99
Migrazioa-diaspora	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	99
Erijihoa	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	99
Politika	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	99
Emakumeen eta gizonen arteko berdintasuna	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	99

SAHARAKO GAZTEEI EGINDAKO INKESTA

PRESTAKUNTZA ETA ENPLEGUA

G18. Zeintzuk dira amaitu dituzun edo egiten ari zaren maila handieneko ikasketak?

Ez dakizu irakurtzen eta idazten	1
Ez duzu ikasketarik	2
Lehen Hezkuntza (12 urte arte)	3
Derrigorrezko bigarren hezkuntza (12-16 urte)	4
Batxilergoa (16-18 urte)	5
Lanbide Heziketa (+16 urte)	6
Graduko unibertsitate-hezkuntza	7
Graduondoko ikasketak (masterra, doktoregoa...)	8
Beste azterketa batzuk. Zein da?	9
Nahiago duzu ez erantzun	99

G19. Gaur egun, zein da zure zeregin nagusia? (Erantzun bat baino gehiago)

Lanean ari zara	1
Ikasten ari zara	2
Langabe zaude lan bila	3
Ordaindu gabeko lanak egiten dituzu	4
Boluntarioria soziala egiten duzu	5
Batez ere etxeko lanetan eta/edo zaintzan aritzen zara	6
Ezindua zaude	7
Ez duzu ezer zehatzik egiten	8
Beste egoera batean	98
Nahiago duzu ez erantzun	99

G20. Zure lana zein neurritan dago lotuta zure ikasketekin/prestakuntzarekin?

Asko	1
Nahikoa	2
Ez asko, ez gutxi	3
Gutxi	4
Ezer ez	5
Nahiago duzu ez erantzun	99
Ez dagokio	88

G21. Urtebeteko epean, egungo lana gal dezakezula uste duzu?

Bai, seguru baietz	1
Bai, agian bai	2
Ez nago ziur	3
Ez, ez dut uste	4
Ez, seguru ezetz	5
Nahiago duzu ez erantzun	99
Ez dagokio	88

G22. Ikasketak amaitzen dituzunean, zure prestakuntzarekin lotutako lan bat aurkituko duzula uste duzu?

Bai, seguru baietz	1
Bai, agian bai	2
Ez nago ziur	3
Ez, ez dut uste	4
Ez, seguru ezetz	5
Nahiago duzu ez erantzun	99
Ez dagokio	88

G23. Urtebeteko epean, lana aurkituko duzula uste duzu?

Bai, seguru baietz	1
Bai, agian bai	2
Ez nago ziur	3
Ez, ez dut uste	4
Ez, seguru ezetz	5
Nahiago duzu ez erantzun	99
Ez dagokio	88

G24. Non aurkituko duzu lana, zure ustez?

Kanpamentuetan	1
Aljerian	2
Mauritanian	3
Atzerriko herrialde batean	4
Nahiago duzu ez erantzun	99
Ez dagokio	88

G25. (DENEI) Etorbizunean, uste duzu kanpamentuetatik kanpo lan egiten edo ikasten bukatuko duzula?

Bai, seguru baietz	1
Bai, agian bai	2
Ez nago ziur	3
Ez, ez dut uste	4
Ez, seguru ezetz	5
Nahiago duzu ez erantzun	99

G26. Zuri gustatuko litzaizuke kanpamentuetatik kanpo lan egitera edo ikastera joatea?

Asko	1
Nahikoa	2
Ez asko, ez gutxi	3
Gutxi	4
Ezer ez	5
Nahiago duzu ez erantzun	99

FAMILIA ETA EZKONTZA

G27. Gaur egun norekin bizi zara?

Bakarrak	1
Zure bikotekidearekin	2
Zure bikotekidearekin eta seme-alabekin	3
Bikotekiderik gabeko seme-alabekin	4
Amarekin eta/edo aitarekin, anai-arrebekin	5
Amarekin eta/edo aitarekin, anai-arrebekin eta familia handiagorekin	6
Ahaidetasunik ez duten beste pertsona batzuekin	7
Beste senide batzuekin	8
Nahiago duzu ez erantzun	99

G28. Zenbat pertsona bizi zarete gaur egun zure etxean (zu barne)?

	pertsonak
Nahiago duzu ez erantzun	99

G29. Seme-alabarik baduzu?

Bai	1
Ez	2
Nahiago duzu ez erantzun	99

G30. Zein edo zeintzuk dira etxeko diru iturri guztiak? (Erantzun bat baino gehiago)

Bat ere ez	1
Merkataritza-jarduerak	2
Lan erregularra	3
Noizbehinkako lanak	4
Beka edo ikasketa-laguntza	5
Beste laguntza batzuk	6
Aurrezkiak, errentak, inbertsioak	7
Senide bat etxetik kanpo	8
Bidalketak (senitaratekoak edo lagunak atzerrian)	9
Beste bat, zein?	10
Nahiago duzu ez erantzun	99

G31. Zenbat diru daukazu hilerio zure erabilera pertsonalerako? (3. txartela ERAKUTSI)

Ezer ez	1
<10.000 doru	2
10.000 - 40.000 doru	3
40.000 - 100.000 doru	4
100.000 - 200.000 doru	5
>200.000 doru	6
Nahiago duzu ez erantzun	99

G32. Zer elementu dituzu etxean? (Erantzun bat baino gehiago)

Ganadua	1
Elektrizitatea	2
Sukaldea (gasa + tresnak)	3
Hozkailua	4
Garbigailua	5
Bainugela, dutxa edo konketa	6
Telebista	7
Internet	8
Ordenagailua	9
Telefono mugikor partekatua	10
Sakelako telefono propioa	11
Telefono mugikor propioa, Internetekin	12
Beste gailu elektroniko batzuk (adibidez, tableta)	13
Joko-kontsola	14
Familia-autoa	15
Norberaren autoa	16
Motoa	17
Bizikleta	18
Aire girotua	19
Nahiago duzu ez erantzun	99

G33. Diru gehiago izateagatik bizi kalitate hobea duten pertsonak edo etxeak daudela uste duzu?

Bai	1
Ez	2
Nahiago duzu ez erantzun	99

OSASUNAREN PERTZEPZIOA ETA IRUDI PERTSONALA

G34. Otiik 10era, nola baloratzen duzu une honetan zure bizitzako ondorengo kontu bakoitza? (0 Oso gaizki, 10 Oso ondo)

	Oso gaizki										Oso ongi										EE		
Zure egungo osasun-egoera	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	99
Zure osasun fisikoa (gaixotasunak, etab.)	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	99
Zure aldarte psikologikoa	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	99
Zure irudi fisikoa	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	99
Zure sexualitatea	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	99

G35. Bakarka edo taldean egiten duzu kirolen bat? Zein da/dira? (Erantzun bat baino gehiago)

Ez	1
Bai, futbola	2
Bai, saskibaloia	3
Bai, korrika egin/footing	4
Bai, muskulazioa edo halterofilia	5
Bai, gimnasia	6
Bai, txirrindularitza	7
Bai, kontaktu-kirolak (boxeo)	8
Bai, tenisa edo padela	9
Bai, boleibola	10
Bai, kirol tradizionalak	11
Bai, beste batzuk. Zein da?	12
Nahiago duzu ez erantzun	99

G36. Egiten duzunaz gain, beste kirolen bat egin nahi duzu? Zein da/dira? (Erantzun bat baino gehiago)

Ez	1
Bai, futbola	2
Bai, saskibaloia	3
Bai, korrika egin/footing	4
Bai, muskulazioa edo halterofilia	5
Bai, gimnasia	6
Bai, txirrindularitza	7
Bai, kontaktu-kirolak (boxeo)	8
Bai, tenisa edo padela	9
Bai, boleibola	10
Bai, kirol tradizionalak	11
Bai, beste batzuk. Zein da?	12
Nahiago duzu ez erantzun	99

AISIALDIA ETA PARTE-HARTZEA

G37. Eguneroko jarduerak egin ondoren, zenbat ordu libre dituzu egunean?

< ordu	1
-3 urte	2
3-6 urte	3
6-9 urte	4
>9 ordu	5
Nahiago duzu ez erantzun	99

G38. Egunean zehar zein lanetan ematen duzu denbora gehien? Adierazi hiru zeregin nagusiak, eta ordenatu arduraldiaren arabera. (Bat-bateko erantzuna. EZ IRAKURRI)

	1°	2°	3°
Lan egin	1	1	1
Aztertzea	2	2	2
Lana bilatu	3	3	3
Erantzukizun sozialak/bilerak	4	4	4
Kirolen bat egitea	5	5	5
Jarduera artistikoak egitea	6	6	6
Kultura-jarduerak egitea	7	7	7
Telebista ikusi	8	8	8
Irratia entzutea	9	9	9
Irakurri	10	10	10
Bideo-jokoak jolastea	11	11	11
Sare sozialetara konektatu	12	12	12

SAHARAKO GAZTEEI EGINDAKO INKESTA

	1º	2º	3º
Beste gauza batzuk Interneten	13	13	13
Lagunekin egotea	14	14	14
Nire bikotekidearekin egotea	15	15	15
Nire senarrarekin egotea	16	16	16
Etxeko lanak	17	17	17
Atsedean hartu	18	18	18
Beste bat. Zein?	19	19	19
Nahiago duzu ez erantzun	99	99	99

G39. Zenbat ordu eskaintzen dizkiozu egunean sare sozial hauetako bakoitzari?

	Bat ere ez	<1h	1-2h	2-4h	>4h	EE
WhatsApp	1	2	3	4	5	99
Facebook	1	2	3	4	5	99
Instagram	1	2	3	4	5	99
YouTube	1	2	3	4	5	99
Twitter (X)	1	2	3	4	5	99
Tiktok	1	2	3	4	5	99
Snapchat	1	2	3	4	5	99
Telegram	1	2	3	4	5	99

G40. Ezagutzen al duzu azken urtean alkohola edo beste drogaren bat kontsumitu duen zure inguruko inor? (Erantzun bat baino gehiago)

Ez	1
Bai, alkohola	2
Bai, tabakoa	3
Bai, haxixa edo marihuana	4
Bai, pilulak edo psikofarmakoak	5
Bai, kokaina	6
Bai, beste batzuk. Zein da/diraz?	7
Nahiago duzu ez erantzun	99

G41. Azken bi urteetan zure inguruko inork egin al du delituzko, legez kanpoko edo Saharako kultura eta ohituraren aurkako jarduerarik?

Bai	1
Ez	2
Nahiago duzu ez erantzun	99

G42. Uste duzu badirela inguruko herrialdeak gazte sahararrek drogak trafikatzeari edota kontsumitzea nahi dutenak?

Bai	1
Ez	2
Nahiago duzu ez erantzun	99

BALIOAK ETA IDENTITATEA

G43. Azken urteetan erlijioari eta erlijioaren praktikari buruz izan duzun interesa...?

Behera egin du	1
Berdin mantentzen da	2
Handitu egin da	3
(EZ IRAKURRI) Nahiago duzu ez erantzun	99

G44. Zure ustez, zein dira kanpamentuetako bizitzan gertatzen ari diren aldaketa garrantzitsuenak? (Bat-bateko erantzuna. EZ IRAKURRI. Erantzun anizkuna)

Bat ere ez	1
Baloreak familian	2
Diru-sarrerak	3
Parte-hartze politikoa	4
Desberdintasun sozialak	5
Estremismoa erlijioan	6
Elkartasuna eta elkarrekiko laguntza	7
Alkoholaren kontsumoa	8
Drogen presentzia	9
Drogen kontsumo handiagoa	10
Gerran inplikazioa	11
Gizarte-boluntarioritza	12
Merkataritza gehiago	13
Itxaropenak	14
Beste bat. Zein?	15
Nahiago duzu ez erantzun	99

G45. Oтик 10era, zenbateraino zaude prest hobetzeko inplikatzeko? (0 Batere ez, 10 Erabat)

	Ezer ez										Erabat										EE		
Zure bizi-baldintzak	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	99
Zure familia	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	99
Saharako gizartea	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	99
Parte-hartze politikoa	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	99
Gazteentzako lana	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	99
Giza eskubideak	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	99
Emakumeen berdintasuna	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	99
Kanpamentuetako bizi-baldintzak	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	99
Gatazkaren konponbide militarra	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	99
Erijioreen presentzia handiagoa	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	99
Saharako herriaren askapena	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	99

G46. Oтик 10era, zure ustez, zein neurritan lagun dezaketek ondorengo bideek gatazkari behin betiko konponbidea ematen? (0 Batere ez, 10 Erabat)

	Ezer ez										Erabat										EE		
Borroka armatua	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	99
Nazio Batuen ebazpenak	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	99
Justizia auzitegiak	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	99
Enpresen aurkako salaketa, legez kanpoko saltokiengatik	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	99
Aktibismo baketsua	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	99

G47. Otiak 10era, zer konfiantza maila transmititzen dizute erakunde horiek? (0 Batere ez, 10 Asko)

	Ezer ez										Asko										EE		
Saharako Gobernua	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	99
Aljeriako Gobernua	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	99
Marokoko Gobernua	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	99
Espainiako Gobernua	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	99
Nazio Batuak (NBE)	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	99
Saharako hezkuntza sistema	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	99
Saharako osasun sistema	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	99
Nazioarteko lankidetzak-erakundeak	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	99
Muturreko mugimendu islamiarrak	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	99
Sahararekiko elkartsun elkarteak	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	99

G48. Nola baloratzen duzu Saharako Gobernuak gazteekiko duen komunikazioa?

Oso gaizki	1
Gaizki	2
Ez ongi, ez gaizki	3
Ongi	4
Oso ongi	5
Nahiago duzu ez erantzun	99

G49. Nola baloratzen dituzu Saharako Gobernua eta Gazteria eta Kirol Ministerioa gazteariaren arloan egiten ari diren jarduerak?

Oso gaizki	1
Gaizki	2
Ez ongi, ez gaizki	3
Ongi	4
Oso ongi	5
Nahiago duzu ez erantzun	99

G50. Aipa itzazu Saharako Gobernuak gazteariaren arloan landu ditzan lehenasunezko zatitza josten dituzun hiru gai: (Bat-bateko erantzuna. EZ IRAKURRI)

	1º	2º	3º
Enplegua	1	1	1
Prestakuntza	2	2	2
Sexualitatea	3	3	3
Osasun mentala	4	4	4
Drogen kontsumoa	5	5	5
Emakumea eta generoa	6	6	6
Kirola	7	7	7
Kultura	8	8	8
Teknologiak eta Internet	9	9	9
Parte-hartze soziala eta politikoa	10	10	10
Laguntzak eta beka	11	11	11
Giza eskubideak	12	12	12
Aukera-berdintasuna	13	13	13
Ezkontzeko laguntza/familia	14	14	14
Beste batzuk. Zeintzuk?			
	15	15	15
Nahiago duzu ez erantzun	99	99	99

G51. Duela hamar bat urte kanpamentuetan egin zen Lehen Gazte Plana ezagutzen duzu edo entzun duzu?

Bai	1
Ez	2
Nahiago duzu ez erantzun	99

G52. Gazteria eta Kirol Ministerioaren Gazteria Plan batean pentsatuz, gazteei zuzendutako zein 3 ekintza garatu beharko lituzke datozen urteetan? (Galdera irekia. Gehienez 3 erantzun. Lehentasunik gabe)

	Jatorrizko hizkuntza	Gaztelaniarako itzulpena
1.		
2.		
3.		
Nahiago duzu ez erantzun		99

G53. Zure gurasoek zure adina zutenean baino bizi-baldintza hobekak dituzula uste duzu?

Bai, seguru baietz	1
Bai, agian bai	2
Ez nago ziur	3
Ez, ez dut uste	4
Ez, seguru ezetz	5
Nahiago duzu ez erantzun	99

Izena: _____

Telefonoa: _____

Ikuskatzailea: _____

ELKARRIZKETATUEI AZALDU DATU HORIEK ESKATZEKO ARRAZOIA ZERA DELA: ELKARRIZKETA BENETAN EGIN DELA ZIURTATZEKO.

Arabako SEADen Lagunen Elkartea
Antonio de Sucre 1, behea
01003 Vitoria-Gasteiz

www.saharaelkartea.org
administrazioa@saharaelkartea.org